

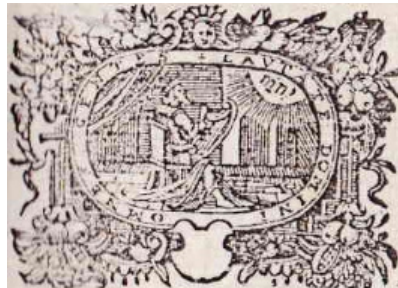
KORTE UITLEGGINGEN VAN HET GEREFORMEERD GELOOF

DOOR

THEODORUS VAN THUYNEN

S.S. Theoloog: Doctor, en bedienaar des H. Evangeliums te DOCKUM

TWEEDE DRUK

TE LEEUWARDEN

Gedrukt bij Henrik Halma,
Landschaps- en Akademi-drukker der Ed:
Mog: Heeren Staten van Friesland, 1722

DJK - Kort voorwoord bij de hernieuwde uitgave in 2013

Geachte vrienden, hierbij publiceren wij u een zeer zeldzaam en kostbaar boekwerkje waar ik al jaren naar op zoek was. Ik had er veel van gehoord, dingen over gelezen, maar kon het haast nergens vinden. Door Gods voorzienigheid kon ik uiteindelijk een exemplaar bemachtigen. Het is van Theodorus Van Thuynen, een godzalig theoloog die in dezelfde lijn leerde als zijn naam- en tijdgenoot Theodorus Van der Groe. In de strijd omtrent het theologisch dispuut in de 18^e eeuw aangaande waarin de vaste zekerheid en vertrouwen verankerd lag, streden deze theologen leerstellig zij aan zij. Hoewel dit boekje dateert van 1722 heeft het aan actualiteit niets ingeboet. Het zou een protestschrift in onze tijd geweest kunnen zijn tegen de leer der afgescheiden kerken, en dan met name tegen de leraren der Ger. Gemeenten (in Ned.) die de wedergeboorte (zonder Christuskennis) van de rechtvaardiging door het geloof, en het ware geloof van het metterdaad in Jezus Christus geloven tot zaligheid en vrede, van elkaar gescheiden hebben. Van der Groe schreef hier later over, dat dit even dwaas is als de hitte van een vuur te kunnen scheiden. Hetgeen Van Thuynen met zijn boek met name heeft willen benadrukken is dat het vernieuwde leven door het verenigend geloof in Jezus Christus, aanvangt met de vergeving der zonden. Hierover zegt de apostel, met het hart gelooft men tot rechtvaardigheid en met de mond belijdt men tot zaligheid. Er kan dus geen sprake zijn van waarachtige wedergeboorte en vernieuwd leven zonder vrede met God te hebben door de toegepaste bloedstorting van Jezus Christus, Hebr. 9:14-17. Zolang de oorzaak van onze doodstaat, [onze zonden], nog niet zijn weggenomen door een weg van geestelijke kruisdood en opstanding, dat is gedoopt te zijn in Zijn kruisdood en opstanding, Rom. 6:3-7, en wij nog immer met onze eerste man zijn getrouwd, Rom. 7:1-3, kan de Tweede Man geen kracht doen, geen uitkomst bieden, geen redding geven, en geen nieuw leven schenken door Zijn verworven Geest. Want die gestorven is, die is gerechtvaardigd van de zonde, Rom. 6:7. Wij moeten gestorven zijn, aan hetgeen God van ons eist door Zijn heilige wet, dat is Zijn Goddelijk Beeld van ware wijsheid, gerechtigheid en heiligheid, waarin Hij ons schiep, willen wij vatbaar kunnen zijn voor een Gerechtigheid die buiten ons ligt in Hem, die ons uit vrije genade om niet toegerekend wordt door een waar geschonken geloof in de Tweede Adam die in onze plaats ging staan. Goede wijn behoeft verder geen krans, evenzo met dit uitmuntend theologisch geschrift, wat, (behalve hetgeen hij leert omtrent de kinderdoop), wij u allen hartelijk aanbevelen om te lezen en herlezen. Ik heb inmiddels een goede vriend van mij van harte bereid gevonden om dit oude boekwerk zo getrouw als mogelijk over te zetten vanuit het oud-Hollands naar het hedendaags Nederlands. Dit werk moet nog wel enigszins nagekeken worden op spelling en grammaticale zinsopbouw door een Neerlandicus. Maar hierbij het resultaat van de vertaling dat inmiddels ongeveer 98% van het totaal behelst. Als u tijdens het lezen storende fouten tegenkomt mail ons dan alstublieft. Op mijn website verschijnt er bovenaan bij nieuws telkens een update wanneer de volgende hoofdstukken zijn toegevoegd. Als het werk DV straks uiteindelijk helemaal klaar is hoop ik een uitgever bereid te vinden dit befaamde werk (dat voor velen onbereikbaar was) opnieuw uit te geven. Ik hoop dat u er iets aan mag hebben, tot vermeerdering en uitbreiding van goede kennis. Stuur het gerust door naar vrienden en/of bekenden, maar drijf er geen koophandel mee. Wat Van Thuynen betreft: In zijn boek verzette hij zich tegen de toenemende verbastering van het geloof door de “fynen”. Deze lieden, zo zegt hij, zien het geloof niet als een vast vertrouwen maar als een “toevlucht zoeken”, een trachten naar de wedergeboorte. Van Thuynen wil deze “fynen” aan de hand van Calvijn, Ursinus en de HC bewijzen dat ze het gereformeerde geloof verbasteren. Hun vroomheid is in feite “een wederkeringe tot het Pausdom”. Wij moeten, aldus Van T, ernst maken met de rechtvaardiging van de goddeloze alleen uit genade. Daarbij weet ook Van T. van een voortgang in het geloofsleven, ofwel trappen in het geloof, maar geen trappen *tot* het geloof. En van verkiezing kan men eerst spreken van het geloof uit. Het boekje sloeg in als een bom, het beleefde in korte tijd vijf drukken. Een vroege Van der Groe dus. Hoewel Van Thuynen intellectualistischer is (minder bevindelijk). In 1722, toen het boekje verscheen, was Van der Groe zeventien jaar oud.

De vertalers

VOORREDEN

Aan den

Bescheiden en Godvruchtige

LEZER

Alhoewel de Goede werken de sieraad zijn van het Christendom, en zonder betrachtungen der zelve, niemand kan worden aangemerkt, als een waar gelovige: zo is het echter op verre na niet evenveel, hoe iemand de zelve doet, uit wat beginsel ze voortkomen, en tot wat einde ze zal strekken. Goede werken te doen is iets, waartoe zich een iegelijk Godsdienstige altijd heeft uitgestrekt. Dat heeft een heiden gedaan, dat zoekt een Jood, en een Turk, dat jaagt een ieder na die de naam Christen draagt. Hetzij dat hij Sociniaan, Mennoniet, Remonstrant, Papist, of met enige andere naam genoemd word.

Was dit genoegzaam om een waar gelovige te zijn, en om een waar verheerlijker van God te wezen, zo was het verschil over den waren Godsdienst allang gesleten, en de ganse wereld in dezen allang verenigt geweest. Maar, dewijl een redelijk mens alles wat hij doet, altijd moet doen met een zeker inzicht, en tot een zeker einde, zo is het grote verschil over de goede werken, niet zo zeer over de werken als werken alleen op haar zelf aangemerkt, (want dat men ze doen moet word aan alle kanten eenparig toegestaan) als wel over het beginsel, waar uit ze moeten voortkomen, en over het einde, waartoe ze dienen en strekken moeten. Een Sociniaan doet ze om zijn zaligheid, uit en door dezelve te verkrijgen, en uit de werken. Want hij merkt ze aan als dingen, om welke wij zalig worden, en om welke verrichten wij hiernamaals ten Leven ingaan. Hij houdt Jezus alleen voor een Profeet, die de Wet, door Mozes gegeven, nader verklaard, uitgeleid, en verbeterd heeft. Hield hij Mohammed ook voor zulk een profeet, die de Wet, door Jezus voorgeschreven wederom nog eens nader uitgeleid verklaard, en verbeterd had, hij zou volkomen Turks, en met deze genoegzaamheid eens zijn.

Een Mennoniet, Remonstrant, en papist doet de goede werken die hij doet, met inzicht, om daar door tot de genade te komen, en om daar door vergeving van zonden, en het eeuwige leven, om Christus wil van God te verwerven. En toont alzo dat hij Jezus alleen houd voor een iemand die de Zaligheid voor ons mogelijk en verkrijgbaar heeft gemaakt, die door Zijn dood en lijden, dit maar heeft te weeg gebracht, dat God verzoent is geworden, en de zonden nu kan en wil vergeven, zonder krenkingen van de gerechtigheid, aan een iegelijk die zich bekeerd, en met afleggingen van vorige zonden hebben met zodanige, die niet graag zullen toestaan, dat ze van de Gereformeerde Kerk afdwalen, tenzij het haar klaar en duidelijk wordt aangetoond, en dat ziende, van zelfs ook graag zullen wederkeren, heb ik de bewijzen, alleen daar uit genomen, voor de beste, bekwaamste, en krachtigste geoordeeld, als mij verbeeldende dat niemand van haar de rechtzinnigheid van deze Schriften in twijfel zal trekken. Ik zal aantonen, dat het gevoelen van de Gereformeerde Kerk dit is, dat het oprechte geloof bestaat in vertrouwen, dat wij waarlijk met God verzoent zijn, uit loutere genade, in de dood van Zijn Zoon, of gelijk onze Catechismus leert, **Vraag 21.** in een vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige Gerechtigheid, van God

geschonken is, uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus wille. En dat het niet geschikt is, gelijk men elkander tegenwoordig probeert in te boezemen, in een vertrouwen dat er in Christus zaligheid te zoeken, te vinden, en te verkrijgen is. Veel min, in een toevlucht tot Jezus, in een honger en dorst naar Zijn gerechtigheid, en in een begeerte om in Hem gevonden te worden, en wat dergelijke vruchten meer mogen zijn van dat Geloof, dat er in Christus voor een zondaar zaligheid te zoeken, te vinden en te verkrijgen is.

En dienvolgens, dat het geloof daar in te stellen, een volkomen afwijking is tot diegene die buiten zijn, en Christus aanmerken als iemand, Die de zaligheid maar voor ons mogelijk en verkrijgbaar gemaakt heeft, en als zulk een, door welke God maar alleen verzoenlijk is geworden. Opdat de onrechtzinnigheid van zulke gevoelens mag blijken, en die ijdele taal een ophoud, dat dit vertrouwen, dat men Christus in God verzoent, een vertrouwen is, waar mee vele in de Helle branden, en een waan, die doorgaans uit zorgeloosheid, en vleselijke gerustheid voortkomt, en wat dergelijke nietigheden meer zijn, welke anders nergens toe strekken, als om den Weg der Waarheid, en de zuivere Gereformeerde leer te lasteren.

Ik zal aantonen, hoe een mens gebracht wordt tot dat geloven waardoor hij vertrouwd, dat niet alleen anderen, maar ook hem, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en zaligheid van God geschonken is, uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus wille. En dan dit, de Leer der Gereformeerde Kerk is, dat dit geloven het middel is, waardoor God een mens rechtvaardigt. Dat een mens alleen door dat geloof van God gerechtvaardigd word, zonder dat zijn werken het minste daar toe doen. Ja, dat een mens door dat geloof alleen, van God gerechtvaardigd word eer hij nog goede werken doet. Gelijk de opstellers van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis spreken, *Artikel 24*. Dienvolgens, dat een mens niet gerechtvaardigd word, gelijk men tegenwoordig tracht door te drijven, door een geloof dat alleen bestaande is, in een vertrouwen dat er zaligheid in Christus te zoeken is, te vinden en te verkrijgen is. Veel min door het gevolg van dat geloof, dat is, door een daar uit voorkomende toevlucht des harten tot Christus Jezus, honger en dorst naar Zijn gerechtigheid, of begeerte om in Hem gevonden te worden, al gaat het zelfs gepaard van een aflegging van zijn zondige wandel, en een begin van een nieuw leven, tot heerlijkheid Gods, maar dat zulke stellingen, openbare afwijkingen zijn van de Gereformeerde Kerk, ja, een genoegzame wederkeer tot het Pausdom, hoe afkerig men ook is tegen hetzelfde, om daar maar niet van verdacht te worden, of uiterlijk tonen mag. Ten einde de onrechtzinnigheid van zulke gevoelens mag ontdekt worden, en dat de nietigheid van zulke gedachten mogen blijken, dat vele van God gerechtvaardigd worden door het geloof en de heerlijkheid hiernamaals beërven, schoon ze in dit leven nooit de minste kennis vaan haar verzoening met God in het bloed van Jezus Christus hebben gehad.

En wederom, dat God de mens zijn zonden wel wil vergeven, en hem rechtvaardigen: maar dat de conditie van heilig te leven, zijn zondige wandel af te leggen; veranderd worden tot een nieuwe mens de meeste niet behaagd, en dat het daaraan scheelt: en wat diergelijke dingen meer zijn. Ik zal aantonen, dat dit geloven, namelijk, dat niet alleen andere maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en zaligheid van God geschonken zij, uit loutere genade, alleen om de verdienste van Christus wille, dat niet is, welke na het gevoelen der gereformeerde Kerk een mens wederbaard, en hem maakt tot een nieuwe mens; dat gene dat hem doet leven in een nieuw leven, en hem vrijmaakt van de heerschappij der zonden, Ja, dat ze het daar voor houd, dat een mens zonder dat geloven nimmermeer iets doen zal uit liefde Gods, maar alleen uit liefde van zichzelf, en uit vreze om verdoemd te worden, Gelijk onze Nederlandse Geloofsbelijdenis spreekt, *Artikel 24*. En dienvolgens, dat dit geloven als de bron en oorsprong zijnde van de wedergeboorte, en het geen waar uit zij ontstaat en voorkomt noodzakelijk gaan moet voor de wedergeboorte. En derhalve dat het niet genoeg is om een waar Wedergeborenen te zijn, dat men maar gelooft, dat er in Christus voor een zondaar zaligheid te zoeken, te vinden, en te verkrijgen is.

Al volgende daar een toevlucht tot Jezus, een honger en dorst naar Zijn gerechtigheid, en een begeerte om in Hem gevonden te worden, ja, al volgde daarop en daaruit, een afbreken van zijn zonden en een wandel naar het voorschrift van Gods geboden. Maar dat elke wedergeboorte ijdel en tevergeefs is, en de naam van wedergeboorte ganselijk en te enenmale onwaardig, welk voor dit geloof aangaat dat men in Christus met God is verzoend, uit loutere genade, buiten de minste van zijn verdiensten. Want hetgeen dat voor dat geloven gaat, en dienvolgens uit dat geloven niet voorkomt, maar bij de mens al gevonden word, eerder dan dat er geloof is, kan onmogelijk strekken om God voor die genade in Christus te verheerlijken, en om Hem daarvoor ware erkenenis en dankbaarheid te betonen. En alles wat niet uit dat beginsel is, noch tot dat einde strekt, al wat geen vrucht des geloofs is noch een werk van dankbaarheid, acht de Gereformeerde kerk, hoe schoon het ook mag lijken, voor geen goed werk; voor geen werk dat God behaaglijk is, maar merkt het aan als ijdel, en tevergeefs: als geen werken erkennende voor goede werken, die voor het geloven gaan, maar alleen zulke die op het geloven volgen, en daar uit voorkomen als prijs der rijkdom van Gods genade. Opdat blijken mag, dat men voor zulke stellingen, dat de wedergeboorte moet gaan voor het geloven, gelijk men elkander tegenwoordig probeert wijs te maken, ganselijk afwijkt van de gronden van de Gereformeerde Godsdienst, en dat het op verre na ook niet hetzelfde is, schoon er beide, geloof en wedergeboorte zijn moet, welke van beide voor gaat.

Maar dat iedereen zien en bekennen mag, dat er eerst het geloven moet zijn, en dan de wedergeboorte, en al lange mag menen deelachtig geweest zijn iets waar hij nog ver vandaan is, Ja, nog van ontbloot is, hoe heilig zijn wandel uiterlijk ook mag wezen. En opdat zulke dwaze overleggingen ook eens mogen ophouden, die er bij sommige zijn, en dat het veel nodiger en stichtelijker, Ja, beter is, tot godzaligheid aan te dringen, en een mens tot heiligmaking aan te zetten, als ook veel te handelen van de verborgenheden des Evangelie, en van de wegen die God gehouden heeft om een zondaar door Christus Jezus het fundament van alles is. En geen mens, eer hij bewogen is geworden tot dat geloven, dat hij in Christus met God verzoend is, uit loutere genade, buiten de minste van zijn verdienste, maar een enig werk kan doen, dat god aangenaam en welbehaaglijk is. Maar alle werken die hij doet, zonder dat ze voortkomen uit dat geloven, en strekken om God voor die genade in Christus te verheerlijken, maar vruchteloze werken zijn, blinkende zonden, even als de werken der heidenen, welke geen meer nut doen, als dat ze tot de zorgende samenwoningen goed zijn, maar met welke de ziel verloren gaat, Ik zal aantonen dat de Gereformeerde leer mede brengt dat een mens de ware Wedergeboorte uit en door het geloof deelachtig wordende, in dat nieuwe leven, om God voor Zijn genade in Christus te verheerlijken, niet aanstonds volmaakt is, Maar dat hij het moet aanvangen, voortzetten en trachten te volmaken, en in het bijzonder bij hem zelve, en in het openbaar, zo veel hem enigszins onder de bijstand van Gods Geest doenlijk en mogelijk is. Dat hij het moet aanvangen met een openbare belijdenis van zijn geloof, en van het voornemen van zijn hart, om voortaan tot prijs der rijkdom van Gods genade in, Christus Jezus in alle heiligheid en godzaligheid voor zijn aangezicht te wandelen. Dat hij zich tot dien einde moet laten dopen, en al de zijnen. Dat hij zich tot dien einde moet voegen tot de gemeente, om als lid van dezelve, samen met anderen, die een even dierbaar geloof met hem bezitten, tot heerlijkheid van God te zijn.

Dat hij, om dit nieuwe leven tot prijs der rijkdom van Gods genade, voort te zetten, niet alleen bij zichzelf overvloedig moet zijn in dankzeggingen, zich zonder ophouden oefenen tot Godzaligheid, maar ook daar toe de openbare samenroepingen der Heiligen bijwonen, en alzo met de ganse Gemeente de overvloedige lof des Heeren verkondigen. Dat hij zich ook steeds in het gebruik van het Heilig Avondmaal de gedachtenis van de dood des Heeren en van die liefde en weldadigheid daar in ons bewezen, met de ganse Gemeente verversen en vernieuwen moet. Totdat hij van God, die hij moet aanmerken, wat hem ook mag overkomen in deze Wereld, als een God, en een bevredigd Vader geworden is in Christus Jezus, gesteld word in de volle bezitting van die heerlijkheid, welke Jezus door zijn bloed uit loutere genade, buiten de minste van zijn eigen verdienste voor hem

verkregen en verworven heeft. En dienvolgens, dat zij afwijken van de gevoelens van de Gereformeerde kerk, die zo lichtelijk haar evennaasten, dikwijls om de minste zonde en zwakheid, aanstonds als niet wedergeborenen, als ongelovige, en als lieden part nog deel aan Christus Jezus, veroordelen en verdoemen, gelijk de gewoonte van velen word. Die elkander trachten wijs te maken, dat men zich niet te haasten heeft, om belijdenis van zijn Geloof te doen, dat men niemand dat heeft aan te raden, nog daartoe verzoeken. Dat het niet nodig is zijn kinderen zo jong te laten dopen. Het Heilig Avondmaal des Heeren gedurig te ontvangen, zich daarom jaren en tijden menigmaal van onthouden. Dat het ook niet vereist word, de openbare Godsdienst altijd bij te wonen, dat men zichzelf met een stichtelijk boek thuis wel kan oefenen, inzonderheid als er gepredikt word door een leraar, die zich niet schikken wil naar haar begeerlijkheid, nog Ja, en amen zegt op alles dat ze graag goedgekeurd en geprezen zagen, maar die zonder aanneming des persoon wetende dat hij eens God rekenschap zal moeten geven van zijn dienst, het woord zuiver en onvervalst verkondigd en niet anders spreken kan, nog wil, als de waarheid is in Christus Jezus.

Opdat blijken mag hoe ver zulke mensen van dat nieuwe leven, tot prijs der rijkdom van Gods genade, uit en door het geloof, zijn ontbloot. Ja, opdat blijkt, zo er nog al iets van deze dingen bij haar gevonden word, dat echter niemand, die niet meer gelooft, als dat er zaligheid in Christus te zoeken, te vinden, en te verkrijgen is, recht in staat is, om een enig gedeelte van de ganse openbare Godsdienst, met de Gereformeerde Kerk waar te nemen, zo als het behoort. Al was het dat er zelfs het gevolg van dat geloof, een toevlucht van het hart tot Christus Jezus een honger en een dorst naar Zijn gerechtigheid, en een begeerte om in Christus gevonden te worden door dat geloof, in hem vernomen werden. Want de openbare dienst en verheerlijkingen Gods, welke van de Gereformeerde geoefend en waargenomen wordt, is een dienst en een verheerlijking, die niet geschieden kan, dan alleen van zulke, welke dit geloven en vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook haar, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit loutere genade alleen om de verdienste van Christus wille. Schoon wij graag toestaan, dat dit geloven zijn trappen heeft, en dit vertrouwen in de ene sterker is en in de andere zwakker is.

Eindelijk zal ik aantonen, dat de Gereformeerde leer eist dat elk, die zich van God onder het Evangelie door den Geest bezocht vind tot dat geloven, dat hij in Christus heeft de verlossing door Zijn bloed, namelijk, de vergeving der misdaden; ja, dat elk die niet alleen in zich vind, dat hij deze genade Gods in waarheid bekent, maar dat hij ook oprecht God voor die genade tracht te verheerlijken, en een ware erkentenis en dankbaarheid te betonen met woorden en met werken; dat elk en een iegelijk van de zodanige alleen God daarvan de eer moet geven, en dat niemand hier over in enig deel in zichzelf roemen mag. Heeft hij kennis van Christus ontvangen, en een ander niet; is hij gebracht tot het geloven en een ander niet; word God van hem, wegens Zijn barmhartigheid verheerlijkt, maar dat hij nooit moet denken, dat hij het uit en van zichzelf heeft, maar dat God het is die hem onderscheid dat God het is, die zijn verduisterd verstand verlicht heeft, en het geloven in Hem gegeven heeft, en het hart door hetzelfde zoverre veranderd heeft, dat hij een nieuw schepsel geworden is, tot eer en heerlijkheid van God. Dat hij ook niet menen moet, dat God dat gisteren of eergisteren besloten heeft, maar om hem die genade te bewijzen al voorgenomen heeft van voor de tijden der eeuwen; Dat God hem, met voorbijgang van anderen, daartoe verkoren heeft van voor de grondlegging der wereld, echter, buiten de minste van zijn verdienste, enkel uit Zijn vrije welbehagen. En dat deze verkiezing, de enige en ware oorzaak is, dat hij nu is, datgene wat hij is. Ten einde dat een gelovige verheerlijker Gods, door deze dingen te zien en te bekennen, met verwondering als verbaast mag staan over de onnaspeurlijke liefde en goedertierenheid Gods nevens hem, En daardoor een ware nederigheid, verre van zichzelf te roemen, te meer mag gedreven worden, om de overvloedige lof des Heeren te verkondigen, en zichzelf geheel en al aan Hem op te dragen tot een levendige, heilige, welbehaaglijke offerande, welke is onze redelijke Godsdienst. Want ofschoon het een volkomen waarheid is, en dezelve ook noodzakelijk moet worden

voorgesteld, dat er een verkiezing en een verwerping is. Dat God alleen aan het uitverkoren volk, Zijn Zoon tot een Zaligmaker geschonken heeft. Dat Jezus alleen voor dat uitverkoren erfdeel Zijn leven heeft afgelegd, en hetzelfde door Zijn bloed verlost, en met God verzoent. Dat ook alleen dit erfdeel krachtig geroepen word, in het verstand verlicht, tot het geloven gebracht, en door de Geest geheiligd, en alzo in de bezittingen van Gods gemeenschap gebracht word, hier in aanvang en hierna in volmaaktheid. Zo is echter nooit de mening van de Gereformeerde Kerk geweest, deze dingen zo onvoorzichtig voor te dragen, zoals zo veel de gewoonte hebben, alsof ze de eerste beginselen waren van de leer in Christus.

Hierdoor is het dat ze veel zijn tot maar een aanstoot, en tot een ergernis. Zij moeten niet het eerste, maar het laatste zijn van ons onderwijs in de Christelijke Godsdienst. Zij moeten niet de ongelovigen worden voorgesteld, of het moest zijn om haar, die hardnekkig in haar ongelof verharden, te verkondigen dat zij vaten des toorns zijn, van God tot het verderf toebereid, indien ze tot het einde toe, Jezus verwerpen, door het geloof voor haar Zaligmaker weigeren aan te nemen, en God voor die genade, die door Hem geworden is, nimmer verheerlijken nog groot maken met woorden en met werken. Maar, het zijn dingen die de gelovige moeten worden voorgesteld, op een wijze, die bekwaam is om haar die nu gebracht zijn tot het geloof, en tot een ware verheerlijking van het God in en door hetzelfde nog meer en meer op te leiden tot een ware vertroosting, blijdschap, en vrede, tot een ontwijfelbare hoop des eeuwigen levens, in en door Christus Jezus, en tot een gehele overgave van haar zelf aan God, en aan de verheerlijking van Zijn Naam, als daar uitzijnde, dat de liefde Gods in Christus, nevens ons, een liefde is die de kennis te boven gaat, waarom wij ook wachten met dit aan te wijzen tot op het laatste, en daarmee onze korte onderrichtingen in de Gereformeerde Godsdienst eindigen en besluiten. Dat wij de lieden met wie wij hier te doen hebben soms ook wel fijnen noemen, geschied niet uit verachting, nog omdat wij menen dat zij allen te samen aan die gevoelens vast zijn, welke wij hier aanwijzen, dat met de zuiverheid van de Gereformeerde Godsdienst niet bestaan kunnen, maar rechtdraads daar tegen aanlopen. In geen geval; elk weet dat dit woord en die benaming tegenwoordig zeer gemeen is, en doorgaans gegeven aan lieden, die veel werk van Godsdienst maken en boven anderen in heiligheid en Godsdienst trachten uit te munten. Het is ook een naam waarvoor niemand zich behoeft te schamen, als iets van schandelijk in zich bevattende, ja, als veel meer een ere naam zijnde dan iets anders, terwijl het fijnste in allerhande zaken het beste, het uitnemendste, en voortreffelijkste geacht word, in tegenstelling van het grofste en het slechtste. En daarom, 't zij verre van mij, dat ik dit woord zou gebruiken als smetnaam. En noch verder van mij, dat ik ze alle te samen, welke gemeenlijk dus genoemd worden, voor huichelaars of geveinsden zouden aanzien. Neen. Ik hou veel van die voor ware gelovige, en ik heb achtung voor zulke, die door haar heiligen en Godvruchtige wandel tonen, dat het geen dood, maar een levendig geloof is dat in haar gevonden word.

Och! Dat God gave, dat maar alle, die de naam van fijnen dragen, die naam waardig mochten zijn en het inderdaad met waarheid fijnen mochten wezen! Maar daar er geen goud zonder schuim is, en dit door ondervindingen ontdekt te hebben, dat bij veel onder deze, welke doorgaans dus genoemd worden, ook wel voornamelijk, die dwalingen tegenwoordig beginnen plaats te krijgen, voor welke ik mijzelf verplicht acht, haar te waarschuwen;

En velen onder deze mensen tegenwoordig haar werk beginnen te maken om de zelve voort te planten, en ook anderen in te boezemen, schoon zij de standvastigste en de zuiverste behoren te zijn om dat geloof aan te kleven en vast te houden, hetgeen eenmaal de heiligen is overgeleverd, zo heb ik haar uitdrukkelijk met deze naam willen noemen, opdat niemand van haar zichzelf mag voorbijzien, denkende dat hij onberispelijk is, maar zijn eigen hart onderzoekt of dat geloof wel bij

hem gevonden word, dat de Gereformeerde Kerk alleen erkend voor een oprecht geloof, en of wel daaruit zijn werk voortkomen. Vervolgens, of ze wel alleen strekkende zijn, om God voor de genade in Christus te verheerlijken, en Hem daarvoor zijn erkentenis en dankbaarheid te betonen. Zonder welk de Gereformeerde Kerk geen werken acht voor goede werken, noch voor werken welke waarlijk God aangenaam en welbehaaglijk zijn. Ten einde niemand zich zelve verleiden of zich ijdel verblijde en verheugd over iets waar hij nog te enenmale van ontbloot is.

En opdat anderen zich niet al te licht vergapen aan zulke, die maar de naam fijnen dragen; of alles al te gretig voor zuivere waarheid aannemen, wat door zulke gezegd, gesteld en gedreven word, maar handelen volgens de lessen van Johannes: Geliefden en geloof niet een iegelijk geest, maar beproeft de geesten of zij uit God zijn, want vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld. Opdat ze niet, gelijk soms wel zou kunnen gebeuren, tot koste van hare zielen verleid, en haar verlies te laat van haar beklaagt worde. Voor het overige hebben wij ten opzicht van de stijl, en onze bewoordingen, niets anders als de korthed, klaarheid en verstaanbaarheid beoogt, en alleen getracht de waarheid zo te stellen, zonder ons van opgeklopte redenen of woorden, welke de menselijke wijsheid leert, te bedienen, als wij ter overtuigingen aan de consciëntie van een eigenlijk bekwaamst oordelen. Wetende dat een dienaar des Evangeliums anders te handelen, te spreken, of te schrijven niet betaamt. En gelijk wij in dit alles niets beoogd hebben als de eer van God, en de handhaving van de zuivere Gereformeerde Godsdienst, en de behoudenis der gene die ze met de mond belijden, zo bidden wij ook van ganser harte, beminde lezer, dat de God des vredes, die den grote Herder der schapen, door het bloed des eeuwigen Testament uit den doden heeft weder gebracht, U volmaken wil in alle goeden werken, en u geven dat gij Zijn wil moogt doen. Werkende in u, hetgeen voor Hem welbehaaglijk is, door Christus Jezus; Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid, Amen.

EERSTE DEEL

I. HOOFDSTUK

Van God en de Heilige Schrift

Dat er één God is en dat de Heilige Schrift Zijn woord is zijn zaken welke de Gereformeerde Kerk ondertiteld: Ja, waarop onze ganse Godsdienst steunt. Waarheden die ook zo dikwijls en zo menigmaal zijn betoogd en zonder tegensprekelijke bewijzen aangetoond dat elke andere bevestiging kan worden aangetoond als onnut en tevergeefs.

II. HOOFDSTUK

Van de mens, zijn schepping, deszelfs zonde, en ellende

De Gereformeerde kerk veronderstelt daar benevens.

1. Dat God die zich als Drie-enige, Vader, Zoon, en Heilige Geest in Hun woord aan ons geopenbaard heeft, de Wereld niet heeft voortgebracht als iets behoevende maar alleen opdat Hij van de mens het redelijke schepsel mocht gekend, gediend, en verheerlijkt worden.
2. Dat het Menselijke geslacht zonde geworden is, en in wezen hun plicht zodanig heeft verwaarloosd dat er van de eerste adem af tot op de huidige dag toe niet een geweest is, uitgenomen Christus Jezus, van wie men zeggen kan, Hij was vrij van zonden: want alle zijn ze afgeweken: en zou hij zeggen dat wij geen zonden hebben, zo verleiden wij ons zelve en is de waarheid in ons niet.
3. Dat ook dienvolgens alle mensen in haar zelve, aangemerkt ellendig zijn kinderen des toorn, de eeuwige dood en verdoemenis waardig en ook machteloos om haar zelve uit deze staat te redden en Gods oordeel te ontvliesen.

III. HOOFDSTUK

Van het Evangelie

Ja, de Gereformeerde Kerk veronderstelt ook en houdt voor vast en zeker dat het Evangelie zo veelzeggende als een blijde boodschap, dit behelst.

1. Dat God de zondige mensen een zaligmaker en verlossen geschonken heeft.
2. Dat die Zaligmaker en Verlosser van het begin der wereld belooft is aan Israël, door de schaduwen der wet afgebeeld, en in de volheid des tijd uit Maria geboren geweest is Christus Jezus, God en mens in een persoon.
3. Dat Deze om ons te verlossen en ons zalig te maken, de straf van onze zonden op Zich genomen, en dezelve als onze Borg voor ons, en in onze plaats gedragen en geleden heeft, aan het hout des kruises.
4. Dat Hij door Zijn lijden ons ook geworden is, een oorzaak van volkomen zaligheid, en ons waarlijk van alle zonden verlost, en met God verzoend en bevredigt heeft.
5. Dat God ons deze weldadigheid bewezen heeft, zonder de minste van onze verdienste uit louere genade, tot geen ander einde als, opdat wij Hem verheerlijkten mochten vanwege deze Zijnen grote barmhartigheid in Christus en daarvoor een waar erkentenis en dankbaarheid met woorden en met werken te tonen en te bewijzen.

IV. HOOFDSTUK

Van het ware geloof

Dit Evangelie, zo leert de Gereformeerde Kerk, dat God van een iegelijk aan wie dit Evangelie verkondigd wordt om zalig te worden twee dingen eist, namelijk, geloof en bekering. Het eerste dat Hij eist is geloven: Willende dat wij dit als waarachtig zullen aannemen dat Hij ons in Christus zulk een grote liefde bewezen heeft, en gelijk het Evangelie behelst, uit louere genade met Hem Zelf heeft verzoend door het bloed van Zijn Zoon. De reden, waarom Hij wil dat wij dit geloven zullen, is, omdat wij zonder zulks te geloven, nooit kunnen worden verwekt, om Hem voor die genade te verheerlijken, en om Hem daar voor een ware erkentenis en dankbaarheid, met woorden en met werken te betonen. want hoe kan ik God dankbaarheid bewijzen, voor die grote weldaad der verlossing in Christus, zolang als ik niet geloof dat het waarachtig is, dat Hij ons zo lief gehad heeft, en waarlijk zulk een uitnemende weldaad, buiten de minste van onze verdiensten uit louere genade heeft betoond? Dit moet een ieder bekennen, dat dit zonder het geloof onmogelijk is. als wij zeggen dat het vereist wordt dat het geloof waarachtig is dat Hij ons zulks een grote genade als het

Evangelie door Christus bewezen is, zo bespeurt ook een ieder lichtelijk, dat onder het woordje ons, dit begrepen ligt, dat men zelve een van die begenadigde is.

Want voor een oprecht geloof is het niet genoeg, dat men gelooft en vertrouwd, dat God anderen zulk een grote genade in Christus bewezen heeft, maar daar toe wordt ook wel inzonderheid dit vereist, dat ik geloof en vertrouw dat ik zelf nevens anderen een van die begenadigde ben. Dat God nevens anderen ook mij in het bijzonder, zo lief gehad en mij zo wel als anderen, ook een grote goedertierenheid in Christus bewezen heeft. Want zonder dit bijzondere vertrouwen, dat Zijn genade zich ook tot mij heeft uitgestrekt kan de inhoud van het Evangelie mij niet dankbaar maken, nog mij uitdrijven, tot prijs des rijkdom Zijner genade en Zijn deugden te verkondigen, of Hem daarvoor met woorden en werken te verheerlijken, dat andere, niet beter dan ik genade ontvangen hebben, maar ik in tegendeel de straffen mijn zonden zal moeten dragen en eeuwig verloren gaan zal, dit zal eerder murmureren voortbrengen, en mij doen klagen over mijn staat, dan dankzegging en verheerlijking van Gods wegen en Zijn barmhartigheid.

Hier antwoord de Heidelberger Catechismus op de vraag, *Wat is een oprecht geloof?* Een oprecht geloof is niet alleen een zeker weten of kennis waardoor ik het al voor waarachtig houd, dat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een zeker *Vertrouwen*, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige Gerechtigheid en Zaligheid van God geschonken zij, uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus wille. *Zondag 7. Vraag 21.*

Dat het geloven hierin bestaat erkennen ons ook de Lutheranen; want hun kerkorde zegt: Het geloven is een waarachtig hartelijk vertrouwen op de Zoon Gods, Christus Jezus, den middelaar en verzoener, dat wij om Zijnent' wil, en door Hem hebben, vergeving der zonden, genade en zaligheid. En tot nadere verklaring word er aanstonds bij gedaan: *en men zal de luiden wel onderrichten dat ze in Symbolo dezen Artikel merken credo Remissionem peccatorum*, ik geloof in de vergeving der zonden, versta niet gelijk de duivelen geloven, dat anderen gelijk David, gelijk Petrus de zonden vergeven zijn, maar versta dit artikel zo: Ik geloof vergeving der zonden, dat ze mij zelfs vergeven zijn, om des Heeren Christus wille, zonder mijne verdiensten. *Lutherse Kirchenordnung*, eerst te Tweeburg, in het Ja,ar 1557 en daarna tot Nieuwburg aan de Donau in het Ja,ar 1560 uitgegeven. Niemand mocht evenwel menen dat de Gereformeerde Kerk voor geen ware gelovigen zou worden geacht, dan alleen de zulke, die, met insluitingen van henzelf, dit zo volkomen en vast vertrouwen, dat daar omtrent niet de allerminste twijfeling bij haar zou over zijn: in geen deel want; daar zijn zowel zwakken als sterke gelovigen. Zij leert wel dat twijfelingen ten hoogst schadelijk is in het Geloven; en dat er niets is dat het geloof meer krenkt en verzwakt als de twijfeling, Ja, zodanig, dat naar mate de twijfel toeneemt het geloof afneemt, en al en al kleiner word, maar daarom verwerpt zij niet dezulke wiens geloof door twijfel noch vermengt is met enig ongeloof. Maar erkent voor Gelovigen een elk en iegelijk die dit vertrouwt, dat niet alleen andere maar ook *hem* vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit loutere genade, alleen om de verdienste van Christus wille; al is het dat dit, zijn Geloven en vertrouwen noch zwak is, en met twijfelingen, Ja, zelfs met grote vertwijfelingen vermengt. Want zolang er nog enigszins dit vertrouwen is, al is het klein en gering, Ja, al was het maar als een mosterdzaad, zo is er toch geloof.

Maar als ongelovige verwerpt ze alleen zulke in wie niet het allerminste van dit vertrouwen gevonden word, dat God, gelijk Hij in het Evangelie betuigd, of haar, of anderen of al anderen tenminste niet zo lief gehad, en zulke een grote genade in Christus zou bewezen hebben.

V. HOOFDSTUK

Van de ware bekering

Doch is dat grote werk van de Verlossing in Christus Jezus alleen van God geschied tot prijs der rijkdom zijner genade, en eist Hij daarom geloof? Terwijl niemand dit Evangelie of deze blijde boodschap hoorde zonder te geloven dat God *hem* en andere waarlijk zo lief heeft gehad, en zulks een grote genade bewezen, God wegens deze Zijner barmhartigheid kan verheerlijken, en Hem voor dezelve een ware dankbaarheid met woorden en werken kan betonen zoals het hoort. Het is om dezelfde reden waarom Hij nevens het geloof ten tweede ook de bekering eist. Ja, een ware bekering op het ernstige afvordert van elk en een iegelijk aan wie Hij dat Evangelie der verzoening prediken en verkondigen laat. Want Hij doet het omdat zonder bekering also weinig als zonder geloven een ware dadelijke verheerlijking van Hem plaats hebben, en Hem een oprechte dankbaarheid voor die genade in Christus, met woorden en werken kan worden toegebracht of van iemand in de staat der waarheid, ooit of ooit word toegebracht. Want God te verheerlijken en Hem voor de genade in Christus Jezus dankbaar te zijn en ondertussen te leven in alle zonde en ongerechtigheden, gelijk een mens van nature doet kan niet samen gaan. Eist God dan om deze reden behalve en benevens dit geloven ook de *bekering*? Willende een iegelijk die het Evangelie hoort niet alleen hetzelfde zal aannemen en omhelzen door het geloof; maar dat hij ook aanstonds om God voor die onverdiende genade te verheerlijken en om Hem daarvoor een ware erkentenis en dankbaarheid te betonen, zijn vorig zonden en leven zal afleggen, en een nieuw leven in alle goede werken naar het voorschrift Zijner Woord zal hebben aan te vangen en te beginnen: Ja, dat hij in hetzelfde tot prijs der rijkdom van zijn ontvangen genade, hoe langer hoe meer zal trachten toe te nemen, en van dag tot dag zal zoeken om daarin voort te gaan, totdat hij gesteld word in volle bezitting van die heerlijkheid die Christus voor hem heeft verdient.

Het spreekt vanzelf dat de Gereformeerde Kerk dienvolgens terecht leert, dat onze *bekering* niet moet strekken tot oprichting van een eigen gerechtigheid; en dat wij de aflegging van onze zonden, en het aanzetten van goede werken niet moeten doen om daarmee de Hemel te verdienen. O Neen! Daartoe worden ze ons van God niet afgeëist. Den hemel heeft Christus Jezus voor ons verdient, dat moeten wij erkennen en Geloven, maar dat wij ze doen moeten en in alle goede woorden en werken trachten overvloedig te zijn, opdat wij met ons ganse leven grote dankbaarheid door Zijn weldaden bewijzen en Hij door ons geprezen word: gelijk er in onze Catechismus *vraag 86* geleerd wordt, Ja, daar ons tot deze einde de bekering van God alleen wordt afgeëist, zo spreekt het desgelijks vanzelf dat de waarachtige bekering iets is dat niet voor het geloven gaat, Ja, dat onmogelijk voor het geloven kan gaan of de minste plaats hebben, maar iets dat het geloof al rede onderstelt, dat uit het geloven alleen kan voortkomen, en derhalve noodzakelijk moet worden aangemerkt als iets dat op het geloven volgt.

Dit is de reden waarom onze Godgeleerden ook ontkennen dat er ooit een ware bekering geweest is bij iemand onder de heidenen. Haar werken waren menigmaal uiterlijk aangemerkt, wel zeer schoon en heerlijk overeenkomende met Gods Woord maar inderdaad gelijk wij ze noemen de blinkende zonden omdat ze van de genade Gods in Christus niets wisten, en derhalve hun werken ontbloomt zijn van het geloven om God daarvoor te verheerlijken en ook niet strekten. Want eer dat iemand het geloof niet heeft, doet hij geen enig goed werk dat in de daad en waarheid de naam van een goed werk verdient. Hoe net en nauwkeurig dat het ook anderszins met de wet mag overeenkomen. geloof moet voorgaan, de werken moeten volgen. het moeten vruchten des geloof zijn, vruchten van dankbaarheid om God voor de genade in Christus te verheerlijken. Goede werken, zegt daarom onze

Catechismus, zijn alleen zulke, die uit een waar geloof, na de Wet Gods, en ter ere geschieden, *vraag 91*. Gaat dan de bekering niet voor het geloven, maar het geloven voor de bekering? Ja, kan de ware bekering nimmer voorkomen dan uit en door het geloven? Al waarom ook Calvijn zei: dat de bekering niet alleen op het Geloven volgende is, maar zelfs daaruit geboren wordt, is een zaak die buiten alle tegenspraak moet zijn. Zo leert ons de Catechismus met recht in de *33e zondag* dat de waarachtige bekering der mensen bestaat in deze twee stukken. Als eerste, in het afsterven van de oude mens, dat is in de aflegging van die oude zondige levenswijze die van kindsbeen af in ons gevonden wordt, voortkomende uit een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben, zulk een goedertieren en weldoend God als Hij zich in Christus nevens ons betoond heeft en eindigende in een haten en vluchten van de zonde hoe langer hoe meer, opdat wij ons niet verder ondankbaar nevens Hem gedragen mogen. En ten tweede in de opstanding der nieuwe mens, dat is in de aandoeningen van een nieuwe levenswijze tot eer en tot heerlijkheid van God, voortkomende uit een hartelijke vreugde in God door Christus Jezus, uit de blijdschap dat Hij ons zulke zondige en doemwaardige mensen niettegenstaande al onze zonden uit loutere genade met Zichzelf heeft willen verzoenen in het bloed Zijns Zoons, en eindigende in een lust en liefde, om naar de wil Gods, in alle goede werken te leven.

VI. HOOFDSTUK

Van de zaligheid

Dus dan gezien hebbende waar in het ware geloof, en waarin de waarachtige bekering der mensen bestaat: en om wat voor reden God die beiden afeist, zo leert de Gereformeerde Kerk nu dat een iegelijk die gelooft zal hebben, en om God voor Zijn barmhartigheid in Christus te verheerlijken, zich bekeerd zal hebben, dat zulk één zalig zal geworden, en in Gods gemeenschap het eeuwige leven hiernamaals bezitten en beërven, met verzadiging van vreugde en lieflijkheden aan Gods rechterhand eeuwig en altoos. Maar dat integendeel een iegelijk, die het Evangelie nooit heeft gehoord, of zo hij het al hoort, hem aan hetzelfde stoot, en dat getuigenissen Gods, dat hij in hetzelfde getuigt van zijn Zoon, namelijk dat Hij ons het eeuwige leven gegeven heeft, en dat dit leven in Zijn Zoon is, verwerpt, en door het Geloof niet aanneemt, nog Hem ooit voor die genade verheerlijkt, hetzij dat hij in zijn boos en zondig leven, zonder Bekering, voortgaat, of dat hij meent op een andere wijze, of door hun enig ander middel, zijn zaligheid te kunnen uit werken en verkrijgen, dat zulk één verdoemd zal zijn, en naar ziel en lichaam eeuwig verloren gaat als niets te verwachten hebbende, dan dat tot hem gezegd zal worden: *gaat weg gij vervloekte in dat eeuwige vuur dat den duivel en zijn engelen bereid is, daar wening der ogen en knersing der tanden zijn zal, en de rook harer pijniging opgaan van eeuwigheid tot eeuwigheid*. Een gelovig verheerlijker van God voor Zijn genade in Christus, stelt dan de Gereformeerde Kerk, dat alleen zaligheid, en een eeuwige heerlijkheid hiernamaals boven in den hemel heeft. Want die Geloofd zal hebben die zal Zalig worden, maar die niet Geloofd zal hebben, die zal verdoemd zijn.

Want also lief heeft God de wereld gehad dat Hij Zijn enige geboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem Geloof niet verderve maar het eeuwige leven zal hebben. Want de Gereformeerde Kerk verstaat hier niet zulks: welke alleen zegt dat hij Geloofd, of maar een dood

Geloofd heeft, dat hem in zijn zonden en zondige wandel zonder zijn bekering laat. Want zij leert in onze Catechismus in *vraag 87*, en de Heilige Schrift getuigt het ook, dat geen onkuise afgoden dienaar, echtbreker, dief, gierigaard, dronkaard, lasteraar, noch rover, nog dergelijke, het Koninkrijk Gods beërven zal. Maar zij verstaat het zodanig, die oprecht gelooft, en de genade Gods in waarheid bekend, inderdaad, gelijk hij met zijn mond belijdt, ook met zijn hart Gelooft, dat God, gelijk het Evangelie behelst, niet alleen anderen, maar ook hem, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid geschonken heeft, uit louter genade, alleen om de verdiensten van Christus wille, die een levendig geloof heeft, dat een oprechte wederliefde, en ene vrucht van een ware verheerlijking van God, voor Zijn genade, in hem voortbrengt, makende dat hij zich bekeerd en om God zijn erkentenis, en dankbaarheid te betonen, met aflegging van zijn vorig zondige levenswijze, een nieuw leven voortaan aanvangt. En naarmate die hem gegeven woord, daarin tracht voort te gaan, en hoe langer hoe meer overvloediger te worden alle goede woorden en werken, tot eer van Zijn God, Weldoener, en Verlosser. Zodat de Gereformeerde Kerk het daarvoor houdt dat het geloof zonder de werken tevergeefs is, en niet Zalig maakt: want als het geen vrucht van goede werken voortbrengt is het wel in de mond, maar niet in het hart. En aan de andere kant, dat ook de werken tevergeefs zijn en niet zalig maken als deze zonder het geloof zijn, en geen vruchten van hetzelfde, want dan verdienen deze schoon zij ook schijnen en uiterlijk wezen mogen, de naam van goede werken niet. Maar dat deze twee, "*geloof en werken*" met elkander verenigd en aan elkander geschakeld moeten zijn, zodanig, dat het geloven voortgaat, en de werken daarop volgen. Want geen zaligheid, dan voor een gelovig verheerlijker van God, voor Zijne genade in Christus Jezus.

Verval van de Gereformeerde leer

Deze leer der Gereformeerde Kerk, waartegen de vijanden deszelfs nooit vermocht hebben, wordt tegenwoordig bestreden van sommigen uit het midden van ons, en wel inzonderheid, van veel onder dat soort van mensen, welke men doorgaans onder ons "fijnen" noemt, Ja, zodanig, dat hier niet tijdelijk in voorzien wordt, te duchten is, dat ze te enenmale vervallen zal, en van de Gereformeerde Godsdienst niets overblijft dan de blote naam. Want veel onder deze zogenaamd fijne, niet alle, dat zij verre, maar vele onder deze, tasten de Gereformeerde Leer aan in haar wezenlijke deel, trachten haar het hart uit het lijf te rukken, en datgene uit dezelfde weg te nemen, dat de spil en as is waarop alles draait. Zij ontkennen namelijk, Ja, ontzien zich niet, genoegzaam en openlijk te zeggen, te leren en te drijven, dat het geloof, niet bestaat in dat vertrouwen waar in de Gereformeerde Kerk het altijd gesteld heeft, dat niet alleen andere, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige Gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdiensten van Christus wille. Daar dit vertrouwen de ziel is van de Gereformeerde Godsdienst, gelijk elk uit het vorige gezien zal hebben. Daar dit vertrouwen datgene is, dat het geloof zijn wezen geeft, dat is, welke maakt dat het een oprecht en waarachtig geloof zij, gelijk Ursinus, één van de Opstellers van onze Catechismus leert, over de 21e vraag, Artikel 3-5. Ja, daar de Gereformeerde Kerk dit vertrouwen altijd zo noodzakelijk geacht heeft, voor een mens bij het zalig worden, en God dienen en verheerlijken zoals het behoort, dat ze zelfs niemand onder de volwassenen tot de doop toelaat, tenzij hij vooraf, dit erkend en beleid, dat Christus Jezus Hem tot een Zaligmaker van God geschonken is, en dat hij door dit geloof ontvangt vergeving van zonde in Zijn bloed. Zie het formulier van de doop der volwassenen, vraag 3. Maar wat doen deze mensen door dit te ontkennen en te verloochenen, dat dit geloven bestaan zou in dat vertrouwen, gelijk onze Catechismus leert, vraag 21. Dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en Zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdiensten van Christus wille, als dat ze ontdekken dat ze valse broederen zijn, dat ze de Gereformeerde religie trachten omver te werpen, en het in deze met de remonstranten houden, in het welke zij hun gevoelens daarmee billijken, en trachten voort te planten.

Want aldus schrijft Arminius, in het 27e blad van zijn artikelen, dat hij wilde overwogen hebben. Het rechtvaardigend geloof, is niet datzelfde, door welke iemand gelooft, dat hem om Christus wil de zonden vergeven zijn. Vortius, zijn medestander, schrijft in zijn concessie, pagina 14. Het moet volgen dat zij bedriegen, of bedrogen worden, dewelke daar mijnen, dat die enige bijzondere inbeelding, gelijk zij het noemen, van de voldoening van Christus, voor haar met name volbracht, het rechtvaardigend geloof zou wezen, ja, nogmaals op pagina 32. Deze beschrijving van het geloof, welke stelt, dat hetzelfde niets anders is, dan te geloven dat onze zonden uitgewist zijn door datgene, dat Christus geleden heeft, vals is. Ja, dewijl zij niet alleen ontkennen en loochenen, dat het ware en zaligmakende geloof, en dit vertrouwen bestaan zou, maar zich zelfs soms niet ontzien daarmee te lachen, en te spotten als met een vertrouwen dat ijdel is, en van alle ware Godsvrucht ontbloot. Wat doen deze mensen anders, als dat ze daarmee tonen, dat ze in navolging van de Remonstranten, in deze zelfs tot de Papisten wederom overgaan? En de besluiten van het Concilie van Trente, billijken en volstaan. Want in dat concilie heeft de Roomse Kerk, om het bijzonder vertrouwen des geloofs op Christus' genoegdoening, tegen te spreken, en om de ware Gereformeerde Religie te dempen, niet geschroomd te verklaren: dat het vertrouwen, welke de Ketterse zo zeer drijven, is een ijdel vertrouwen, en van alle ware Godsvrucht afgescheiden. *Sessio 6 cap 9.*

Maar ach! Dat deze mensen, die onder de Gereformeerde naam zich de Papisten zelf gelijk maken, toch eens bedenken mochten wat Calvijn daarop antwoordde, in zijn Antidotum Concilli Trident: Christus wordt mij en andere niet zodanig voorgesteld, dat wij alleen geloven zouden dat hij Abraham geworden is tot een verlosser, maar op dat elk voor zichzelf die zaligheid, die door Hem verkregen is, als de zijnen aanmerking zou. Kan ook zo een vertrouwen ijdel zijn, dat tot zijn fundament heeft het getuigenis Gods? Indien wij het getuigenis der mensen aannemen, het getuigenis Gods is meerder, en wat getuigt God in het Evangelie? Dit is het getuigenis Gods, zegt Johannes, hetwelk Hij van Zijn Zoon getuigd heeft, dat Hij ons het eeuwige leven gegeven heeft, en dat dit leven in Zijn Zoon is, 1 Joh.5-9. Foei dan! dat men zulk een vertrouwen, waardoor men zich op het getuigenis Gods verlaat, zal noemen, ijdel vertrouwen. Die zijn getuigenis aangenomen heeft, staat er, die heeft verzegeld dat God waarachtig is Joh 3:33 maar die God niet gelooft heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, terwijl hij niet gelooft en getuigd heeft dat God getuigd heeft van Zijn Zoon. 1 Joh. 5 vers 10. Kan ook zulk een vertrouwen, dat God niet alleen anderen, maar ook mij, zulk een onbegrijpelijke genade bewezen heeft, genoemd worden een vertrouwen dat van alle ware Godsvrucht is afgescheiden? Daar dit vertrouwen het enigste is dat onze liefde tot God ontsteken moet: het enigste dat ons God kan doen beminnen, dat ons dankbaar maken moet en een ware verheerlijking van God voor Zijn genade met de woorden en werken in ons voortbrengen. Wat dreef Paulus, die grote verheerlijker van God tot alles wat hij deed? Was het niet dat vertrouwen, dat God niet alleen anderen, maar ook hem zo lief gehad heeft? De liefde Christi dringt mij, zei hijzelf in 2 *Korinthe 5 vers 14.* En wederom, dat ik leve, dat leven ik door het geloof des Zoons Gods, die mij heeft lief gehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven Gal. 2 vers 20. Want dat hij zichzelf mede onder de begenadigde telde, hoe groot een zondaar hij ook wezen mocht, zien wij in 1 *Tim. 1. 15.* Daar hij uitdrukkelijk zegt: *dit is een getrouw woord, en aller aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben,* schreef Johannes eens. Hier in is de liefde Gods nevens ons geopenbaard, dat God Zijn enige geboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. Hierin is de liefde, niet dat wij God lief gehad hebben, maar dat Hij ons heeft lief gehad, en Zijn Zoon gezonden heeft tot een verzoening voor onze zonden, 1 *Joh. 4.9.* Wat dreef hem en anderen, om God daarvoor weder lief te hebben, en zulks te tonen door de onderhouding van Zijn geboden? Was dit dan geen geloof? Was dit dan niet het vast vertrouwen dat het waarachtig was, dat God niet alleen anderen, maar ook haar zulk een uitnemende liefde en weldadigheid bewezen had? Hoor hem zelf spreken: Wij hebben hem lief zei hij, om dat Hij ons eerst heeft lief gehad, 1 Joh 4.10. En dit is de liefde Gods dat wij Zijn geboden bewaren 1 *Joh 5.3.* Zodat de Opstellers van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis met recht mogen zeggen als in *Artikel 24.* Het is er zo ver vandaan, dat dit Geloof de mensen zou doen

verkillen in een vroom en Heilig leven, dat ze daar en tegen zonder hetzelve, nimmer meer iets doen zullen uit liefde Gods, maar alleen uit liefde van zichzelf, en uit vrezen om verdoemd te worden. Ja, hoezeer de Gereformeerde Religie bij deze lieden in verval geraakt is, en zeker nog meer vervallen zal, bij aldien ze niet in het kort gestuit worden, zal een iegelijk moeten zien, als hij maar met aandacht let op het stuk van de bekering, als waarin ze ook ten enenmale van het gevoel der Gereformeerde Kerk afwijken. Want de Gereformeerde Kerk heeft altijd geleerd, dat wij, met afstand van onze zonden, de goede werken doen moeten, niet om de hemel daarmee te verdienen, of om daar door tot genade te komen: maar enkel en alleen om God voor die genade te verheerlijken, dat Hij Zichzelf met ons heeft verzoend in het bloed Zijns Zoons, en om Hem daarvoor een ware erkentenis en dankbaarheid te tonen, beiden met woorden en met werken. Tot dieneinde heeft ze altijd gesteld, dat het geloof voor de bekering gaat, en dat het datgene is, waaruit alle ware bekering voortkomt. Want hoe kan ik, met een aflegging van mijn zonden, God verheerlijken voor Zijn genade in Christus, en tot een vertoning van mijn dankbaarheid, uit erkentenis Hem welbehaaglijk wandelen in alle goede woorden en werken, zolang als ik niet geloof, dat God ons zo liefgehad heeft, en niet alleen anderen maar ook mij, zulk een grote genade in Christus heeft betoond? Maar dat deze mensen, uit dit beginsel en tot dit einde, de goede werken doen zouden, welke dat ze doen, en met afstand van haar zonden, in nieuwigheid des levens zullen trachten te wandelen, is iets, dat zelfs niet gedacht kan worden. Want ze leren, drijven, en stellen openlijk, dat niemand dit mag geloven, dat hij met God verzoend is in de dood Zijns Zoons, zolang als hij niet is wedergeboren, dat geen mens dit mag vertrouwen, dat niet alleen zondaren, maar ook hem, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdiensten van Christus wille, tenzij hij verzekerd is, dat hij een wedergeborene is geworden. Want moet iemand eerst wedergeboren zijn, gelijk zij willen, eer hij geloven mag dat hij in Christus met God verzoend is zo tonen zij met dit stellen openlijk:

1. Dat ze het geloven, en dat men met God verzoend is in de dood Zijns Zoons, niet meer aanmerken als het begin, als de bron, en wel, waaruit onze goede werken moeten voortkomen
2. Dat ze het ook niet langer daarvoor houden, dat onze bekering en betrachtingen van goede werken, enkel en alleen strekken moet, om God wegens die barmhartigheid te verheerlijken, en daarvoor een ware erkentenis en dankbaarheid de bewijzen met woorden en met werken.

De ondervinding doet ook duidelijk zien, dat ze het geloof in Christus Jezus aan een zijde zetten, alleen heiligmaking najagen, en zich maar zoeken te oefenen tot Godzaligheid, wandelende alleen maar naar het voorschrift van Gods geboden, alles voor goede werken erkennende, wat maar met Gods wet overeenkomt, menende dat ze goede bekeerde en goede wedergeborene zijn, dat ze de ware heiligmaking en de ware Godzaligheid deelachtig zijn, als ze maar daartoe geraken, dat ze met aflegging van hun vorige zondige wandel voortaan Gods geboden onderhouden, hoe ontbloot dat ze ook mogen zijn van het geloof in Christus Jezus, en van dat vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook zij, uit louter genade, met God zijn verzoend geworden, in het bloed van Zijn Zoon. Het is wel waar, dat zonder Heiligmaking niemand God zien zal, en in zoverre is het aan te prijzen dat ze dezelve najagen, maar het is ook waar, dat die niet geloofd zal hebben, verdoemd zal zijn, en dat geen heiligmaking de naam van heiligmaking verdiend, die niet voorkomt uit de gelovigen, en strekkende is, om God voor Zijn genade in Christus te verheerlijken, en een ware dankbaarheid naar Hem te betonen.

Bij al diegenen die goede werken kunnen hebben voor het geloven, en bij wie er een heiliging en wedergeboorte zijn kan voordat hij gelooft heeft, waarom worden dan de goede werken der heidenen door ons blinkende zonden genoemd? Waarom erkennen wij dan ook geen heidenen en Turken, of tenminste andere buiten ons, als Menisten, Remonstranten en Papisten, voor ware geheiligden, en

ware wedergeborenen, wanneer zij zich oefenen tot Godzaligheid, en in alle goede werken naar het voorschrift van Gods geboden wandelen? Want volgens deze lieden haar stelling, kan er een ware wedergeboorte zijn voor het geloven, Ja, moet er een ware wedergeboorte zijn voor het geloven. Want dat geloof dat onze Catechismus leert dat het oprecht geloven is, namelijk, dat niet alleen andere, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en zaligheid van God geschonken is uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus wille, raden ze een mens af, willende dat een mens dat niet mag geloven, eer hij wel verzekerd is van zijn wedergeboorte, eer hij zich een waar geheiligde en wedergeborene vindt.

Dit niet alleen, maar bij een ieder bij wie de wedergeboorte aan het geloven in Jezus Christus vooraf gaat, en bij zulk een wedergeboorte, die voor het geloven gaat, een ware wedergeboorte is, en een zodanige dan geloven mag, als hij zulk een wedergeboorte ontvangen heeft, dat hij met God verzoend is uit loutere genade, in het bloed van Zijn Zoon, gelijk deze lieden willen, wat reden noch ter wereld, waarom wij de zaligheid dus niet zullen toestaan, zowel aan anderen die buiten ons zijn, als aan degenen in de gemeenschap der Gereformeerde Kerk zijn, zo ze haar maar oefenen tot Godzaligheid, zo ze maar de heiligmaking najagen, zo ze maar wandelen naar het voorschrift van Gods geboden, zo ze maar trachten wedergeboren te zijn? is het niet de enigste reden, waarom wij haar aanmerken als verloren, deze? Dat al haar werken, hoe rein, en zuiver, en heilig en rechtvaardig, en overeenkomende met de wet van God dat ze ook wezen mogen, echter inderdaad nietig zijn, en God niet behagen, omdat ze niet overeenkomen uit het rechte beginsel, en niets trekken tot het rechte einde? Dat is, omdat ze niet voortkomen uit een waar geloof, nog strekken God voor die genade in Christus te verheerlijken, en Hem door die weg haar dankbaarheid te betonen. En deze zogenaamde fijnen onder ons, wat doen ze, voor een groot gedeelte, als dat ze dit beginsel en dit einde in haar werken vergeten, Ja, hetzelfde verwerpen diegenen, die buiten zijn, gelijkvormig maken, en alzo haar doen, troost en blijdschap stellen in een nietig ding. Want zij zijn zo ver van het geloven, en zo zeer vervuld met een ijver, alleen maar naar heiligmaking en wedergeboorte, doch zonder verstand, dat ze zelfs bang zijn voor het geloven, en zich met handen en voeten tegen hetzelfde zich verweren. Eveneens alsof ze zich ten hoogste bezondigen zoude, wanneer zij zouden geloven hetgeen de Gereformeerde Kerk tot hier toe geleerd heeft, Ja, of ze de uiterste dwaasheid begaan zullen, wanneer zij de genade Gods in Christus bekenden, en met aflegging van haar zonden, en nieuwigheid des wegens gingen wandelen, met geen ander inzicht, als om God haar dankbaarheid te bewijzen, en Hem voor die onverdiende genade in Christus groot te maken, met woorden en met werken.

Maar wat dunkt u, lezer, kan er ooit een grotere afwijking van de Gereformeerde Kerk begrepen worden? Want die het geloven niet meer stelt in Dat vertrouwen, waarin het de Gereformeerde Kerk altijd heeft gesteld: nog de bekering in een afleggen van het kwade, en in een verrichting van het goede uit dat beginsel en tot dat einde, waartoe het de Gereformeerde Kerk altijd heeft gesteld, dat het alleen strekken moet, is die niet van de Gereformeerde Kerk, en van haar leer genoegzaam volkomen, en ten enenmale gans afgeweken? De Gereformeerde Kerk leert, dat het geloven bestaat in een zeker weten, en een vast vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit loutere genade, alleen om de verdienste van Christus wille. Catechismus *vraag 21*. de Gereformeerde Kerk leert op de *86e vraag* van onze Catechismus. Aangezien wij uit onze ellendigheid zonder enig onze verdienste, alleen uit genade door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen? Dat wij ze doen moeten, opdat wij met ons ganse leven Gode dankbaarheid voor Zijn weldaden bewijzen, en Hij

door ons geprezen wordt. De Gereformeerde Kerk stelt derhalve, dat de bekering bestaat in een haten en vlieden van de zonde, uit een hartelijke droefheid, dat wij zulk een weldoend God, die ons zo uitnemend heeft lief gehad, zo lang vertoornt hebben door onze zondige werken, en in een lust en liefde om in alle goede werken te wandelen, uit een hartelijke vreugde in God door Christus Jezus, wegens die grote weldaad en liefde die God ons in Hem bewezen heeft, Hem aan ons geschonken heeft tot een verzoening voor onze zonden. Zie de *33e zondag* van onze Catechismus. De Gereformeerde Kerk leert, dat het geloof, waardoor wij deze weldaad aannemen, en de genade Gods in waarheid bekennen, den mens wederbaart, en hem maakt tot een nieuwe mens, en hem doet leven in een nieuw leven, hem vrij makende van de slavernij der zonde, Nederlandse Geloofsbelijdenis *Artikel 24*. De Gereformeerde Kerk leert, dat dit het geloven is, wat een mens dankbaar maakt, en hem doet werken uit liefde Gods. Want het is onmogelijk, zegt ze, dat wie Christus door een oprecht Geloof is ingeplant geen vruchten van dankbaarheid zou voortbrengen, Catechismus *vraag 64*. En zonder dit geloven, zegt onze Nederlandse Geloofsbelijdenis, zal een mens nimmermeer iets doen uit liefde Gods, maar alleen uit liefde tot zichzelf, en uit angst om verdoemd te worden, *Artikel 24*. Ja, de Gereformeerde Kerk leert, dat onze goede werken niet deugen als ze niet voortkomen uit dit Geloof, maar alles wat daar uit zijn begin neemt, God aangenaam is. Want, dus lezen wij in het zo even gemelde *24e Artikel* van onze Ned. Geloofsbelijdenis, de werken, als ze voortkomen uit de goede wortel des geloofs goed zijn, en bij God aangenaam. Anderzijds zullen zij niet meer goed kunnen zijn, zoals een vrucht van een boom niet goed kan zijn, voordat de boom zelf goed is. en dienvolgens heeft de Gereformeerde Kerk altijd gesteld, dat het geloven noodzakelijk gaan moet voor de werken. Ja, dat zelfs de rechtvaardiging uit en door het geloven van ons genoten wordt, eer dat wij nog goede werken doen. Want het is door het geloof in Christus, zoals onze Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt, dat wij gerechtvaardigd worden voor dat wij goede werk doen, *Artikel 24*. Maar dit alles spreken deze mensen tegen. Zij ontkennen dat het geloof bestaat in dat vertrouwen, waarin onze Catechismus hetzelfde stelt. Zij loochenen dat onze bekering, en onze goede werken, daartoe alleen dienen moeten, waartoe onze Catechismus dezelve afeist. Dat de wedergeboorte uit dat geloven zou voortkomen, en alles wat niet daar uit voortkomt, Gode niet behagen zou, en dienvolgens, dat dit geloven voor de bekering gaan moet, dat verwerpen zij ten enenmale: als willende dat de bekering voorafgaan moet, en dat men eerst wedergeboren moet zijn, en als men dat is, men dan pas mag geloven en vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook ons, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdienste van Christus wille. En dus keren zij de Gereformeerde leer ondersteboven: ja, wijken geheel en al van dezelfde af. Zich bezighoudende in de heiligmaking, en in een wedergeboorte na te jagen, die voor het geloven is, en derhalve niet uit het geloof voortkomt, bij gevolg ook ijdel en tevergeefs, zonder dat ze haar het minste nut zal doen. Zodat Calvijn terecht zegt: zij die menen dat de bekering te achten is, maar als iets dat voor het geloven gaat, dan als iets dat uit het geloven vloeit, en van hetzelfde wordt voortgebracht, gelijk de vrucht van de boom, hebben nooit de kracht des zelfs verstaan. *Instit. lib 3. cap.3. s. 1.*

Dat deze mensen dus afwijken van het gevoelen der Gereformeerde Kerk, ja, hetzelfde ten enenmale verwerpen, komt, volgens ons oordeel, voort, uit een al te grote toegevendheid, die men sinds enige tijd gehad heeft, voor mensen, die uiterlijk van een vroom en Godvruchtig leven en wandel zijn. Want om deze niet te verwerpen, of voor ongelovig te houden, al vond men haar te enen male ontbloot van de kennis van Jezus Christus, al was er in haar niet het aller geringste van dit vertrouwen, dat ze in Christus uit loutere genade met God verzoend waren in Zijn bloed, en al strekten haar goede werken ganselijk niet, om God voor die genade in Christus te verheerlijken, en Hem door dezelfde haar dankbaarheid te betonen, zo begon men allengskens toe te geven, dat het wezen des geloofs juist niet bestond in dat vertrouwen, dat onze Catechismus in *vraag 21* stelt. Maar

dat het genoeg was, dat men maar erkende, gelijk een iegelijk lichtelijk doet, die maar de naam van christen draagt, dat er geen zaligheid is, dan alleen uit genade, om de verdiensten van Christus wille. Hierop is men indertijd al verder en verder mee voortgegaan, zodat men sedert Ja,ren al heeft beginnen te drijven, en dit gevoelen tegenwoordig al meer en meer met kracht zoekt voort te planten, dat het wezen des geloofs niet bestaat in datgene, waarin onze Catechismus *vraag 21* en onze oude Godgeleerden het altijd gesteld hebben, namelijk, in Dat vertrouwen, dat niet alleen andere, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus wille. Maar dat het wezen des geloofs bestaat in een vertrouwen, dat er in Christus uit genade voor een zondaar zaligheid te zoeken, te vinden, en te verkrijgen is: dat Christus door Zijn lijden een recht ter leven voor zondaars verkregen heeft, dat God om Zijnent' wille zal genadig zijn, de zonden niet toerekenen, maar een zondaar tot Zijn zalige gemeenschap nog zal en wil overbrengen. Gelijk Hij ook behoudens de gerechtigheid, kan doen daar Jezus door Zijn lijden Zijns Vaders Naam geheiligd heeft, niet bedenkende, dat men door het wezen des Geloofs te beschrijven, waarlijk een ganse omkering maakt van de inhoud van het Evangelie.

Want is dit het geloof dat er in Christus voor een zondaar uit genade zaligheid te verkrijgen is? Zo is dan de inhoud van het Evangelie niet langer de verzoening, als voor ons aangebracht, als metterdaad in Christus voor ons verworven, zo is de inhoud des zelfs niet langer, dat wij met God zijn verzoend door de dood Zijns Zoons, en dat wij in Hem hebben de verlossing door Zijn bloed, namelijk, de vergeving onzer zonden: maar zo is de inhoud des zelfs alleen, dat God door de dood Zijns Zoons, nu verzoenlijk geworden is, dat de zaligheid door Zijn dood nu mogelijk en verkrijgbaar voor ons geworden is. En dit geloof, dat er in Christus nog zaligheid voor een zondaar te zoeken, te vinden, en te verkrijgen is, dat God nog wil behouden, die gerechtigheid, die door Christus is verkregen, mededelen, en aan ons schenken uit loutere genade, of, dat hetzelfde is, dit geloof, dat God verzoende en door de dood van Christus Jezus de zaligheid voor ons nog verkrijgbaar en mogelijk geworden is, wordt bij haar aangemerkt als het zaligmakende geloven, dan namelijk, als het in een mens voortbrengt: toevlucht des harten tot Christus Jezus, een honger en dorst naar Zijn gerechtigheid, een begeerte om in Christus gevonden te worden en deel te hebben aan die gerechtigheid, die bij Hem is, en door Zijn lijden en sterven voor zondaars is verkregen en verworven. Dat is, als er uit voortkomt, zucht en werkzaamheid, om door gebedsmekingen, in erkentenis van zijn zonden, en doemwaardigheid, in berouw en leedwezen, met afstand van zijn vorige zonden en boze wandel, en met een ware bekering, en bij aanvang van een nieuw leven, naar het voorschrift van Gods geboden daartoe geraken dat God onze zonden vergeeft, dezelfde om Christus wille uit vrije genade niet toerekent, maar ons de gerechtigheid van Christus schenkt, en alzo uit genade in Zijn bloed verlost, en zalig maakt. Want door dit geloven, dat er zaligheid in Christus te verkrijgen is, moet men volgens haar stelling, zijn toevlucht nemen tot Christus Jezus, om uit genade door hem gerechtvaardigd, geheiligd en gezaligd te worden. En wie dus met een gezicht van zijn zonden, met een waar berouw, met aflegging van zijn zondige werken, tot Hem komt, en in een nieuw leven Gode welbehaaglijk wandelen gaat, die is het, volgens haar stelling, die uit genade in Christus vergeving van zonden ontvangen zal en hiernamaals zalig worden. Doch, wat is dit anders, als het volk in plaats van Christus genoegdoeningen, de werken wederom in de hand te stoppen? Als openlijk de remonstranten toe te vallen? Want dit is de remonstrantse leer, dat God in Christus verzoenend is geworden en de zaligheid voor ons mogelijk en verkrijgbaar heeft gemaakt, en dat dit geloven, een zaligmakend geloof wordt, als het voortbrengt een gehoorzaamheid aan het Evangelie, en daarom wat een schande, dat men tegenwoordig ook zo in de Gereformeerde Kerk begint te spreken. Dervende sommige, onder deze onze zo genaamde fijne, vrome, of wedergeborene, zich bij vlagen wel eens ten enenmale bloot geven, en recht uit zeggen, geloven is werken. Het geloven bestaat in gehoorzaamheid, niet in een gehoorzaamheid der Wet, maar in een

gehoorzaamheid naar het Evangelie. Eveneens als Vorstius tegen Sybrandus Lubberti, eerste prof. in de Godgeleerdheid te Franeker, na de oprichting van de Academie schreef, zeggende de Heilige Schrift leert, dat het geloven hetzelfde is, welke is de onderhouding van het christendom, pag. 62. en wederom, geloven is het onderhouden der geboden Christi.

Ja, wat is dit anders als inderdaad met waarheid te tonen, dat men in zijn hart volkomen Paaps is? Hoezeer dat men ook, om daarvan niet verdacht te lijken tegen het Pausdom schreeuwen mag. Als in der daad te tonen, dat men de Gereformeerde Kerk in het ongelijk stelt, en het de Papisten eindelijk wederom gewonnen geeft? Want deze beschrijving des geloofs, en de daaruit voorkomende handelingen en werkzaamheid om zalig te worden, en vergeving van zonden te ontvangen, is dezelfde, welke in het concilie van Trente leert, dat men om zalig te worden, en om vergeving van zonden te ontvangen, eerst moeten geloven dat er in Christus zaligheid uit loutere genade, voor een zondaar te vinden en te verkrijgen is. En dat men dan ten tweede, om dit uit genade van God in Christus te verkrijgen, tot Hem zijn toevlucht nemen moet. Want het leert, dat de mensen er toe geraken (*Wij zullen de eigen woorden van dat Concilie mededelen Sessio 6. cap 7.*) als ze opgewekt en geholpen door de Goddelijke genade, het geloof uit het gehoor ontvangen, vrijwillig gedreven worden tot God. Maar waarin bestaat dat geloof dat haar tot God drijft, of een toevlucht tot God doet nemen? Hier in de gelovende waarachtig te zijn wat van God geopenbaard en beloofd is. En in het bijzonder dit, dat de goddeloze van God gerechtvaardigd wordt uit Zijn genade, door de verlossing die in Christus Jezus is. Het eigenste waar in deze lieden het geloven stellen. Maar is dit nu genoeg? Neen, daar moet uit voortkomen een toevlucht des harten tot God, [vanuit een onhoudbare nood], om uit genade door Christus Jezus dit grote goed te ontvangen; en daarom gaan ze dus voort. En als ze verstaan dat zij zondaars zijn, van de vreze van Gods rechtvaardigheid, daar ze nuttig door verslagen worden. Dat bij deze onze lieden ook de rechte voorbereiding is, en waarop ze krachtig dringen. Haar wendende tot de beschouwingen van Gods barmhartigheid, in hope worden opgericht, vertrouwend dat God ook om Christus wil zal genadig zijn Ja, zo is het, dat men dus moet voortgaan, oordelen deze lieden. Men moet hopen dat God ons genadig zal zijn: Ja, zelfs denken, kom ik om, zo kom ik om, daar is geen andere weg, als deze welke ik insla. En hem als de fontein van alle rechtvaardigheid beginnen te beminnen, recht deze onze lieden ook zo. Op de hoop dat Hij ons mogelijk zal genadig zijn, moet liefde volgen, voor dat Hij de zaligheid verkrijgbaar ook het voornaamste gemaakt heeft, als wel alleen uit Hem is, de fontein en oorsprong van alle goed. En diens wegen enigermate worden aangedaan met haat en verfoeiing tegen de zonde, dat is, met dat berouw, dat er voor de doop moet wezen, onze lieden ook zo. Op de liefde Gods, als de fontein van alle rechtvaardigheid en behoudenis, uit wie alleen de zaligheid voor ons verkregen is, moet volgen een haat, een afkeer, en een verfoeiing van de zonde, ja, een volkomen berouw met tranen en bitter geweest, en ten laatste, als ze voornemen zich te laten dopen, een nieuw leven te beginnen, en Gods geboden voortaan te bewaren. O ja, want ofschoon deze lieden de doop, daar ze niet veel noodzakelijkheid inzien, laten voor datgene dat het is, zo is het begin van een nieuw leven, en de onthouding van Gods geboden, (*zij noemen het wedergeboorte, schoon die daarin niet bestaat*) ook het voornaamste van allen: hier hangt het genoegzaam alleen aan. En dit nieuwe leven te beginnen, en Gods geboden voortaan te bewaren, dat is het, dat ze aanmerken als de naaste oorzaak, waardoor, en waaruit het is dat wij genade ontvangen, en behouden worden. En geen wonder, want dus gaat het concilie van Trente voort. Op deze dingen volgt dan de rechtvaardiging, zijnde niet alleen vergeving van zonden maar ook heiligmaking, en vernieuwing van de inwendige mens, door een gewillige omhelzing der genade, en verdere gaven, die hem van onrechtvaardig, rechtvaardig, en van een vijand Gods maakt tot een vriend Gods, opdat hij zei een erfgenaam in de hoop des eeuwigen levens. Onze lieden zeggen ook al zo, dat er dan opvolgt, een vrijmaking van de straffen der zonden, of een vergeving der zonden, door de rechtvaardiging niet alleen, maar ook een vrijmaking van de smet der zonden door heiligmaking, opdat ze na Gods beeld vernieuwd, erfgenamen worden mogen naar de

hoop des eeuwige leven is. Dat op hetzelfde uitkomt, en geen ander verschil geeft, als dat ze het juist laaft onder het woord rechtvaardiging, niet willen begrijpen.

Wat dunkt u lezer, zijn dit geen schone Gereformeerden? Ja, recht "fijne" Gereformeerden, die dus fijntjes het concilie van Trente ondertekenen, welks eigen woorden wij daar hebben voorgesteld, omdat menigeen, zonder dat het schier niet zou hebben kunnen, nog durven geloven? Die in plaats van te erkennen dat het ware en zaligmakende Geloven gelegen is in dit vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook mij, vergeving van zonden eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God is geschonken uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus wille. Dit ontkennende, hetzelve met de Papisten wederom stellen dat vertrouwen dat er in Christus voor een zondaar uit genade, zaligheid te vinden en te verkrijgen is? Die in plaats van te erkennen dat onze werkzaamheid in het goede alleen wezen moet uit liefde Gods, teneinde wij Hem met ons ganse leven ware dankbaarheid betonen, en Hij van ons daarover geprezen worde, dat Hij ons uit genade met hem heeft verzoend in het bloed Zijne Zoons. Dit ontkennende, met de Papisten wederom drijven en derven dat onze werkzaamheid in het goede voortkomen moet uit liefde tot ons zelfs, uit vrees van verdoemd te worden, om tot de zaligheid te geraken, en om alzo door die dingen vergeving van zonden te verkrijgen, teneinde men daar door geheiligd geworden zijnde erfgenamen worden naar de hoop des eeuwige levens? Is dit niet wederom zijn zaligheid te zoeken uit zijn eigen werk, en door zijn werken? Zo niet, zo belasteren wij de Papisten als wij zeggen, dat die dat doen. Want als wij bekeerd zijn, als wij nu wedergeboren zijn, dan willen deze lieden nog wel eens toestaan, dat men mag Geloven, dat men in Christus met God is verzoend en nu zullen behouden worden. Gelijk alle werkheiligen dit dan geloven, al waren het Joden, Turken, of heidenen, dat als ze gedaan hebben hetgeen de Wet, of de Koran, of enig andere Godsdienst haar voorschrijft dat ze dan zullen zalig wezen. Niet dat deze lieden juist zouden willen, dat ze het alsdan volkomen door haar werken verdiend hebben, neen, dat willen ze, en durven ze niet te zeggen, alsnog in veel hebbende gestruikeld: maar het zal dan zijn uit genade om Christus wille, gelijk de Papisten dan ook zeggen.

Ja, het zal dan enkel en alleen uit genade zijn, terwijl God alleen uit genade belonen zal hetgeen Hij zelve geeft en in ons uit genade gewrocht heeft. zowel de Papisten, als deze mensen, ook spreken in het concilie van Trente (*Seff. 6. cap.8 en cap. 16.*) En daarom is het geen wonder, dat wij zeggen dat de Gereformeerde religie in gevaar is, en in verval. Geen wonder dat de Lutheranen, daar zulke gevoelens bij de Gereformeerde beginnen door te breken, zich afkerig tonen om met dezelfde te verenigen, en dat de Jezuïeten zo graag de Heidelberger Catechismus uit de weg geruimd hadden, hopen dat zulke gevoelens, dan wel eenmaal de overhand zou nemen, en het Gereformeerde Christendom zou vervallen. Hetgeen deze mensen evenwel doet blijven hangen aan haar afwijking van de Gereformeerde kerk, Ja, haar zelfs veel gelegenheid geeft om haar dwaling voort te planten, en anderen in te boezemen dat zij het zijn die de zaak recht gevat hebben, is, dat de Heilige Schrift getuigt, dat nog rover, nog moordenaar, nog dergelijke, het Koninkrijk der Hemelen beërven zal, want hieruit besluiten ze, en dit komt waarschijnlijk voor, dat dan ook niemand Geloven mag, dat hij in Christus met God verzoend is, eer hij vooraf is wedergeboren geworden. Niet denkende dat men onderscheidt moet maken tussen de tijd, wanneer een zondaar al moet geloven, dat hij de zaligheid hiernamaals bezitten zal. Het is waar dat een zondaar, liggende in zijn zonden, niet moet geloven, dat hij hiernamaals zal zalig zijn, zolang dat hij van Christus Jezus niets weet, het Evangelie nooit gehoord heeft, nog met aandacht op hetzelve heeft gelet maar dat hij moet geloven, dat hij een kind des toorns is en wegens zijn zonder eeuwig zal verloren gaan. Maar het is geen waarheid, dat een zondaar, liggende in zijn zonden, niet moet geloven, dat hij hiernamaals zal zalig zijn, dan, en

wanneer dat God hem deze blijde boodschap, en dat Evangelie laat verkondigen, dat Hij zich over hem heeft ontfermd, en hem uit loutere genade, Zijn Zoon geschonken heeft tot een verzoening voor zijn zonden, opdat hij door Hem leven mag. Want als hij dit Evangelie hoort en door daarop acht te geven verneemt, wat voor dingen dat hem van God geschonken zijn in Christus Jezus, dan moet hij geloven, hoe zondig dat hij ook wezen mag, dat hij nu, door oorzaak van zijn zonden, niet zal verloren gaan, maar tegenstaande dezelve, uit loutere genade, hiernamaals zalig zijn, en de eeuwige heerlijkheid en gelukzaligheid beërven. Want zo hij van die tijd af niet gelooft dat het waar is, hoe dood hij in de zonden en ongerechtigheden op dat moment ook geweest is, dat God hem waarlijk zo heeft liefgehad, als het Evangelie vermeldt, zo maakt hij God tot een leugenaar, en toont dat hij Hem houdt voor iemand, die de waarheid niet spreekt.

Zou een zondaar, al ligt hij midden in zijn zonden, niet mogen geloven dat zijn zonden hem nooit gedacht zullen worden, tot wien God met een Stem uit de Hemel toeriep, vreest niet, uwe zonden zijn u vergeven? Is nu het Evangelie, waardoor ons deze blijde boodschap van God gebracht wordt, het woord van een mens, of is het Evangelie het woord van de levende God zelf? Het is zekerlijk het woord van God. En daarom als God dat aan een zondaar laat prediken, en God hem daar door toe roept, dat Hij zichzelf met ons verzoent heeft in het bloed van Zijn Zoon, waarom zullen wij het dan niet geruststellend mogen aannemen, niet tegenstaande wij tot op dat moment groter zondaars geweest zijn, alsof Hij het door een stem uit Hemel tot ons zei? Was het anders tevergeefs dat Jezus Zijn apostelen gezonden heeft tot de heidenen, om ons onder het Evangelie de verzoening te prediken, met de verzekering, wie gelooft zal zalig worden, en alzo metterdaad bevinden dat het een Woord van waarheid was, bij wie de heidenen, als grote zondaars, ja, zelfs afgodendienaars waren, het Evangelie, in die staat in welke zij waren, niet door het geloof hadden mogen aannemen en omhelzen. Dan hadden ook de heidenen tevergeefs die blijde boodschap, dat Evangelie, aanstonds gelooft, en God daarvoor verheerlijkt, zo ze het niet hadden mogen doen, eer ze vooraf waren wedergeboren geworden, als tot op dat moment dood in zonden en in ongerechtigheden geweest zijnde. Deze mensen denken ook niet dat men onderscheidt heeft te maken tussen, te mogen geloven, en tussen, het geloven verkregen te hebben. Geloven mag en moet elk, zo spoedig als hem het Evangelie verkondigd wordt, hoe boos en zondig hij tot op dat moment, ook geweest mag zijn. Maar dat hij het geloof verkregen heeft, en in waarheid bezit, mag en moet niemand denken, zo het hem niet wederbaard. Bij iemand die even boos en zondig blijft, als dat hij tevoren was, en met rust en genoegen voortgaat, in het plegen van allerhande zondige en onrechtvaardige werken, is het een blijk, hoe hij ook zeggen mag dat hij gelooft, dat het geloof niet in zijn hart gevonden wordt. Maar zo het hem veranderd, dankbaar maakt, vervult met liefde Gods, en beweegt om God tot vergelding van Zijn grote liefde benevens Hem, een ware wederliefde te betonen, door de onderhouding van Zijn geboden, is het een bewijs, dat het geloof in daad, en waarheid, bij hem gevonden wordt. Maar ofschoon dit waarheid is en niemand achten mag, nog moet, dat hij een gelovige geworden is, zolang als het hem niet wederbaard en beweegt om met aflegging van zijn vorige zondige wandel, uit erkentenis voortaan den Heere welbehaaglijk te wandelen, en Hem een ware dankbaarheid voor Zijn genade te betonen, zo moet echter niemand daaruit besluiten, gelijk deze mensen doen, dat hij, die er nog van ontbloot is, geen gelovige worden mag, en om dat te worden, niet zou mogen aannemen en geloven, op die tijd, als hij het Evangelie hoort, dat God ons, gelijk dat Evangelie behelst, waarlijk met Zichzelf verzoend heeft in het bloed van Zijn Zoon, hoe zondig hij, tot op dat moment ook in zichzelf geweest mag zijn: want zonder die genade Gods in Christus te bekennen, kan hij nooit een gelovige genoemd worden, zonder midden in zijn zonden, dat aan te nemen en te geloven, dat God niet alleen anderen, maar ook hem zo lief gehad heeft, kan hij nooit bekeerd worden, nog ontstoken in hun liefde tot God en een zucht om voortaan voor Hem te leven, en de rijkdom Zijner genade tot Zijn lof te verkondigen, beide met woorden en met werken. En daarom wat een dwaasheid, dat men

het niet onderscheidt, tussen te mogen geloven, en tussen een gelovige te zijn geworden. Het eerste mag iedereen doen, Ja, moet een ieder doen wil hij ooit bekeerd en wedergeboren worden, maar het laatste mag of moet niemand denken, dat hij dat geworden is, zolang het deze vrucht niet geeft, en hem hoe langer hoe meer met der tijd tot een nieuw schepsel maakt, en hem beweegt om een nieuw leven uit erkenenis, tot eer van God te leiden, en daarin allengskens overvloediger te worden. Want dat de ware bekering niet voor het geloven gaat maar op het geloven volgt, en daaruit voortkomt is zo zeker, dat Calvijn zegt: zij die menen dat de bekering te achten is, meer als iets dat voor het geloven gaat, dan als iets dat uit het geloven vloeit, en van hetzelfde wordt voortgebracht, gelijk de vrucht van de boom, hebben nooit de kracht dezelve verstaan.

Doch, wat zou het zijn! Deze mensen, die een walg van de Gereformeerde religie gekregen hebben, niettegenstaande dat ze de naam behouden willen, tonen metterdaad, dat ze het niet langer daarvoor houden, dat het Geloven van die kracht een uitwerking zou zijn, dat het een mens, wederbaart. Onze Catechismus mag vrij zeggen, het is onmogelijk, dat wie Christus door een oprecht geloof is ingelijfd, hij dan geen vruchten der dankbaarheid zou kunnen voortbrengen. *Vraag 64.* Zij geloven het niet meer, en daarom ook het geloven niet meer stellen in datgene, waarin onze Catechismus leert dat het bestaat, *vraag 21.* Zo zoeken zij ook de ware bekering niet langer uit en door dat geloven. Schoon het een zuivere waarheid is omdat de waarachtige bekering nergens anders uit voorkomen kan als uit dit geloof en vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en zaligheid van God geschonken is, uit loutere genade, alleen om de verdiensten van Christus wille, gelijk de Gereformeerde Kerk altijd heeft geleerd, en daartoe ook niets krachtiger kan wezen, dan dit geloof. want hoe kan het anders zijn? Wanneer een mens die hij hemzelf overtuigd is, dat hij een zondaar is, en daarom ben je morgen dood en verdoemenis waardig is, moet op het gehoor van dit Evangelie, dat God Zichzelf met hem verzoend heeft, uit louter genade door het bloed van Zijn Zoon, zonder de minste van zijn verdiensten, noodzakelijk op het krachtigste worden aangedaan, dan, wanneer hij zulks door een oprecht geloof aanneemt, dat God hem waarlijk zo lief gehad heeft, en dienvolgens hem zijn zonden nu niet zal toerekenen, maar hem nu, niet tegenstaande zijn zonde, zelfs een eeuwige heerlijkheid en gelukzaligheid uit genade doen genieten. Die mens, zo zeg ik, moet noodzakelijk, door deze blijde boodschap te horen, en die genade Gods in waarheid te bekennen en te geloven, op het alle krachtigste worden aangedaan, meteen hartelijke en onuitsprekelijke blijdschap in God door Christus Jezus, en met een lust en liefde uit erkenenis, en tot vertoning van Zijn dankbaarheid, naar de wil Gods in alle goede werken zijn weldoener voortaan welbehaaglijk te wandelen, en ook met een levendig gevoel en een hartelijke droefheid naar God, omdat hij zulks een beminnend en liefhebbend God tot hiertoe zo onteerd heeft door zijn boze en zondige wandel, met een voornemen om vanaf nu voortaan de zonden te mijden en te haten, hoe langer hoe meer. Want in deze dingen bestaat alleen de ware bekering, en alle andere bekering die uit een ander beginsel voorkomt, of tot een ander einde is of strekt, is ijdel en tevergeefs. Zie onze Catechismus, *zondag 33.*

TWEEDE DEEL

I. HOOFDSTUK

Hoe een mens tot het geloof wordt gebracht

Is er derhalve geen zaligheid, dan alleen voor een gelovige verheerlijker van God? Ja, met uitsluiting van alle andere, geen zaligheid dan alleen voor zulke? Dan kan er niets belangrijker zijn dan, hoe een mens daartoe komt. Het is zeker dat een mens dit vanuit eigen natuur niet is. Het is ook aan een iegelijk te zien, dat geen mens daartoe geraken kan, dat hij God voor zulke genade in Christus gaat verheerlijken, tenzij hij alvorens gebracht wordt tot het geloof in Christus Jezus, als datgene waaruit alle ware verheerlijking Gods uit moet voortkomen, terwijl het onmogelijk is dat iemand Hem wegens die grote barmhartigheid in Christus kan verheerlijken zolang hij niets van hetzelfde weet of daarvan iets gehoord had, zolang hij het niet gelooft dat het waarachtig is, dat God hem in Christus zulk een genade zou willen betonen. Om nu een mens te brengen tot die kennis van genade, en om hem te bewerken tot dat geloof, dat God hem waarlijk zo liefgehad heeft. Zo ontdekt God hem,

1. Deze mens aan zich zelve, en doet hem zien dat hij een zondaar is, Hij doet hem vooraf zien, hetzij door de prediking der Wet, hetzij door enig ander middel, dat hij, Gods geboden oneindig overtreden heeft, dat hij een kind des toorns is, de eeuwige dood en verdoemenis waardig, volgens datgene wat gezegd word, *Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in alles wat geschreven is in het boek der wet om dat te doen*. Want zolang hij deze dingen niet ziet, zo is het onmogelijk dat hij ooit kan geloven, gelijk Christus Jezus in het Evangelie behelst, de straf zijner zonde voor hem gedragen heeft op het hout, en hem alzo uit loutere genade door het storten van zijn bloed verlost heeft van het eeuwige verderf want hoe kan hij die zich verbeeld dat hij geen zonden heeft, dat hij geen kind des toorns is, dat hij nooit rampzaligheid te vrezen heeft; maar genoegzaam in en door zichzelf meent gerechtigd te wezen ten eeuwigen leven, dit Geloven dat Jezus zaligmaker is, dat hij zonder Hem verloren was, en dat God hem deze Zijn Zoon gegeven heeft tot een verzoening van zijne zonden, en opdat hij door Hem leven zou. Een ieder zal zien dat dit onmogelijk is. En daarom zal een mens gebracht worden tot het Geloof in Christus Jezus, hij moet noodzakelijk eerst gebracht worden tot de kennis van zijn ellende.

Hij moet noodzakelijk eerst aan zichzelf ontdekt worden, en zien dat hij zondig, doemwaardig, rampzalig, en ook machteloos is, om zichzelf te redden. Gelijkerwijs God een mens ook daadwerkelijk eerst laat zien, als Hij hem wil bewerken tot het Geloof in Christus Jezus Zijn Zoon. Zoveel, als dat die mens tot daartoe in zonde onder het Evangelie geleefd heeft, of toen zelfs nooit maar het minste gerucht van Jezus heeft gehoord.

2. Het tweede dat God doet, als Hij iemand wil brengen tot het geloof in Christus Jezus, is dat Hij hem ook vooraf brengt tot angst, vrees, schrik en benauwdheid over zijn staat, dat Hij hem over zijn zonden ongerust, bekommert en verlegen maakt, en doet zuchten en uitroepen, ach! Ik ellendig mens, wat zal ik doen om zalig te worden? Want zolang als de kennis van zijn zonden en van zijn

doemwaardigheid geen indruk maakt op het hart, zolang als een mens daardoor niet ongerust, benauwd en verlegen wordt over zijn zielenstaat is het niet te verwachten, dat een mens, schoon hem het Evangelie verkondigd wordt, daardoor zal bewogen worden tot het geloven in Christus Jezus. Ja, is het niet te verwachten dat het woord der prediking hem in deze enig nut zal doen, dat hij ooit tot Jezus zijn toevlucht zal nemen om behouden te worden, dat hij ooit tot Jezus komen zal om met zachtmoedigheid dat woord te ontvangen dat zijn ziel kan zalig maken. Dat hij zich ooit tot Jezus wenden zal, schoon deze alleen de woorden des levens heeft, om door die te horen en in Hem te geloven rust vindt voor zijn ziel. Dat hij ooit hongeren en dorsten zal naar Zijn gerechtigheid, en aangedaan wordt met een rechte begeerte om Christus te kennen, en om in Hem gevonden te worden door het geloof. Want wat zal hem daartoe begerig maken, wat zal hem daartoe drijven en aanzetten zolang zijn zonde geen indruk gemaakt hebben op zijn hart? Zolang hij niet tegenstaande over al zijn zonde gerust is en hij over dezelfde met geen zorg, angst, vrees, schrik, bekommelingen, of verlegenheid is aangedaan? En daarom, als God een mens wil brengen tot het Geloof in Christus, dan geeft Hij hem vooraf, niet alleen een gezicht van zijn zonden: maar Hij maakt hem vooraf, ook altijd eerst ongerust, beangst, en verlegen over zijn staat, zo dat hij uit benauwdheid zucht, en uitroept, wat zal ik doen om zalig te worden, of hoe zou ik de toorn Gods ontvlieden? Hoewel het middel, dat God daartoe gebruikt, niet altijd hetzelfde is: maar zeer verschillend. De Stokbewaarder werd over zijn zielenstaat verlegen en bekommerd door een aardbeving, voordat God hem tot het Geloof in Christus bracht. *Handelingen. 16.30.* En Paulus die de Discipelen van Jezus vervolgde wanneer hem een groot licht ontscheen op de weg naar Damascus, en een stem uit de Hemel, die tot hem zei, *Saul, Saul, wat vervolgd gij Mij, Handelingen 9.6.* De toehoorders van Petrus, welke God op het Pinksterfeest wilde brengen tot het Geloof, door die scherpe predicatie van de Apostelen waarin hen getoond werd de gruwelijke zonde die zij begaan hadden door Jezus te doden, en door de handen der onrechtvaardige Hem aan het kruis te hechten *Handelingen 2.37.*

En dus verschrikt en benauwd God de mens vooraf, over hun zonden, eer Hij hem gaat brengen tot het geloof, de ene op deze, en een ander op een andere wijze. Het hart aldus bereid hebbende laat God aan een zodanige mens het Evangelie prediken, als Hij hem brengen wil tot het geloof in Christus Jezus. Hij laat hem door dat woord bekendmaken de onnaspeurlijke rijkdom Zijner genade, dat Hij, schoon wij Hem niet liefgehad hebben, evenwel ons heeft lief gehad en Zijn Zoon gegeven heeft tot een verzoening voor onze zonden, dat Hij, door Zijn belofte die Hij aan de Voorvaderen gedaan heeft vanaf het begin der wereld, evenwel Zijn enig geboren Zoon Christus Jezus, door Zijn vlees en bloed heeft doen deelachtig worden. opdat Hij door de dood voor ons, degenen die het geweld des doods hadden (dat is de duivel) te niet zou doen. Dat Hij evenwel gelijk Hij in de schaduwen der Wet had laten verbeelden, Deze als een Lam ter slachting heeft laten leiden, al onze ongerechtigheden heeft laten dragen, om onze ongerechtigheden laten verwonden, en om onze overtredingen verbrijzeld, en Zijn bloed tot vergeving van onze zonden heeft laten vergieten, alsook Hij zichzelf, uit loutere genade, met ons verzoend heeft, en waarlijk verlost van het eeuwige verderf, niet door vergankelijke dingen, zilver of goud, maar door het dierbaar bloed van Christus Jezus als een onbevlekt en onstraffelijk Lam. Ja, niet alleen laat God dan aan zulke mensen dit Evangelie, of deze blijde boodschap prediken, en bekendmaken, maar als Hij hem door dit woord wil brengen tot het geloven in Christus Jezus, zo doet Hij hem dan ook op hetzelfde acht geven, ontsteekt dan in hem een lust en begeerte en vindt een ijver en naarstigheid om de inhoud dezelve te verstaan, gevende dat hij zich niet alleen tot Jezus wend, en met zachtmoedigheid het woord ontvangt dat hem kan wijsmaken tot zaligheid, maar dat hij om rust te vinden voor zijn ziel, zelfs hongert en dorst naar die gerechtigheid, welke daarin wordt voorgesteld met een begeerte om in Christus gevonden te worden door het Geloof. Het verlicht ook zijn verstand inwendig door zijn geest, zodanig, dat hij een recht begrip van hetzelfde krijgt, en hem van de waarheid des Evangelie heeft doen overtuigen aan

zijn Consciëntie, neigt hij alsdan ook als laatste zijn hart tot het geloof. Doende hem de genade Gods in Christus in waarheid bekennen, en op rechterlijk vertrouwen, dat God ons waarlijk zo lief heeft gehad, als het Evangelie vermeld. Ook met insluiting van zichzelf, als makende, dat hij het daarvoor houdt, dat hij een begenadigd is, dat God niet alleen anderen, maar ook hem vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid geschonken heeft, uit loutere genade, alleen om de verdienste Christi wille. Want schoon dit Geloven een gave van God is, *Eph 2.* en een mens uit genade gegeven word, om in Christus te Geloven, *Phil 1.29.* Al waarom ook Jezus eens zei, *niemand kan tot Mij komen, tenzij het hem gegeven wordt van Mijn Vader*, *Joh. 6.65.* Zo wordt het echter nooit onmiddellijk, maar altoos door middel van het woord der Evangelie van God onder medewerking van Zijn Geest verkregen.

Want hoe zullen zij in Hem geloven kunnen van welke zij nooit gehoord hebben? En hoe zullen zij kunnen horen, zonder de middelen die haar prediken? Zo is dan het geloven uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods. Namelijk het Woord Gods, het Evangelie, dat de Apostelen predikte *Rom.10. 14. 17.* En met welke oorzaak in onze Catechismus ook wordt geantwoord op de *65e vraag*, vanwaar komt zulk een geloof? Van de Heilige Geest, die het geloven in ons hart werkt, door de verkondiging van het Heilig Evangelie.

Daar dit dan de wegen en de middelen zijn, door welke en langs welke God een mens brengt tot het geloof in Christus Jezus, zo moet niemand daaruit besluiten dat het dienvolgens een lang werk is, en veel tijd vereist, eer dat iemand tot het geloof in Christus kan geraken. Integendeel, want ofschoon het niet altijd even snel gaat, en de enen veel eerder tot hetzelfde gebracht wordt dan de anderen, zo kan het evenwel wel gans snel en zeer haastig geschieden. Want op een en dezelfde tijd en stond, kan de mens ontdekt worden aan zichzelf, en komen tot een gezicht van zijn zondigheid, en onwaardigheid, en kan hij daar tevens door ontroerd, beangst, benauwd, bekommert, Ja, verlegen worden over zijn zondige staat, met een hartelijke zucht en begeerte om een middel ter behouden is te vinden, en kan hij daar benevens ook het Evangelie komen te horen, en onder hetzelfde door de Heilige Geest zodanig verlicht en bestraald worden, dat hij de waarheid ziet, zodanig van dezelfde in zijn consciëntie overtuigd wordt, dat hij aanstonds de genade in Christus bekend, en Jezus voor zijn Heiland, Verlosser, en Zaligmaker, door een oprecht geloof aanneemt en omhelsd. Gelijk uit het voorbeeld van die drieduizend, in ene dag op het Pinksterfeest *Hand. 2.41.* alzo ook de stokbewaarder in ene nacht, *Hand. 16.34* en ook Lydia op ene Sabbatdag, *Hand. 16.13* dan de moordenaar die in enkele uren, terwijl hij aan het kruis hing, tot het Geloof in Christus Jezus geraakte. Want om hier aan goede werken te denken, alsof er ook eerst een betrachting van dezelfde moet zijn eer men tot het geloof in Christus Jezus geraakt, is iets dat de Gereformeerde Kerk wel uitdrukkelijk ontkend, ook bij geen van die, en is ook niet geweest bij die personen die wij zojuist als voorbeeld vermelden. **Ja, de ongerijmdheid zelve!**

II. HOOFDSTUK

Van de rechtvaardiging door het geloof

Geraakt dan geen mens daartoe, dat hij God voor Zijn genade in Christus gaat verheerlijken, tenzij hij alvorens gebracht wordt tot het geloof in Christus Jezus, als datgene, waaruit alle ware dankbaarheid en verheerlijking van God voor die genade moet voortspuiten? Het is daar eveneens ook onmogelijk, dat de mens ooit een ware dankbaarheid, en een dadelijke verheerlijking voor die genade Gods zal toebrengen, en zulks met woorden en met werken te tonen zolang niet dat geloof, van die vruchten uitwerken in hem zelf, dat het hem rechtvaardigt, en hij door hetzelfde, een vrijspraak van zonden, en een toewijzing van het recht den eeuwige leven, van God ontvangt en geniet. Maar dat God aan een mens geeft, zo ras hij het geloof in zijn hart heeft gekregen. Ja, dat geeft God hem dan ook aanstonds, en ook altijd, door dat geloof, hoe ontbloomt zulk een mens tot op dat moment ook geweest mag zijn van alle betrachtingen en verrichtingen van goede werken. Want de Gereformeerde Kerk leert, gelijk als de waarheid is, dat God gezegd wordt iemand te rechtvaardigen als Hij hem vrij verklaard van zonden, en gerechtigd tot het eeuwige leven. dat God deze verklaring geeft aan personen die in haar zelve zijn aangemerkt als zondaars, en wel zulke, die in haar eigen consciëntie overtuigd staan, dat ze tegen alle geboden Gods zwaar hebben gezondigd, en nog steeds tot alle boosheid geneigd zijn. Want God rechtvaardigt de goddeloze, gelijk als Paulus leert *Rom. 4.5* dat zijn deze, die tot op dat moment dat ze gerechtvaardigd worden, ontbloomt zijn van alle goede werken, maar van die tijd af, dat ze die weldaad ontvangen hebben, worden veranderd, wedergeboren, geheiligd, en van dag tot dag meer en meer naar Gods Beeld worden vernieuwd. Dat de oorzaak of de beweegreden waarom God haar een zodanige verklaring laten toekomen, niet iets is dat in de mens is, daar is niet het allerminste goede werk, of waardigheid, of verdienste, of iets anders, hetzij nog iets in onszelf, dat God daartoe zou bewegen. Ten onze opzichten is het enkel om niet, enkel uit genade, gelijk Paulus leert in *Rom 3.24* wij worden om niet gerechtvaardigd uit Zijn genade.

Maar ofschoon het ten onze opzichte om niet is, en uit loutere genade, dat God echter niettemin ook Zijn redenen heeft, waarom dat Hij het doet, namelijk, ter oorzake van de verdiensten van Christus Jezus, die, als onze Borg, de straf van onze zonden op zich heeft genomen, en in onze plaats heeft geleden tot de laatste penning toe, voor dezelfde heeft voldaan en betaald, Ja, alle gehoorzaamheid der Goddelijke Wet voor ons vervuld heeft. Dit is de reden, waarom Paulus niet alleen zegt, dat wij om niet, gerechtvaardigd worden uit Zijn genade, maar waarom hij er ook aanstonds bij doet, door de verlossing welke in Christus Jezus is, welke hij heeft voorgesteld tot een verzoening in Zijn bloed, tot een vertoning van zijn rechtvaardigheid, *Rom 3.24*.

Doch ten laatste, dat het middel, waardoor, God aan haar zulk een verklaring doet, en waardoor, Hij dezelfde aan haar geeft, het Geloven is. Want om haar die verklaring te geven, dat ze vrij zijn van de schuld en straf door haar zonde, en, niettegenstaande al haar overtredingen, gerechtigd ten eeuwige en zalige leven, zo roept hij haar zulks niet toe, door een stem uit de Hemel, ook zendt Hij geen Engel, om het haar te boodschappen, maar om haar die verklaring te geven, dat ze vrij van zonden zijn, en gerechtigd ten eeuwige levens, laat Hij haar het Evangelie prediken, doet Hij haar op hetzelfde acht geven, en bewerkt haar onder hetzelfde door Zijn Geest tot het geloof. Hij maakt dat ze de genade Gods, door het Evangelie, in waarheid doet bekennen, en het oprecht daarvoor houdt, dat Christus Jezus, tot de laatste penning toe, voor al haar zonden heeft betaald, en haar een oorzaak

geworden is van de volkomen zaligheid. Want door haar, dit te doen geloven, dat God haar waarlijk zo lief gehad heeft, als het Evangelie behelst, en dat Hij haar waarlijk in Christus Jezus, uit louter genade, zulk een oneindige liefde en weldadigheid bewezen heeft, daardoor is het, dat God haar hart geruststelt, daardoor is het, dat God haar ontslaat van de vreze des doods en der verdoemenis, dat Hij aan haar het eeuwige leven geeft, daardoor is het, dat ze die verklaring van God ontvangen, dat ze vrij zijn van de schuld en straf van haar zonden, en gerechtigd zijn ten eeuwige levens. Zodat het geloven dat God in het hart werkt, *want het is een gave Gods*, het middel is, waardoor, God rechtvaardigt. Want wij worden gerechtvaardigd door het Geloof *Rom 3.28*. Want wij worden gerechtvaardigd door het geloven in Jezus Christus, *Gal. 2.16*. daarom zegt Paulus ook, God is een enig God, die de besnijdenis rechtvaardigt uit het geloof, en de voorhuid door het geloof, *Rom 3.18*. Om ons dit te leren: dat wij dit grote goed uit en door het Geloof verkrijgen, wordt in de Heidelberger Catechismus op de *59e vraag*, het volgende belicht, wat baat het u dat gij dit alles Geloof? namelijk, dat het Evangelie behelst, en in die artikelen, die tot daartoe verklaard waren begrepen is, *antwoord*: dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwige levens ben. Hij wil zeggen, dat hij er deze vrucht en nuttigheid uit heeft, dat hij door, die dingen te geloven, zichzelf kan aanmerken, en ook waarlijk aanmerkt, als een die in Christus voor God rechtvaardig is, en een erfgenaam zal wezen van het eeuwige zalige leven. En om ons verder te leren dat hetgeen, dat wij door het geloof genieten en bezitten, dat wij dat van God genieten, en van God door dit geloof deelachtig zijn, dat wij niet onszelf door dit geloof, rechtvaardigen, maar dat God ons, door middel van dat geloof, zulk een vrijspraak van zonden, en zulk een toewijzing van het recht den eeuwige leven geeft, als wij door, hetzelfde genieten en deelachtig zijn, zo antwoordt ons de volgende *60e vraag*. Hoe zijt gij rechtvaardig voor God? *Antwoord*: Alleen door een oprecht geloof, in Jezus Christus, alzo, dat al is het dat mijn consciëntie beklagt, dat ik tegen alle geboden Gods, zwaar gezondigd en deze niet heb gehouden, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben: nochtans God zonder enige van mij verdiensten, uit loutere genade, mij volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toereikt, alsof ik nooit zonde gedaan had, Ja, zo zeker, als dat ik al de gehoorzaamheid had volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft, zover ik zulke weldaad met een gelovig hart aanneem, hij wil zeggen: in zover ik zulk een weldaad, als het Evangelie behelst, geloof, of met een gelovig hart aanneem, zo schenkt God mij, door dat geloof, als Hij het in mij werkt, niettegenstaande, dat ik in mijn consciëntie overtuigd moet zijn, dat ik tegen al de geboden Gods zwaar heb gezondigd, en derzelve niet gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, zo schenkt God nochtans, doordat Geloof als Hij het in mij werkt, aan mij, uit louter genade, zonder enige van mijn verdiensten, de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus, als makende, dat ik, doordat Geloof, die genoegdoening, gerechtigheid, en heiligheid van Christus aanmerk als de mijne, Ja, zo volkomen, gelijk God zelf ook doet, Ja, zo, al zou ik nooit zonde hebben gehad, nog gedaan, Ja, alsof ik ook al de gehoorzaamheid had volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft. Ja, nogmaals wil hij zeggen: In zoverre ik zulk een weldaad als het Evangelie behelst, geloof, of met een gelovig hart aanneem, zo rekt God mij, door dat Geloof als Hij het in mij werkt, niettegenstaande dat ik in mijn consciëntie overtuigd moet zijn, dat ik tegen al de geboden Gods zwaar heb gezondigd, en van derzelve geen gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, zo berekent God nochtans, doordat geloof als Hij in mij werkt, aan mij, uit louter genade, zonder enige van mijn verdienste, de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus toe, als makende, door dat geloof, dat die genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus, bij mijzelf verstrekt in plaats van genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid, gelijk ze mij bij God ook daarvoor verstrekt, Ja, zo volkomen, alsof ik nooit gezondigd zou hebben, nog gedaan, Ja, al had ik ook al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft. Gelijkerwijs de Lutheranen, die in het stuk van de Rechtvaardiging, met de Gereformeerde Kerk, volkomen eens zijn, ook zeggen in hun Kirchenordnung, *folio 14* door ons al eens eerder aangehaald, dat het geschiet, alleen door het geloof,

in de Zone Gods Jezus Christus, uit vrije genade om niet. Niet vanwege onze eigen werk of verdiensten, maar vanwege die ene Middelaar, Jezus Christus, die voor ons een offer geworden is, ontvangen wij gewisselijk vergeving van zonden.

En zo spreekt de Zone Gods zelf deze troost in onze harten, doordat Evangelie, zo wij geloven. Rukt ons uit de angst der hel, en geeft ons Zijn Heilige Geest, dat het hart vreugde heeft in God. En wordt ons die gerechtigheid en gehoorzaamheid van Christus toegerekend, dat wij God welgevallig zijn, doordat Zijn gehoorzaamheid en lijden, voor ons de betaling is. En een weinig daarna: Wanneer gij nu also dat Evangelie hoort, en u met het Geloof in den Heere Jezus Christus sterkt, spreekt Hijzelf, deze troost in uw hart dat God u genadig is, gelijk Hij ook in het Evangelie zei: *vreest niet uwe zonden zijn u vergeven*. En geen wonder, want de apostel Paulus leert ons, dat de Rechtvaardigheid, die door het geloof in Jezus Christus is, een rechtvaardigheid is, die uit God is door het Geloof. *Phil 3.9*. En wederom degene die niet werkt, maar Gelooft in Hem, die de Goddelozen rechtvaardigt, aan deze wordt zijn geloof, gerekend tot Rechtvaardigheid, dat is, aan die doet God die dingen, welke Hij gelooft, verstrekken in plaats van Rechtvaardigheid, *Rom 4.5*.

Gelijk van Abraham is aangetekend: En Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot Rechtvaardigheid, *Rom 4.3*. Dat is God heeft hem datgene dat Hij geloofde, doen verstrekken in plaats van Rechtvaardigheid. Want gelijk een schuldeur de betaling van de Borg aanvaard, als de betaling van de schuldenaar zelf, en de betaling van de Borg de schuldenaar toerekent, als hij ze hem doet verstrekken in plaats van betalen. Zo rekt ook God de betaling en genoegdoening van Christus Jezus onze Borg, als onze betaling: en rekt ons die betaling toe, als Hij ons dezelfde doet verstrekken door betaling. En dat doet Hij, als Hij ons niet alleen wegens dezelfde houd voor onschuldig, en voor gerechtigde ten eeuwige levens: maar als Hij ons ook dit doet bemerken, dat wij waarlijk bij Hem gehouden worden voor onschuldig, en voor gerechtigden ten eeuwige levens. Opdat wij dit zouden zien, niet alleen het Evangelie aan ons predikende, maar bewerkende ook onder hetzelfde door Zijn Geest onze harten tot dat geloof, dat Christus Jezus, uit louter genade, buiten de minste van onze verdiensten, tot de laatste penning voor al onze zonde voldaan en betaald heeft, en alle gehoorzaamheid der Goddelijke Wet voor ons heeft vervuld, en wij dienvolgens, om Zijner' wil wegens dezelve niet zullen verloren gaan tot in eeuwigheid, maar niettegenstaande dezelfde, erfgenamen zijn des eeuwigen en zaligen levens. Ziet dus, God geeft aan een zondaar dit grote goed, dus rechtvaardigt God een zondaar, door het geloof, Ja, geeft hem aanstonds, zo snel hij het Geloof in zijn hart heeft voortgebracht, door dat geloof, een vrijspraak van zonden, en doet hem daardoor genieten een toewijzing van het recht ten eeuwige leven. En dat alles zonder dat hij nog het minste goede werk heeft gedaan. Want het is onmogelijk, dat er in de minste bekering, of verheerlijking van God, voor deze genade in Christus waarin alleen de waarachtige bekering bestaat, kan plaatshebben, zolang een mens die genade niet bekend, zolang hij door die genade te geloven, geen vrijspraak van zonde, en ontslaan van de angst des doods, en der verdoemenis deelachtig wordt, of enige hoop des eeuwige levens geniet. Want in die dingen zal het zijn waaruit en waardoor de liefde Gods, de ware dankbaarheid en de verheerlijking Gods voor Zijn genade in Christus ontstaat. De werken, alzo luidt daarom de bekende spreuk van Augustinus, gaan niet voor, in diegene, die gerechtvaardigd is geworden. Waarom ook de opstellers van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis, uitdrukkelijk zeggen: dat wij door het Geloof in Christus gerechtvaardigd worden, eer wij goede werken doen. *Artikel 24*.

III. HOOFDSTUK

Dat uit en door de werken geen vlees gerechtvaardigd zal worden voor God

Dit grote goed, deze vrijspraak van zonden, deze toewijzing van het recht ten eeuwige leven, welke wij door het geloof genieten; is ook iets, dat op geen andere wijze, dan door het geloof, verkregen, noch genoten kan worden. Want als het zou geschieden door enig ander middel, zo moest het zijn door de Wet, en door de werken der Wet, maar dit is onmogelijk zolang het waarheid is dat alle mensen zondaars zijn. Want zijn alle mensen zondaars, zoals een iegelijk van bij hemzelf overtuigd is, en een overtredener der Wet, ontslagen van de vreeze des doods, en der verdoemenis, en de hoop des eeuwige levens ontvangen door de Wet, of uit en door zijn werken, en uit vergelijking derzelve met de eis der Wet, niet anders besluiten kan dat hij een zondaar is, en Gods geboden oneindig overtreden heeft, ooit daartoe komen dat de beschouwing der Wet zijn consciëntie zal geruststellen, en hem ter oorzaak van zijn werken, verklaren vrij te zijn van alle schuld en straf der zonde, en gerechtigheid ten eeuwige leven? Dat is iets dat de Wet onmogelijk is, terwijl ze door het vlees, dat is, de verdorvenheid der mensen daartoe krachteloos is, *Rom 8.3*. Zal de Wet iemand rechtvaardigen, zo zullen niet de hoorders maar de daders zelf zijn volgens hetgeen wat geschreven is, wat mens dezelve doet zal door dezelve leven, *Rom 2.13.- 10.5*. Maar zult gij ooit o, mensen! Klimmen tot op de hoogte van de volmaaktheid, en heiligheid, die ooit bij een sterveling geweest is, zult gij ooit geraken tot die volkomenheid, dat gij in waarheid zult kunnen zeggen, dat gij een dader der Wet zijt?

En dat gij ook nooit van uw geboorte af, aan de minste overtredingen van Gods geboden, of van Zijn Wet heeft schuldig gemaakt, en dat er daardoor geen verdoemenis voor u is maar dat gij gerechtigd zijt ten eeuwige Leven? Zekerlijk Neen! Want indien wij zeggen dat wij geen zonden hebben, zo verleiden wij onszelf, en de waarheid is in ons niet *1 Joh.2*. Allen zijn wij afgeweken, *Rom. 3.12*. Er is geen mens op de aardbodem rechtvaardig, of die goed doet, en niet zondigt, *Predik. 7.20*. Waarom ook Paulus om ons te leren uit de Wet en uit de werken der Wet nimmer zal verkregen worden, ronduit dit verklaart dat uit de werken der wet geen vlees zal gerechtvaardigd worden voor God *Rom 3.20*. Het is er zelfs zo ver vandaan, dat wij door de beschouwing van de Wet, en van onze werken ooit een vrijspraak van zonde ontvangen zouden, en een toewijzing van het recht des eeuwige levens, genieten, dat wij door daarop acht te geven, recht het tegendeel onderhevig worden. Want in plaats vanuit de wet en ons gedrag te zien dat ze overeenkomen, en wij dienvolgens vrij van zonden zijn, zijn wij er uit dat ze niet overeenkomen, dat onze wandel van de eis der Wet zeer veel verschilt, en dienvolgens dat wij zondaars zijn, en Gods geboden niet gehouden hebben.

Waarom ook Paulus, de algemene verdorvenheid heeft voorgesteld, om te tonen hoe ver het daar vandaan is, dat een mens uit de werken der Wet zou gerechtvaardigd worden, en aldus besluit: Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor Hem, want door de Wet is de kennis der zonden, *Rom 3.20*. In plaats vanuit de Wet en uit onze werken te kunnen zien, dat wij alles hebben gedaan, wat God van ons eist, en dat wij dienvolgens gerechtigd zijn ten eeuwige levens, zien wij er uit dat onze zonden het getal van de haren van ons hoofd te boven gaat, en dienvolgens dat wij door onze werken de toorn Gods schrikkelijk tegen ons ontstoken hebben, want de Wet wekt toorn, gelijk Paulus zegt, *Rom 4.15* deze doet ons zien dat wij onder de toorn van God liggen, want daar geen Wet is, doet hij erbij, is ook geen overtreding, want als er geen wet was, wil hij zeggen, wij hadden geen overtredingen, maar nu er wel een Wet is, nu blijkt het dat wij zondaars zijn, als wij onze wandel daarbij vergelijken, en dienvolgens dat wij onder de toorn van God zijn. Ja,

in plaats vanuit de Wet en uit onze werken te zien dat er dood noch verdoemenis voor ons te vrezen staat, als dezelfde in gehoorzaamheid hebbende volbracht, zo worden wij er recht in tegendeel door gewaar, en zien wij hieruit dat wij midden onder de vloek liggen, als oneindig afgeweken zijnde, Ja, zover, dat een aandachtig beschouwen van de Wet, en recht kennen van de grootheid zijner verborgenheid zelfs bekennen moeten, dat er niet enig werk bij hem gevonden wordt, dat in al zijn delen volmaakt, en de wet Gods gelijkvormig is: maar dat zelfs zijn beste werken in dit leven onvolkomen, en met zonde besmet zijn. waaronder ook Paulus om dit aan te wijzen, uitdrukkelijk zegt, *Gal 3.10* Zo vele als er uit de werken der Wet zijn, die zijn onder de vloek. Want daar is geschreven vervloekt zij een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet om dat te doen, en dat niemand, doet hij er bij, door de Wet gerechtvaardigd wordt voor God, is openbaar, want de Rechtvaardige zal uit het Geloof leven. En daarom antwoordt onze Heidelberger Catechismus terecht op de *60e vraag. Hoe zijt gij rechtvaardig voor God?* Alleen door een oprecht geloof in Christus Jezus. En op de volgende *62e vraag: maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God, of een stuk derzelve zijn?* Daarom, omdat de gerechtigheid die voor Gods gericht bestaan kan, gans volkomen, en der Wet Gods in alle stukken gelijkmatig moet zijn: en dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen, en met zonde bevlekt zijn.

Maar, denkt iemand evenwel, laat het zijn dat alle mensen zondaars zijn, en die volgens de eerste opslag uit haar werken niet kunnen gerechtvaardigd worden, God heeft wederom enige middelen aangewezen, door welke deze te gebruiken, de zonden verzoend, en de overtredingen die begaan zijn, daardoor kunnen worden weggenomen. Vervolgens kan evenwel een zondaar, als hij die middelen gebruikt en werkstellig gemaakt heeft, en alzo deze tweeërlei werken bezit, eerst werken van gehoorzaamheid, en dan, zo hij gezondigd heeft, werken verordineert tot wegneming van die overtredingen, gerechtvaardigd worden uit zijn werken, en dit getuigenis in zijn hart genieten, als hij altijd zorgvuldig daar op past, dat hij vrij van zonden is, en gerechtigd ten eeuwige leven.

Maar wat dit inhoud, en wat wij hier op antwoorden is, dat deze ganse redeneringen steunt op veronderstellingen die ten enenmale vals zijn. Want wordt hier verondersteld, dat schoon er geen volmaakte gehoorzaamheid in alles bij de mens is, dat er evenwel sommige dingen, en alzo gehoorzaamheid ten dele bij de mens kan zijn, en dienvolgens, ofschoon er uit zijn werk geen volkomen recht te leven in hem is, dat evenwel uit zijn werk in hem daartoe recht ten dele kan zijn, als voor een gedeelte betracht hebbende datgene daartoe de Wet vereiste. Wij antwoorden, dat deze veronderstelling enenmale vals en onwaarachtig is. Want het is er zo ver vandaan, dat erbij de mens een gedeelte van die gehoorzaamheid zou kunnen zijn, dat er zelfs niet een enig werk bij de mens gevonden wordt, waarvan men zeggen kan dat het volkomen goed is, en in al zijn delen volmaakt met de Wet van God overeenkomt.

Want zolang als het vlees begeerd tegen de geest, en de geest tegen het vlees, en deze twee tegen elkander staan, gelijk Paulus spreekt *Gal 5.17*. En zelfs de allerheiligste, zolang als zij in dit leven zijn, dit in zich bevinden, waarom hij eens zei: ik weet dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont, *Rom 7.18*. Zo kunnen er geen werken in ons zijn, van welke men met waarheid zeggen kan, dat ze gedaan worden met heel ons hart, en met geheel onze ziel, dat echter, zo onze werken volmaakt, en in al zijn delen volkomen goed zou zijn, wezen moesten. Maar eens, hadden wij zodanige werken, die volmaakt, en volkomen goed waren, kunnen die ons voor een gedeelte het recht ten leve geven, zo wij ook anderen hebben, die niet overeenkomen, met de eis der Wet? Geeft dat een recht ten leven, dat wij in sommige delen de Wet onderhouden hebben? In het minste niet, al hadden wij alles gehouden, en ons niet meer als aan overtredingen schuldig gemaakt, waren wij dan geen overtreders geworden van de Wet? Hadden wij dan voor die ene overtreding, niet al het recht verloren, van datgene te eisen, dat de Wet aan deszelfs daders en voortbrengers, beloofd heeft? Wie de gehele wet zal houden, zegt Ja, cobus, *cap 2.20* en in één zal struikelen, die is schuldig geworden

aan alle. Want die gezegd heeft, *gij zult geen overspel doen*, die heeft ook gezegd, *gij zult niet doden*: indien gij nu geen overspel zult doen, maar wel zult doden, zo zijt gij een overtreder der Wet geworden. Ja, zijn wij integendeel zelfs niet onder de vloek? schoon wij al in enige dingen, de Wet onderhielden, maar in andere niet? Zeker wel Ja,. Want daar staat geschreven, vervloekt is een degelijk die niet blijft in alles, wat geschreven is in het boek der Wet om dat te doen, *Gal 3.10*. En aldien onze gehoorzaamheid ten dele, of onze werken die overeenkomende geweest zijn met de Wet, een stuk konden zijn van onze gerechtigheid voor God, zo zouden wij alsdan door zulke werken te bezitten, onze zaligheid ook maar ten dele aan Christus Jezus schuldig zijn. Zo zou het maar ten dele uit genade zijn, maar de Heilige Schrift leert ons, dat het ganselijk en alleen uit genade is. Ja, zo zou het ook maar ten dele waar zijn, hetgeen Paulus zegt, wij worden om niet gerechtvaardigd uit zijn genade, *Rom 3.24* door de verlossing die in Christus Jezus is: want dan was het ten opzichte van dat gedeelte der Wet, dat wij in gehoorzaamheid betracht hadden, niet om niets, en ook niet door de verlossing in Christus, maar uit eigen verdiensten, en uit kracht van onze werken. En daarom dat er werken van gehoorzaamheid bij de mens zijn, en dat men die zou kunnen aanmerken, als een stuk van onze gerechtigheid van God, is een veronderstelling welke te enenmale vals is. Even vals is ook de anderen, namelijk, dat God, opdat wij het overige, in de wet van ons overtreden is, weder mochten goedmaken, enige middelen zouden hebben geordineerd, en aangewezen, waardoor die zonden, die van ons begaan zijn, verzoent, en die overtreding weder kunnen worden weggenomen. Want als dit waar was, dan was er geen Christus nodig geweest.

Als een mens, door het gebruik van zulke middelen, zelf zijn zonden verzoend, en zich altijd weer van zijn overtredingen, door het betrachten van de middelen zuivert en reinigt. Om wat voor reden was dan de komst van Christus nodig? En wat noodzaakte Hem dan in de wereld te komen om zondaren zalig te maken, bij wie God reeds andere middelen tot zaligheid had voorgeschreven, door welke verrichtingen en betrachtungen, de mens zelf zijn overtredingen en begane zonden wederom kon uitwissen, en wegnemen? De genade der zending van Christus was dan te enenmale overbodig, en wordt door zulk een ziel weggenomen en teniet gedaan. Maar! denkt iemand, Is het dan geen waarheid dat God genadig en barmhartig is? Ja, zeker wel! het blijkt uit het geven van Zijn Zoon aan ons, opdat wij door Hem leven mochten. Maar zoekt iemand het buiten dat, dan is het evenwel geen waarheid dat Hij genadig en barmhartig is. Zij God zelf niet dat Hij nabij is degenen die Hem aanroepen, die Hem aanroepen in de waarheid? *Psalms 45.18*, bidt en gij zult ontvangen, *Matth 7.8* zei God zelf niet dat Hij nabij is de gebroken van hart, en dat Hij behoudt de verslagene van geest? *Psalms 34.19*. Staat er niet geschreven, de goddelozen verlate zijn weg, en de onrechtvaardige man zijn gedachten, en hij bekere zich tot den Heere, zo zal Hij zich Zijner ontfermen, en tot onzen God, want hij vergeeft menigvuldiglijk *JesaJa, 55.7*

En nogmaals *Ezech 18:21* Maar wanneer de goddeloze zich bekeerd van al zijn zonden, die hij gedaan heeft, en al Mijn inzettingen onderhoudt, en doet recht en gerechtigheid, hij zal gewisselijk leven, hij zal niet sterven. Al zijn overtredingen, die hij gedaan heeft, zullen hem niet gedacht worden, in zijn gerechtigheid, die hij gedaan heeft, zal hij leven. En daarom heeft God geen middelen voorgeschreven en verordineerd, door welke de zondaar door betrachten en waar te nemen, terwijl deze mens al gezondigd heeft, die zonden wederom kan uitwissen, en die troost in zijn ziel deelachtig worde, al wist hij van Christus Jezus en zijn genoegdoeningen niets, dat zijn zonden hem van God niet zullen worden toegerekend, maar dat hij niettegenstaande dezelve, een Erfgenaam zal wezen des eeuwige en zalige levens?

Dat Gods beloften aldus zo zijn, ontkennen wij niet, maar wij doen erbij dat het niet verstaan moet worden van zulke mensen, die Christus Jezus niet kennen, noch in hem geloven; dat het niet verstaan moet worden van zulke die buiten de Kerk zijn, maar van zodanige, die tot de ware Kerk behoren, en alrede van God in het bloed Zijns Zoons, tot Zijn kinderen zijn aangenomen.

Want, ofschoon Hij als de Rechter van de ganse aarde, nooit wrake over haar zonden doen zal, en haar tot vertoning van Zijn rechtvaardigheid nimmer zal overgeven aan het eeuwige verderf, als Zichzelf, uit louter genade met haar verzoend hebbende, in het bloed Zijns enige geboren Zoon; zo gaat Hij echter, als haar Vader, wel eens de roede Zijner tuchtiging in de hand nemen, en haar tot haar nut, eens bezoeken met allerhande tijdelijke plagen, en oordelen, wanneer ze van Hem afwijken, of in Zijn dienst en verheerlijking verdragende, de wereld beginnen gelijkvormig te worden, opdat ze haar hart mogen stellen op hun wegen met berouw, en leedwezen tot hem wederkeren; en, met verlaten van haar zondige weg, Hem voortaan des te vuriger verheerlijken; Ja, met een nieuwe ijver, wegens zijn barmhartigheid in Christus, groot zullen maken. Op zulke nu, en op geen andere zien al deze belofte van God, van genadig te zullen zijn, wanneer ze op die wijze handelen; en van deze alleen, en van geen andere moet dat alles worden verstaan. Want wanneer deze van God afgeweken zijn, en Hij doet als de Vader die Zijn kind tuchtigt tot haar nut, en de roede in de hand genomen heeft, zo worden die plagen en oordelen, waarmee Hij haar bezoekt van haar weggenomen, zo doet Hij die ophouden; wanneer ze haar zonden en afdwalingen zien, en tot hem roepen Abba Vader, en om genade smeken; wanneer ze het doen met een oprecht berouw en leedwezen; en, met afstand van haar boze en zondige werken wederkeren, om tot prijs der rijkdom Zijner genade, en voortaan opnieuw welbehagelijk voor Hem te wandelen in alle goede woorden en werken. Als dit van zodanig geschiedt, dan ontfermt God zich over haar als een Vader over Zijn kinderen, dan rekent Hij haar hun begane zonde niet toe, Ja, dan doet Hij wel bij haar, en naar de ziel en naar het lichaam beiden, als ze het dus in de naam van Christus Jezus van hem bidden, dat is, in het geloof, ten opzichten van Hem, in dat vertrouwen, dat Hij haar in Christus tot Vader geworden is. Volgens datgene dat de Zaligmaker in *Joh 16.23* zei: Voorwaar, voorwaar, zeg Ik u al wat gij den Vader zult bidden in Mijn naam, dat zal Hij doen. Maar wat anderen betreft, die Christus Jezus niet kennen, of Hem wel al kennen, maar, die in hem niet geloven; en die part nog deel hebben aan die verzoening, welke dat door Hem is, dat zulke mens, verlangt die buiten de Kerk leeft maar toch enige vertoning van droefheid en leedwezen over haar zonden, nog wel eens dit van God verkrijgen, dat Hij haar gebeden in zoverre verhoord, dat hij Zijn grimmigheid en toorn niet aanstonds tegen haar uitgevoerd, haar nog enige tijd verdraagt in het land der levenden, gelijk gebleken is in Nineve, *Jona 3.8.9.10* en in Achab, *1 Kon 21.27.28.29*.

(Want als de boosheid en goddeloosheid der mensen te ver gaat, en zij te enenmale onberouwelijk in dezelve zodanig volharden, dat de menselijke samenwoning op die wijze niet bestaan kan, zo gunt God haar zelfs dit leven niet, maar doet in Zijn toorn aanstonds, hetzij door een natuurlijke, of bijzondere dood van de aardbodem weg, waarvan Sodom en Gommora, en dat geslacht waarover God de Zondvloed bracht de bewijzen van zijn.)

Ik zeg, hoewel deze die buiten de Kerk zijn, nog wel eens die van God verkrijgen door haar gebeden; door betoging van berouw en leedwezen; door de bekering van een buitensporige goddeloosheid, tot een meer geschikte wandel; dat Hij haar straf uitstelt, en voor een tijd hun in dit leven laat, met alles wat haar daartoe nodig is. Zo hebben ze echter nooit te verwachten, hoezeer dat ze haar gebed vermenigvuldigen mogen; hoe groot haar berouw en leedwezen ook mag zijn; hoezeer dat ze haar zonden belijden mogen; en hoe ze zich ook mogen uitstrekken naar de bekering; dat ze ooit daartoe geraken zullen, dat ze die troost vinden, dat haar zonde, ook hiernamaals, haar nimmer van God zullen worden toegerekend; dat ze eens zekerlijk een eeuwige heerlijkheid en gelukzaligheid, in Zijn gemeenschap bezitten zullen. Want daar geraakt geen mens toe, dan door de kennis, en het Geloof in Christus Jezus. Daarom zei Jezus Ik ben de weg, de waarheid, en het leven, niemand komt tot Mijn Vader dan door mij, *Joh 14.6*. Gaat heen, zei Hij, in de gehele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen, die gelooft zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd zijn, *Mark. 16.16*. Was het dan alleen door gebeden, door berouw en leedwezen, door ootmoedige belijdenis van zonden, en door betoning van een nieuwe

gehoorzaamheid met aflegging van zijn zondige wandel, te verkrijgen, gelijkerwijs de Heidenen het gezocht hebben, en de Turken het nog hedendaags doen, zonder de kennis van Christus Jezus, en het geloof in Hem, wat voor reden heeft dan toch onze Zaligmaker dan, om te zeggen, dat niemand tot den Vader komt dan door Hem? En dat die in Hem niet geloofd zou hebben verdoemd zal zijn? Want zou de prediking van het Evangelie nutteloos zijn, te vergeefs, en niet nodig: Ja, en ook geen waarheid hetgeen Petrus zegt, dat er geen andere Naam onder de Hemel gegeven is, door welke wij zalig moeten worden, dat is de naam van Christus Jezus. *Hand 4.12*. En daarom kunnen al deze dingen, en al deze boetvaardige werken geen nut doen voor hen, die buiten de kennis van het geloof in Christus Jezus zijn. Maar zijn ze alleen nodig, en nuttig, voor Gods kinderen, om genade te zoeken en barmhartigheid te verkrijgen, en om geholpen te worden ter bekwamer tijd, want zij alleen hebben in Christus de vrijmoedigheid, en de toegang met betrouwen door het geloof in Hem, *Ephese 3.12*. Zo ziet men de valsheid van de veronderstelling, dat een zondaar, schoon hij een zondaar is, nog door enig werk, daartoe zou kunnen komen, dat hij vrijspraak van zonde geniet, en een onfeilbare hoop des eeuwige levens heeft.

IV. HOOFDSTUK

Over de Wet van Mozes

Wat de Wet, die door Mozes gegeven is verlangt, nooit is deze aan Israël voorgeschreven, hoewel het mensen wel op het eerste gezicht voorkomt, maar opdat Israël weten mocht, dat wanneer iemand onder haar zondigde, wat hem dan te doen stond, om die zonde weer uit te wissen en zich van dezelve te reinigen. Want zo die offerande, wassingen, en reiniging van het vlees of enige andere ceremonie en plechtigheid, in die Wet daartoe waren voorgeschreven, en de waarneming, en verrichtingen van derzelve ook daartoe krachtig, als een duidelijke en ware verzoening teweeg zou moeten brengen, zo was die Wet geweest tegen de Beloftenis, en door die Wet de beloften ten enenmale krachteloos gemaakt en vernietigd. Want indien de erfenis uit de Wet is, zo is ze niet meer uit de Beloften, *Gal 3.18*. En wederom, indien daar een Wet gegeven was, die machtig was levendig te maken, zo zou waarlijk de Rechtvaardigheid uit de Wet zijn *Gal 3.21* en vervolgens niet meer uit de Beloften, maar door die Wet zou de Beloftenis krachteloos geworden zijn en vernietigd. Maar dat de Wet, door Mozes gegeven, geweest zou zijn tegen de beloften, of door die Wet de Beloftenis krachteloos zou gemaakt zijn en vernietigd is, dat is iets, dat de Apostel Paulus ronduit ontkend, *Gal 3.17*. Het verbond dat van tevoren van God bevestigd is op Christus door de Wet, die na 430 jaar gekomen is, niet krachteloos gemaakt, om de belofte teniet te doen. En *Gal 3.21*. Is dan de Wet tegen de beloften van God? Dat zij verre. Zo is de wet ook niet gegeven, opdat Israël door die offeranden, ceremonie, wassingen, en reiniging van het vlees de zonde dadelijk verzoenen, en zichzelf door die dingen, van begane overtredingen, weder reinigen mochten, Paulus getuigt ook dat het onmogelijk was, dat door het verrichten van die dingen, zulks geschiedde konden. Het is onmogelijk zei hij, dat het bloed van stieren en boeken de zonden wegnemen *Hebr.10.4*. Hij getuigt ervan dat het dingen waren, waardoor ze ook nooit geschieden konden. Een iegelijk Priester stond wel alle dagen dienende, en de zelfde slachtofferen dikwijls offerende, maar die de zonden nimmermeer konden wegnemen *Hebr 10.11*. En dat het vervolgens dingen waren, die degenen, die de dienst pleegde, niet konden heiligen naar het geweten, alzo meldt, *Hebr 9.9*.

Maar vraagt iemand, waartoe dient dan de Wet? wij antwoorden hetzelfde als de apostel Paulus, de Wet is om de overtredingen daar bijgesteld, namelijk, bij de beloften, totdat het zaad zou gekomen zijn, dat beloofd was, *Gal 3.19*. De Wet is gegeven, omdat de ceremoniën, offerande, wassingen, en reiniging van het vlees, die in de Wet gegeven zijn, een schaduw en afbeelding weergeven, hoe, en op welke wijze, de zonden en overtredingen, waaraan Israël schuldig stond, eens zou worden weggenomen, en verzoent door dat Zaad, dat God Abraham beloofd was, namelijk de Christus. En daarom ook niet langer opgeleid als tot dien tijd toe, dat dit zaad zou gekomen zijn, degene die het beloofd was. Zodat de Wet geweest is, gelijk Paulus daarbij doet in het volgende 24e vers, de tuchtmeester tot Christus, opdat ze uit het geloof zouden gerechtvaardigd worden, hij wil zeggen, zodat de Wet geweest is haar onderwijzer, dienende en om haar op te leiden en te brengen tot de kennis van Christus, en door haar offerande, en andere plechtigheden als levendig aan het oog te vertonen, hoe en op wat wijze haar zonde eens verzoend, en haar overtredingen eens zouden worden weggenomen door dat Zaad, dat God Abraham beloofd had, de Messias, teneinde zij, door daarop met de ogen des geloofs, in die plechtigheden te zien, door dat geloof, dat God eens doen zou, gelijk Hij beloofd heeft, en getroost mochten worden over haar zonden, en over haar overtredingen; en de vrede van het geweten te genieten, die vrijspraak van zonden, en die toewijzing van het recht op het eeuwige leven, welke God anders nooit, als alleen door het geloof in Jezus Christus, aan een zondaar uit genade verleend en geeft. Daarom lezen wij ook de Wet heeft geen ding volmaakt, *Hebr 7.19* maar heeft gehad een schaduw van toekomstige goederen, en niet het beeld van de zaak zelf, *Hebr 10.1*. Maar, de Wet is dus bij de Beloften gekomen om de overtredingen, om tot troost voor Israël te zijn, en te vertonen hoe die overtredingen, waaraan Israël schuldig was, door de beloofde Messias, eens zouden worden weggenomen.

Zij is ook wat betreft morele of zedelijke geboden om der overtredingen wille, bij de beloften gekomen. Namelijk, om Israël te ontdekken, dat haar zonden en overtredingen waarlijk groter en menigvuldiger waren, dan ze wisten of zich verbeelden. Maar de Wet, zei Paulus *Rom 5.20* is bovendien gekomen, opdat de misdaad te meerder worde. Hij wil niet zeggen dat ze gegeven is, opdat de misdaad maar meer mag worden, dan dat ze al was. Want men maakt nooit wetten om de misdaad en overtredingen te vermeerderen, en te doen toenemen, men maakt ze om de overtredingen minder te laten worden, en de voortgang, en verdere inbreuk van zonden en misdaden, te weren en te stuiten. Maar, als de apostel zegt, dat de Wet bovendien gekomen is opdat de misdaad meerder worde, zo leert hij hier ons mee, dat ze gegeven is, op dat men zien en de merken mocht, dat de zonden meerder en groter waren, als men ooit geweten of gedacht zou hebben. Het geschiedt soms wel, dat sombere en boze gewoonte, niet langer als zondig en kwaad geoordeeld worden, namelijk, wanneer ze de ene maal de overhand genomen hebben, en zo algemeen zijn, dat elk het zelve doet, of niemand zich hetzelfde meer schaamt, of ontziet te doen. Ik wist niet zei Paulus zelf, dat de begeerlijkheid zonde was, indien de Wet niet zei, gij zult niet begeren, *Rom 7.7*. God gaf dan de Wet opdat Israël de grootheid en menigte van haar zonden en overtredingen recht kennen mocht; en uit die Wet mochten zien dat ze waarlijk meerder waren, als menig onder hen zich liet voorstaan; teneinde dat die genade, die God haar bewijzen zou in Christus, door zich met haar, volgens Zijn belofte, evenwel te verzoenen in Zijn bloed, erkent mocht worden in Zijn eindeloze grootheid, en uitgestrektheid; en van haar, tot prijs Zijner grote goedertierenheid, beleden, dat ze meerder was, als dat ze buiten de wet geweten zouden hebben. Waarom alles daar dan ook bij doet, en waar de zonden meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloediger geweest, *Rom 5.20*. Ja, op dat Israël al zo door de Wet, die haar ontdekte, dat haar overtredingen meerdere waren, dan ze ooit zonder de Wet geweten zouden hebben, de ene maal mochten afleggen alle waan van eigen gerechtigheid; en des te begeriger zijn naar de toekomstige Messias, en des te vuriger van geest, om het Woord der beloftenis te bewaren; zich in dat geloof, dat God het eens vervullen zou, te sterken,

teneinde zij, door vast te staan in dat Geloof, troost mochten hebben, en daardoor genieten die hoop, dat God nochtans eens haar God, en haar deel zou wezen, tot in eeuwigheid. En zo is ook de Wet, ten opzichten van het zedelijke en morele, alzo weinig, als ten opzicht van het ceremoniële gegeven, opdat Israël haar zaligheid, of in het geheel, of ten dele, niet zou zoeken uit de Wet, of uit de werken der wet: maar in het einde der Wet: welke is Christus Jezus, tot rechtvaardigheid een iegelijk die Gelooft. *Rom 10.4.*

V. HOOFDSTUK

Dat de rechtvaardiging alleen door het geloof is

Kan dan een zondaar nimmer, nog in het geheel, nog ten dele, die troost en gerustheid verkrijgen uit en door zijn werken, hetzij dat het moreel, hetzij dat het boetvaardig, hetzij dat het ceremoniële werken zijn, dat hij genade van God heeft, en dat zijn zonden hem in eeuwigheid van God niet zullen worden toegerekend: maar dat hij, niettegenstaande dezelfde, eens in eeuwige heerlijkheid, en gelukzaligheid in Zijn gemeenschap zal genieten? Zo leert de Gereformeerde Kerk met recht, dat een mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, Ja, door het geloof, zonder de werken der Wet; *Rom 3.28.* Dat het geloven in Christus Jezus, die God in de harten van Zijn uitverkorene werkt, onder de prediking van het Evangelie door Zijn Geest, het enigste middel is, waardoor God een vrijspraak van zonden aan ons geeft, en om zijn toewijzing van het recht ten eeuwige leven doet bezitten, en genieten. Want de Gereformeerde Kerk gebruikt hier het woordje, alleen, alleen door het geloof in Christus Jezus; om daarmee aan de ene kant, gelijk Ursinus aanwijst in de Catechismus in vraag 61. Alle eigen werken, waardigheid en verdiensten af te keuren, en te leren, dat wij niet gerechtvaardigd worden door werken, niet door het verdienen, niet door het doen, niet door het Geloven en doen samen, maar alleen door geloven, en door het ontvangen van de rechtvaardigheid van Christus door het geloof. En om aan te tonen, dat het geloof ook het enige middel is, waardoor zulks kan geschieden, en zonder welke dat het ten enenmale onmogelijk is. Hoe zijt gij, wordt daarom in onze Catechismus gevraagd, hoe zijt gij rechtvaardig voor God? *Vraag 60.*

En het antwoord is, alleen door een oprecht geloof in Christus Jezus. En wederom in vraag 61, waarom zegt gij, dat gij alleen door het geloof rechtvaardig zijt? Het antwoord daarop is, niet dat ik vanwege de waardigheid van mijn geloof God aangenaam zei: maar daarom, dat alleen de genoegdoening, de gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is, en dat ik deze niet anders, dan alleen door het Geloof, aanneem en mij toe-eigenen kan. Want in zichzelf is een mens, als een zondaar zijnde, van alle gerechtigheid ontbloot; hij heeft niets, waarop hij in het allerminste zijn vertrouwen zetten kan, alle gerechtigheid ten leven, die een zondaar heeft, die steunt op Christus Jezus: zijn volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid alleen, is onze gerechtigheid; Had God Hem niet tot zonde voor ons gemaakt opdat wij worden rechtvaardig gemaakt in Hem *2 Cor. 5.21* dan hadden wij in eeuwigheid verloren gegaan, en waren wij van alle recht den eeuwige leven ontbloot geweest. Christus is alleen de hoop der heerlijkheid, *Collos 1.27.*

Maar is Christus genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid, alleen onze gerechtigheid? Hoe zal ik dat dan aannemen en mij zelf toe-eigenen, ofschoon dat ik in mijzelf ontbloot van alle gerechtigheid evenwel in Christus gerechtigd ben ten eeuwige leven, en wegens mijn zonden nooit zal verloren gaan? Dat ik, die niet de minste gerechtigheid bij mijzelf bezit, evenwel, ter oorzaken van de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus, volmaakte gerechtigheid van God heb, en Zijn zalige gemeenschap eens zal bezitten? Zoiets kan niet geschieden, dan alleen door het geloof.

Het kan niet geschieden, dan enkel en alleen door het geloof. Dan enkel en alleen door dit te geloven, dat het waarachtig is, dat God ons Zijn Zoon gegeven heeft, gelijk het Evangelie behelst, tot een verzoening voor onze zonden, en opdat wij door Hem leven mochten. Dan enkel en alleen door dit te geloven, dat Jezus in waarheid geleden heeft, gelijk het Evangelie meldt, Hij rechtvaardig voor ons onrechtvaardige mensen, ons tot God mocht brengen; en tot dien einde, de straf onzer zonde, in Zijn lichaam, gedragen heeft op het hout. Dan enkel en alleen door dit geloof, dat Jezus waarlijk, gelijk het Evangelie getuigt, niet alleen daartoe Zijn bloed heeft uitgestort aan het hout des kruises, maar dat hij ook in de daad en waarheid, door dit te doen, tot de laatste penning voor al onze zonde voldaan heeft, en alzo daardoor eeuwige verlossing van ons heeft teweeg gebracht, volgens hetgeen geschreven is *Rom 5.10*. Wij zijn met God verzoend door den dood Zijns Zoons. En wederom *2 Cor. 5.19*. En al deze dingen zijn uit God, die ons met Hem zelve verzoend heeft, door Christus Jezus. Want in Hem hebben wij de verlossing door Zijn bloed, namelijk, de vergeving der misdaad, naar de rijkdom Zijner genade *Eph 1.7*. Het bloed van Christus Jezus reinigt ons van alle zonden *1 Joh 1.7*. Hem, die ons heeft liefgehad, en gewassen heeft van al onze zonden in Zijn bloed, zei de heerlijkheid, en de kracht, in alle eeuwigheid, *Openb. 1.5*. En zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed, uit alle geslachten, talen, volkeren, en natiën, *Openb. 5.9*. Want door dit te geloven, voor waarachtig aan te nemen, dat Jezus daartoe Zijn leven voor ons heeft afgelegd; dat de Vader deze Zijn Eniggeboren Zoon daartoe aan ons geschonken heeft, en dat Hij ons daardoor waarlijk tot een Heiland, tot een Verlosser, en tot een Zaligmaker van God geworden is, door dit te geloven, en voor waarachtig te houden, daardoor is het; ja, door dat geloof alleen, dat een zondaar, hoe ontbloot hij ook mag wezen, van alle eigen gerechtigheid, dit kan aannemen, en zichzelf toe-eigenen, dat hij echter gerechtigd is ten eeuwige leven; dat schoon hij niet gerechtigd is in zichzelf, of wegens iets dat bij of in hem is, dat hij evenwel gerechtigd is, wegens een gerechtigheid die hij in Christus Jezus heeft, wegens Zijn volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid. En dienvolgens is het door dat geloof, en ook alleen door dat geloof, dat hij een vrijspraak van zonden, en een toewijzing van het recht ten eeuwige leven van God ontvangt, bezit, en geniet. Want daar is geen ander middel nog deugd, nog werk, nog iets, wat in de mens zijn mag, dan enkel en alleen het geloven, waardoor hij hetgeen, dat het Evangelie van Christus Jezus leert, als een zaak die waarachtig is, aannemen kan. Zolang als iemand van het geloof ontbloot is, is het onmogelijk, dat hij volkomen genoegdoening, gerechtigheid, heiligheid van Christus kan aannemen als zijn gerechtigheid, of dit aannemen en zich toe-eigenen dat hij, hoewel ontbloot van alle eigen gerechtigheid, in Christus echter gerechtigd is ten eeuwige leven, en wegens zijn zonden dienvolgens niet zal verloren gaan. Zal hij dit doen, hij moet geloven, hetgeen het Evangelie van Christus Jezus getuigt, en het Geloven, Ja, het geloven alleen, is het enigste middel waardoor hij troost in Christus hebben kan, en God hem ook een vrijspraak van zonden, en een toewijzing van het recht ten eeuwige leven laat toekomen, wanneer het God behaagt, dit geloof in het hart van een zondig mens te werken, onder het Evangelie door Zijn Geest. Want het is niet om de waardigheid des geloofs zelve, alsof dat God ons om hetzelfde rechtvaardigt maar alleen uit en door hetzelfde, als het enigste middel, dat hij daartoe gebruikt, en dat daartoe dienen kan. Waarom ook Ursinus wel uitdrukkelijk zegt, tot verklaring van deze vraag over onze Catechismus; waarom zegt gij, dat gij alleen door het geloof rechtvaardig zijt? Dat het geschiedt ten

aanzien dat dit het eigen doen of werk des Geloof is. Want het geloof heeft alleen dit eigen werk, dat het aannemen, en zich toe-eigenen de rechtvaardigheid Christi; en geen andere deugd kan dit werk uitrichten. Want nog de liefde, nog de hoop, noch enige andere deugt; maar het geloof alleen, kan het instrument wezen, om de verdiensten Christi, als die zijne gerechtigheid voor God zijn, aan te nemen. Ja, het geloof is niet anders dan de aanneming, en toe-eigening deze verdiensten. En gelijk Luther over de Artikelen die hij wilde overwogen hebben, en die hij bereid was te verantwoorden op het Concilie, toenmaals beroepen tot Mantua, naderhand gehouden te Trente, terwijl nu zulks moet geloofd worden, namelijk, hetgeen hij zo even gesteld had, dat Christus Jezus onze God en Heer, om onze zonden gestorven was, en als het lam Gods de zonde der wereld had weggenomen, terwijl nu zulks, zei hij, geloofd moet worden, en zonder dat, met geen werk, inzetting, nog verdiensten te verkrijgen, nog te vatten is, zo is het zeker en gewis, dat alleen zulk een Geloof ons rechtvaardig maakt. En daarom leert ons de Catechismus terecht dat men alleen door het geloof rechtvaardig voor God is. Niet, zegt ze, dat ik vanwege de waardigheid van mijn geloof God aangenaam ben: maar daarom, dat alleen de genoegdoening, de gerechtigheid, en heiligheid van Christus, mijn gerechtigheid voor God is, en dat ik dezelfde niet anders dan alleen door het geloof aannemen, en mij toe-eigenen kan, *vraag 61*.

VI. HOOFDSTUK

Hoe een mens gerechtvaardigd door het geloof, God voor zijn genade in Christus gaat verheerlijken

Wanneer nu een mens op die wijze gerechtvaardigd is geworden, door het geloof; Ja, door het geloof alleen, op die wijze een vrijspraak van zonden van God ontvangen heeft, en ziet en smaakt hoe goed dat God benevens hem is, ja, dat Hij zelfs een eeuwige heerlijkheid voor hem bereid heeft, in het bloed van Zijn Zoon. Zo blijft hij niet meer diegenen die hij tevoren was maar wordt daardoor ten enenmale veranderd, en een nieuw schepsel tot eer en heerlijkheid van God. Want daar hij tot op dit moment, dood was in zonden en ongerechtigheden, daar wordt hij van dit moment af aan, als uit de dood opgewekt. Door het geloof gerechtvaardigd zijnde, zo heeft hij immers, hoe groot een zondaar hij tot daar toe geweest mag zijn, niet alleen vrede bij God volgens hetgeen Paulus zegt; Wij dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben vrede bij God door onze Heere Christus Jezus, *Rom 5.1*. zo dan zijn consciëntie gerust is over zijn begane zonden, terwijl ze dat tevoren niet was. Want de goddeloze, zegt God, hebben geen vrede, *Jes .57.21*. Maar dan is Christus onze vrede, *Eph 2.14*. als wij namelijk, het Evangelie des vredes gehoord hebben, Christus Jezus als de vrede vorst, die ons waarlijk met God verzoend en bevredigd heeft, door het geloof hebben aangenomen, en omhelsd. Maar gerechtvaardigd zijnde door het geloof, zo roemt hij ook in de hoop der heerlijkheid Gods. Volgens hetgeen Paulus zegt, *Rom 5.2*. Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onze Heere Jezus Christus: en roemen in de hoop der heerlijkheid Gods. Als nu ziende, hoe groter zondaars dat wij ook tot nu toe geweest zijn, dat wij evenwel ter oorzaak van onze zonden, niet zullen verloren gaan: maar niettegenstaande dezelfde, uit louter genade, om Christi

wille, en die verzoening, welke dat door Hem geschied is, de eeuwige heerlijkheid, na dit leven ontvangen en de beërven. Die niet op roemen durft, zei Calvijn eens, acht ik geen waar gelovige, *Instit. Relig; Christ: cap 3. S 16. lib 3.*

Doch wat komt er nu uit dit alles voort? Een heerlijke en onuitsprekelijke vreugde. Volgens hetgeen de engel, bij de geboorte van de Zaligmaker, alvorens zei, *Lucas 2.* Ziet ik verkondig u grote blijdschap, welke dat alle volkeren wezen zal, namelijk, dat u heden geboren is, de Zaligmaker, de Christus, de Heere, in de stad Davids, welk is Bethlehem. Al waarom ook Petrus schrijft, in welke gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar Gelovende, u verheugd met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde, *1 Pet 1.8.* En wat doet deze heerlijke en uitnemende vreugde? Blijft ze verscholen in het hart? Neen! Die vreugde, die hij door het geloof voelt, die openbaart zich alleszins. Hij juicht, ik ben zeer vrolijk in den Heere, mijn ziel verheugd zich in mijn God; want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan, *Jes, 61.10.* Hij springt op van vreugde, dat God zijn God geworden is volgens hetgeen voorzegt is. *Jes, 44.5.*

Deze zal zeggen ik ben den Heeren, en die zal zich noemen met de name Jacobs; en geen zal met Zijn hand schrijven, ik ben des Heeren, en zich noemen met de name Israëls. Hij barst uit in deze woorden: Hem die ons heeft liefgehad, en gewassen van al onze zonden in Zijn bloed, Hem zei de eer, heerlijkheid, en dankzegging, *Openb 1.* Hij wekt zich gedurig op om overvloedig te zijn in dankzegging, Psalmen zingende den Heere met vreugde en aangenaamheid in het hart. Zeggende als David in *Psalms 103.* Looft den Heere mijn ziel, en al wat binnen in mij is Zijn heilige Naam. Looft den Heere mijn ziel, en vergeet geen van Zijne weldaden. die al u ongerechtigheid vergeeft; die uw leven verlost van het verderf; u kroont met goedertierenheid, en barmhartigheden. Hij acht God als zijn hoogste goed, en de volheid van zijn hart, doet zijn mond met Asaf uitgalmen, Wien heb ik nevens U in den Hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen mijns harten, en mijn deel in eeuwigheid, *Psalms 73.25.* En geen wonder, want van die tijd af aan is de mens gedurig bezig met de beschouwing van de hoogte, en diepte, en lengte, en breedte van de liefde Christi, die de kennis te boven gaat; zodat hij zichzelf verliest in de overweging van de eindeloze barmhartigheid, hem van God in Christus bewezen. Want dat is van die tijd af het uitnemendste stuk, heerlijkste, en dierbaarste dat hij kent; en het enigste waarin zijn ziel behagen, rust, en vergenoegen in vind; volgens hetgeen dat geschreven is. U die gelooft, is Hij dierbaar *1 Petrus 2.7.* Maar dit niet alleen, maar maakt God, door het geloof in Christus Jezus aan de mens te schenken, en met Hem door dat geloof een vrijspraak van zonde deelachtig te maken, nevens zijn hoop des eeuwige levens, welke nooit beschamen zal, dat zulke mensen, zo snel als hij dit ontvangen heeft, een verheerlijker van God wordt? En met een vrede der consciëntie, die alle verstand te boven gaat, in blijdschap van zijn hart, Gods goedertierenheid tot zijn lof vermeld, en Hem daarover met zijn mond en lippen, ere, prijs, en heerlijkheid, met dankzegging komt toe te brengen?

God maakt daardoor ook, dat dit bij woorden alleen niet blijft, maar dat zulk een mens Hem ook een dadelijke verheerlijking, en een oprechte dankbaarheid, niet alleen met woorden, maar ook met werken, gaat vertonen. Want onmiddellijk als God een mens het geloof gegeven heeft, en hem door het Geloof, vrijspraak van zonde heeft doen ontvangen: zo reinigt God ook door dat geloof, (*Want de rechtvaardiging gaat altijd voor de heiligmaking*) zo reinigt God ook aanstonds door dat Geloof het hart van een mens, van boze werken, om de levende God te dienen *Handelingen. 15.9.* Want door het Geloven, dat God hem zo uitnemend heeft lief gehad, dat Hij hem Zijn eniggeboren Zoon heeft willen schenken, opdat hij door Hem leven mocht, heeft een zondaar niet alleen vrede en blijdschap in zijn hart: maar wordt hij ook vervuld met een weder liefde. Wij hebben Hem lief, zegt Johannes, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad, *1 Johannes 4.19.* Hij toont het ook dadelijk, door onderhouding van Gods geboden. Want dit is de liefde Gods dat wij Zijn geboden bewaren, *1 Johannes. 5.3.* hij

begeert zijn God en Weldoener niet langer te vertoornen door zijn zondige werken. Noch zijn leden langer te stellen in dienstbaarheid tot wapenen der ongerechtigheid, Rom 6.13 hij schaamt zich zelfs over die dingen, in welke hij tevoren leefde Rom. 6.21.

Het is hem tot droefheid in zijn hart, dat hij Zijn God en Weldoener niet eerder gekend heeft, en Hem zo lange tijd, zo vreselijk onteerd heeft, zijnde al het gedichtsel der gedachten zijner harten, ten alle dagen alleen boos geweest, van zijn jeugd af aan, Gen 8.21. hij haat en verliet nu hetzelfde volgens hetgeen er dat er is: Gij liefhebbers des Heeren haat het kwade, Amos 4.15. hij begeert geen gemeenschap meer te hebben met de onvruchtbare werken van de duisternis. Het is hem genoeg de vorige tijd zijns levens, de wil der Heidenen en des vlees volbracht te hebben, en gewandeld te hebben, in ontuchtigheden, begeerlijkheden, wijnzuiperijen, brasserijen, drinkerijen, en dergelijke dingen meer, om naar de tijd die hij over heeft, naar de wil van God te leven 1 Petr.4.3. en zoekt zich te reinigen van alle besmettingen van het vlees en van de geest. Hij wederstaat de Duivel, vast zijnde in het Geloof 1 Petr 5.9. En verzaakt de goddeloosheid Tit 2.12. Hij kuisgd het vlees en zijn begeerlijkheid. Hij onderzoekt, wat de goede, en welbehagen, en volmaakte wil Gods is, Rom 12.2. En oefent zichzelf tot Godzaligheid 1 Timotheus 4.7. Hij is gedurig in gebeden en smekingen, leer mij Heere Uw welbehagen te doen, want Gij zijt mijn God, Uw Goede Geest geleidt mij in een effen land, Psalm 143.10. Als in Christus hebbende de vrijmoedigheid, en de toegang met vertrouwen, door het geloof aan Hem Efeze.3.12. Hij is niet traag in het benaarstigen, maar vurig van geest, Rom 12.11. Om niet meer zichzelf, maar Gode te leven; om Hem altijd welbehaaglijk te zijn, want de liefde Christi dringt hem, 2 Kor.5.14. om zijn leden te stellen Gode tot wapenen der gerechtigheid. Rom 6.13 hij tracht heilig te zijn in heel zijn wandel gelijk God, die hem geroepen heeft, Heilig is, 1 Petr.1.15 Hij jaagt de heiligmaking naar, Hebr 12.14 Ja, hij zoekt zijn heiligmaking te voleinden in de vreze van God. Voegende bij zijn geloof deugd, en bij de deugd kennis, bij kennis de Matigheid, bij de matigheid lijdzaamheid, bij de lijdzaamheid Godzaligheid, en bij de Godzaligheid broederlijke liefde, en bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen, 2 Petr. 1.6. Handelende omtrent zijn naaste, zo hij wenst wat hem geschiede. Aangedaan hebbende de innerlijke beweging der barmhartigheid, goedertierenheid, ootmoedigheid, zachtmoedigheid, lankmoedigheid, verdragende zijn naaste, vergevende deze, zo hij daartegen enige klacht heeft, gelijkerwijze als Christus hem vergeven heeft, Col. 3.12. En is ook standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk des Heeren, wetende dat zijn arbeid niet ijdel is in den Heeren 1 Kor 15.58. komt hij in de verdrukking om des Woords wille, hij is lijdzaam, en neemt zijn kruis met lijdzaamheid op zich, volgende Jezus, Matth 16.24. En houdt zich verzekerd, dat geen van die dingen, die hem overkomen, machtig is hem te scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, Rom 8.39. Hij schrikt zelfs niet voor de dood, wetende dat zo wanneer zijn aardse huis dezes tabernakel gebroken wordt, hij een gebouw van God heeft, een huis, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de Hemelen 2 Kor 5.1 hij houdt het daarvoor, dat het lijden van deze tegenwoordige tijd niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die hem zal geopenbaard worden, Rom 18.8.

Hij merkt niet aan de dingen die men ziet, als tijdelijke, maar de dingen die men niet ziet, als eeuwige zijnde 2 Kor.4.18. Zijn wandel is alrede in den Hemel, waaruit hij ook de Zaligmaker verwacht, namelijk, den Heere Jezus Christus; die ons vernederd lichaam veranderen zal, opdat hetzelfde gelijkvormig worden aan Zijn Heerlijke lichaam, Fil 3.20. Want hij hoopt volkomen op de genade, die hem toegebracht wordt in de openbaring Jezus Christus, 1 Pet 1.13. Als wetende, dat wanneer Christus geopenbaard zal zijn, die ons leven is, dat hij met Hem ook geopenbaard zal worden in Heerlijkheid, Kol.3.4. En daarom benaarstigt hij zich om onbevlekt en onbestraft wordt

van hem gevonden te worden in vrede *2 Pet 3.14*. En verwacht alzo de zalige hoop en verschijning van de heerlijkheid des Grote Gods, en onze Zaligmaker Jezus Christus, die Zichzelf voor ons gegeven heeft, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelf een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken, *Tit 2.13*. En het is waarlijk geen wonder, dat een mens, die aan zichzelf is ontdekt geworden, die beangst en verschrikt, en verlegen over zijn zondige staat, en uit benauwdheid uitriep, wat zal ik doen om zalig te worden? Maar die daar opgebracht tot de kennis, en het geloven in Christus Jezus, en van God daardoor gerechtvaardigd, vrijspraak van zonde geniet, met een zekere Hoop des eeuwige levens; geen wonder, zeg ik, dat zulk een mens aldus veranderd wordt. dat hij de grote goedertierenheid Gods in Christus benevens hem ziende, en smakende, en overwegende dat hij het uit louter genade heeft, zonder de minste van zijn verdienste, dat hij daardoor van die tijd af aan, op het krachtigste wordt aangedaan, met een liefde omtrent Zijn Weldoener, en in een onrust ontstoken, om aldus uit erkenenis en dankbaarheid, Hem voortaan welbehaaglijk te wandelen; en met aflegging van zijn zondige wandel te verheerlijken, niet alleen met woorden, maar ook met werken. Een grotere weldaad als de verlossing in Christus, kon hem immers nooit bewezen worden. Een eeuwig verderf was hij waardig. Hij zag het ook tegemoet. Nu vindt hij zich bevrijd en verlost. Nu roemt hij zelfs in de hoop der heerlijkheid Gods. Dat wonder dat hem tot een nieuw schepsel maakt, die Christi zijn, hebben het vlees en de beheerlijkheden gekruisigd, *Gal 5.24*. indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, ziet het is alles nieuw geworden, en al deze dingen zijn uit God, die ons met Zichzelf verzoend heeft, door Christus Jezus, *2 Kor 5.17*. Want wat is het dat de wereld overwint, is het niet ons geloof? Gelijk Johannes leert, *1 Joh 5.4* wat is het dat dit teweegbrengt, dat de wereld ons gekruisigd is, en wij de wereld, is het niet het kruis van Jezus, en die uitnemende weldaad, welke ons daardoor is toegebracht? Paulus wijst het aan *Gal 6.14*. als hij zegt, het zij verre van mij, dat ik zou roemen anders dan in het kruis van onze Heere Jezus Christus, door welke de wereld mij gekruisigd is, en ik de wereld. Ja, wat is het dat dit teweegbrengt, dat een mens niet meer is, die hij tevoren was, dat hij zodanig ten goede veranderd, dat hij zichzelf niet meer gelijkt, dat hij, als een andere ik is; is het niet het geloof? Hoor het nogmaals van diezelfde apostel. Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen dat ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het Geloof des Zone Gods, die mij lief gehad heeft, en Hemzelf voor mij overgegeven heeft, *Gal 2.20* Want het leven was hem Christus, en sterven hem gewin, volgens zijn ernstige toelag en verwachting dat Christus in hem mocht worden groot gemaakt, hetzij door het leven, hetzij door de dood, *Fil 1.21*. zodat Johannes terecht zeggen mocht, wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad, *1 Joh 4.19*. En Paulus, uit bevinding aan de Kolossensen schreef van het Evangelie, door welke men tot de kennis, en het Geloof in Christus geraakt: het welke tot u gekomen is, gelijk ook in de gehele wereld; en het brengt vruchten voort, gelijk ook onder u, van dien dag dat gij het gehoord hebt, en de genade Gods in waarheid bekend hebt *Kol 1.6*. want het Geloof is datgene waardoor God het hart reinigt, *Hand 15.9*. En door welke aan een mens te schenken, Hij dezelve niet alleen rechtvaardigt, en een vrijspraak van zonde, door hetzelve gevende: maar door welke hij ook, de mens gerechtvaardigd hebbende, hem van een vijand Gods verandert in een vriend Gods; en van een hater Gods en van zijn naasten, doet worden een liefhebber van God, en van zijn naasten. Makende door hetzelve, onder de medewerking van Zijn Geest, dat zijn zondige handel afgelegd; en uit erkenenis, en dankbaarheid, in nieuwigheid des levens God verheerlijkt, en voor Zijn genade in Christus groot maakt, met woorden en met werken. Ja, dit gaat zo vast en zeker, wat de vijanden van de waarheid ook lasteren mogen, en: dat zulk een leer, die stelt dat een mens niet gerechtvaardigd wordt uit te werken, maar enkel en alleen uit genade door het Geloof in Christus Jezus, een leer is die zorgeloze en goddeloze mensen maakt, dat er zelfs geen klaarder, nog onfeilbaarder kenteken is, waaruit hij oprechtheid van zijn geloof, of het in der daad en waarheid, dan of het maar alleen in de schijn, bij hem gevonden wordt, beter kan weten, als even hier uit; als uit deze vrucht en uitwerking; als uit deze vrucht van dankbaarheid; en verheerlijking van God, voor die genade in blijdschap zijns harten, met woorden en

met werken. Terwijl het geloof als het oprecht is, altoos deze vrucht van zich heeft. Want het is onmogelijk, gelijk onze Catechismus op de *64e vraag* antwoord, welke aldus luidt: maakt deze leer niet zorgeloze en goddeloze mensen? Neen ze, want het is onmogelijk, dat zo wie Christus, door een waarachtig geloof ingepland is, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid. Dit is ook het enigste dat iets ter zaligheid vermag, want in Christus Jezus heeft nog besnijdenis enige kracht, noch voorhuid; maar het geloof door de liefde werkende, *Gal 5.6*. En daarom, blijkt zulk een mens, welke zegt dat hij gelooft, in zijn boze en zondige wandel, zonder bekering; is een bewijs, wat hij ook zeggen mag, dat het geloven in waarheid, in zijn hart niet gevonden wordt. Maar wordt hij, welke zegt dat hij gelooft, daardoor verandert in den Geest zijns gemoeds, en tot de nieuwe mens; brengt het een vrucht van ware bekering van; liefde en van ware dankbaarheid; en verheerlijking Gods, voor de genade in Christus, in hen voort; dan blijkt er uit, dat hij oprecht dergelijk geloof heeft, en het geloof in waarheid in zijn hart woont. Toon mij uw geloof, zegt daarom Jacobus, uit uw werken, en ik zal u uit mijn werken mijn Geloof tonen, *Jacobus 2.18*. zodat de opstellers van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis, wel met recht mogen zeggen, want dat erkent de Gereformeerde Kerk; wij geloven dat dit waarachtige geloof, in de mens gewrocht zijnde, door het gehoor des woord Gods, en de werking des Heiligen Geestes, hem wederbaard, en maakt tot enen nieuwe mens; en doet hem leven in een nieuw leven; en maakt hem vrij van de slavernij der zonden en verderfs: daarom is het er zo ver vandaan, dat dit rechtvaardig makende Geloof, de mensen zou doen verkillen in een vroom en heilige leven; dat zij daarentegen zonder hetzelve, nimmermeer iets doen zullen, uit liefde Gods. Maar alleen uit liefde tot zichzelf, en uit vrees verdoemd te worden, *Artikel 24*.

VII. HOOFDSTUK

Dat de weg ter zaligheid altijd één en dezelve is geweest

Deze dingen dan alzo zijnde, zo ziet een iegelijk, dat de weg ter zaligheid altoos een en dezelfde geweest is. Want nooit heeft God anders gehandeld, dan zoals Hij het nu doet, en altijd heeft gewerkt in al degenen, die Hij ooit van het begin der wereld heeft gemaakt tot een ware verheerlijker van Hem, en alzo tot de zaligheid heeft opgeleid. Want voor de komst van de Messias bracht God een mens daartoe, op deze wijze. Toen de mens gevallen was, en een zondaar geworden, en vervolgens de dood en de verdoemenis waardig, zo gaf God de beloften van een aanstaande verlossing belovende dat er een Vrouwenzaad zou komen, dat den duivel den kop vermorzelen zou, en haar weder redden uit zijn macht; belovende dat er een Messias komen zou, om haar zonden te verzoenen, haar ongerechtigheden te verzegelen, en om een eeuwige gerechtigheid voor haar aan te brengen. deze belofte deed God alom prediken, en bekendmaken, eerst in de huisgezinnen van de Patriarchen, en daarna onder het Israëlitische volk, aan welke ze ook door velerhande schaduwen, en ceremoniën der Wet, levendig voor ogen werd afgebeeld. De één geloofde, en de andere niet. Maar zovele, als aan haar zelf ontdekt geworden, haar zonden ziende en erkennende, en daar over beangst, verschrikt, en verlegen, deze belofte horende, deszelfs gelovende, niet twijfelende of God was

waarachtig; Hij die het beloofd had, die zou het ook volbrengen. Zovelen bracht God, door haar deze belofte te doen geloven:

1. Tot dat geluk en tot die troost dat haar zonde haar nimmer gedacht zouden worden; maar dat ze, niet tegenstaande dezelve, de eeuwige heerlijkheid en gelukzaligheid, zouden beërven. Want door het geloof aan deze Belofte, waartoe God Zijn uitverkorene brengt; Ja, die alleen: worden in hun gemoed van God gerustgesteld voor de angst en vrees van de dood en verdoemenis, en van God uit haar weggenomen, en een Hoop des eeuwige Levens van God aan haar gegeven; met een woord werden ze van God gerechtvaardigd, dat is, vrij verklaart van de schuld en straf van hun zonden; en gesteld tot Erfgenaam van het eeuwige zalig leven.
2. Maar niet alleen van God gerechtvaardigd zijnde, werden ze ten tweede ook, door het Geloof, aan dit woord der beloften, van Hem geheiligd. Dewijl dit geloof, dat God haar een Heiland, en een Zaligmakend zenden zou, dat Hij haar daartoe, volgens Zijn Belofte, eens een Zaad der vrouwen verwekken zou, en eens zekerlijk, gelijk Hij beloofd had, door hetzelfde haar zonden verzoenen, en haar het recht ten Eeuwige leven zou laten verwerven; haar God deed liefhebben; en al diegenen, die de vertroosting Israëls verwachtede waren, krachtig aanzettende om zulk een weldoend God, die haar deze oneindige genade betonen zou, niet meer te vertoornen door zondige werken: maar om uit bekentenis en dankbaarheid, in oprechtheid van hun harten, voor Zijn aangezicht te wandelen; Zijn geboden, zoveel mogelijk, te onderhouden, en Hem wegens die aanstaande genade te verheerlijken; gelijk ze in dat Geloof, en in die Hoop ook deden, naar de mate des Geest is die haar gegeven werd, als in Abel, Noach, Abraham, David en meer anderen; en ten tijden van de geboorte Christi in de oude Simeon, Anna, en in dergelijke word gezien. Maar bracht God voor de komst der Messias, een mens dus alleen door het geloof, tot dat geluk, dat hij zich kon aanmerken, en ook waarlijk aanmerkte als een, die zijn zonden nooit toegerekend zou worden: maar die niettegenstaande dezelve, eens de eeuwige heerlijkheid beërven zou? want hoe kon daar dan twijfel in iemand overblijven, die deze belofte Gods geloofde, dat er zekerlijk iemand komen zou om zijn zonden te verzoenen, om zijn ongerechtigheden te verzegelen, en om een eeuwige gerechtigheid voor hem aan te brengen, en daarop zijn toekomst onfeilbaar tegemoet zag? En bracht God van gelijken voor de komst des Messias, dus ook alleen door het Geloof een mens daartoe, namelijk, door het geloof aan het woord van de belofte, dat hij uit de dood der zonden opstond, om voortaan Gode te leven? dat hij als Abraham, een vriend Gods genaamd werd? En uit liefde tot God, in alle Heiligheid en Godzaligheid voor Zijn aangezicht wandelde ten einde dat Zijn Weldoener, op wie hij hoopte dat Hij hem verlossen zou, en niet tegenstaande zijn zonden, eens een eeuwige heerlijkheid doen ontvangen, in en door hem mocht worden groot gemaakt? Even op diezelfde wijze handelt God ook nog, in deze tegenwoordige tijd. Want nu, na de komst van de Messias, brengt God ook niemand totdat geluk, dan alleen door het Geloof. God heeft, namelijk, als de volheid des tijds gekomen was, Zijn belofte vervuld. Hij heeft Zijn enige geboren Zoon Christus Jezus onze Heere, des vlees en des bloeds, doen deelachtig worden, opdat Hij door de dood zou tenietdoen diegenen, die het geweld des doods hadden, dat is, de duivel, *Hebr 2*. Hij heeft Hem van het begin Zijns leven, tot aan zijn dood, en wel inzonderheid in het einde van Zijn leven, aan het hout des kruises, voor ons, en in onze plaats doen dragen, alles wat wij vanwege onze zonden verdiend hadden, en waardig waren, en ons alzo met hem verzoend door de dood van Zijn Zoon.

Want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in Hem al de volheid wonen zou; En dat Hij, door Hem vrede gemaakt hebbende door het bloed Zijns kruises, door Hem, zeg ik, alle dingen verzoenen zou tot Zichzelf, *Kol 1.19.20* hierin is de liefde, zegt daarom Johannes, niet dat wij God hebben liefgehad, maar dat Hij ons heeft liefgehad, en dat Hij ons Zijn Zoon gezonden heeft tot een verzoening voor onze zonden, *1 Joh 4*. Zijne belofte dus dan nu vervuld, zo laat God dit tegenwoordig prediken door de gehele wereld; om door het Evangelie vrede te verkondigen, en hen die verre zijn, en die, nabij zijn. De ene die het horen wilde die gelooft, de andere dit Evangelie horende, gelooft niet. Maar zo veel als aan haar zelve ontdekt geworden, haar zonden ziende en erkennende, en daarover beangst, verschrikt, en verlegen, dit Evangelie horende, hetzelfde komen te geloven. Niet twijfelende, of Jezus is geweest de Christus, en dat God waarlijk in Hem al zijn belofte heeft gemaakt Ja, en amen. Niet twijfelende, of Hij heeft ons waarlijk zo liefgehad, en gelijk Hij beloofd had, nu waarlijk onze zonden verzoend; onze ongerechtigheden verzegeld, en een eeuwige Gerechtigheid voor ons aangebracht. Zoveel brengt God nu tegenwoordig, na de komst van de Messias, door haar dit te doen geloven;

1. Tot dat geluk, en tot die troost, dat haar zonden haar nooit gedacht zullen worden: maar dat ze, niet tegenstaande dezelfde, de eeuwige heerlijkheid en gelukzaligheid beërven zullen. Want door dit geloof, dat God Zijn belofte vervuld heeft in Christus Jezus, (*daar door wordt Zijn Uitverkorene onder het Evangelie toe gewerkt door Zijn Geest; Ja, die alleen; want daar geloven zoveel als er geordineerd zijn tot het eeuwige leven. Handel 13*) daar door wordt alleen ons gemoed van God gerustgesteld; de angst en vrees voor de dood en verdoemenis, van God uit ons weggenomen, en een hoop des eeuwige levens, van God aan ons gegeven; met een woord, door dit Geloof, worden wij alleen van God gerechtvaardigd, dat is, vrijgesproken van de schuld en straf van onze zonden, en gerechtigd verklaard ten eeuwige leven.
2. Dit niet alleen, maar dus van God gerechtvaardigd zijnde, worden wij ook ten tweede door dit geloof aan het woord der vervulling, door dit Evangelie, door deze blijde Boodschap te geloven, dat Jezus in Bethlehem uit Maria geboren is en de Christus geweest is, geheiligd. Dewijl dit geloof, dat God in Hem Zijn belofte vervuld heeft, en uit louter genade Zichzelf met ons verzoend heeft, in het bloed van deze Zijn Zoon, het enigste is, gelijk wij hierboven hebben aangetoond, waardoor Hij ons Hem doet liefhebben; waardoor Hij onze harten reinigt; en maakt dat wij met verzakingen van onszelf, van goddeloosheid en wereldse begeerlijkheid, in nieuwigheid des levens voor Zijn aangezicht wandelen; en Hem een vrucht van ware dankbaarheid en verheerlijking, met woorden en met werken, dragen en toebrengen. Zodat Christus Jezus gisteren en heden, en in der eeuwigheid dezelfde is: en geen mens ooit op een andere wijze tot een waar verheerlijker van God gemaakt is, en alzo tot de zaligheid opgeleid, alsnog ten deze huidige dag geschiedt: maar de weg tot hetzelfde van het begin der wereld aan, altijd een en dezelfde is geweest, gelijk ze ook wezen zal tot aan de voleinding der eeuwen toe. Want Christus is de weg, de waarheid, en het leven, en niemand komt tot de Vader dan door Hem.

VERVAL VAN DE GEREFORMEERDE

LEER I

Wanneer men nu eens wederom aanmerkt, hoe het met veel mensen onder ons, en wel in het bijzonder, met veel onder die zogenaamde fijnen, ten opzichte van deze leer van de Gereformeerde Kerk gesteld is; zal een ieder moeten bekennen, Ja, met verwondering moeten verbaasd staan, hoe het mogelijk is dat ze in zo een verval heeft kunnen geraken, en genoegzaam een ganse afwijking van dezelve heeft kunnen invoeren. Want daar dit geloof en vertrouwen, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdienste Christi wille, altijd bij de Gereformeerde Kerk is erkend, voor datgene, waar in het wezen des geloofs bestaat. Zie Ursinus in onze Catechismus in de *21e vraag*. En daar dit vertrouwen altijd is gehouden voor het enigste normale beginsel, waaruit onze troost, tegen onze zonden; waaruit al onze hoop des eeuwige levens, Ja, waaruit al onze werkzaamheid in het goede; onze bekering, onze wedergeboorte, onze verheerlijking van God moet voorkomen. Daar durft men tegenwoordig de naam van waren gelovigen, te geven aan lieden die van dat vertrouwen ten enenmale zijn ontbloomd, daar durft men tegenwoordig rechtuit te zeggen, dat het ware geloof in dit vertrouwen niet bestaat. Maar dat het genoeg is, om een ware gelovigen te zijn, dat men dit geloof, of dit vertrouwen bezit, dat er in Christus, zaligheid voor een zondaar, uit genade, te vinden en te verkrijgen is; en dat het genoeg is, dat men door dat geloof, zijn toevlucht tot God neemt; dat het genoeg is, dat men maar hongert en dorst naar Zijn Gerechtigheid; en zo maar. Begeerte heeft, om in Hem gevonden te worden, door het geloof. Lieve God! wat verschilt dit oneindig van het gevoelen der Gereformeerde Kerk, want ofschoon het waarheid is, dat God niemand brengt tot het geloof in Christus Jezus, tenzij Hij hem eerst gebracht heeft tot een gezicht van zijn zonden; en tot een angst, schrik, benauwdheid; en verlegenheid over zijn zonden; en ofschoon het waarheid is, dat God niemand brengt tot het geloof in Christus Jezus, tenzij Hij ook eerst gemaakt heeft, dat zulk een mens in die verlegenheid, zich tot Jezus went, om met zachtmoedigheid van Hem te ontvangen, dat woord, dat zijn ziel kan zalig maken, dat hij, als een belaste en beladene, zijn toevlucht tot Hem neemt, dat hij tot Jezus komt, met een begeerte en ijver om Hem recht te kennen, met een honger en dorst naar Zijn gerechtigheid, en een begeerte om in Hem gevonden te worden, door het geloof, opdat hij rust, door hetzelfde, vinden mag voor zijn ziel. Volgt daaruit, dat zulke mensen, die hiertoe gebracht is, dat die dan van God gebracht is, tot het waren en zaligmakende Geloof?

In geen geval. Zij zijn wel op de weg, langs welke op de mens daartoe opleidt, (*gelijk op die weg al elk is, en een ieder die zijn zonden komt te zien, en daarover ontroerd, beangst en verlegen te worden*) maar alzo weinig, als dat van deze al gezegd kunnen worden, te zijn geraakt tot het Geloof, want kunnen ook die worden aangemerkt, alsmede, die het ware Geloof ontvangen hebben, die niet verder geraakt zijn, als op dat vertrouwen, dat er zaligheid in Christus, uitgeladen, voor een zondaar te vinden, en te verkrijgen is.

Ofschoon ze uit gedachten wel begerig zijn, ontvangen en genieten, en daar naar hongeren en dorsten, en zich daar naar uitstrekken, dat zij zich ontvangen en genieten mogen. **NEEN !** het oprechte en zaligmakende geloof, bestaat in deze zaken niet. Zulke mensen zijn er nog van de ontbloomd: en het kan niet anders worden aangemerkt, als een ijdele vertroosting; wanneer mensen roken mensen, niet anders als dit zien bezitten, gaat wijsmaken, dat ze waren Gelovigen zijn: dat ze

van God tot het zaligmakende geloof al zijn toegebracht; en dat ze het in waarheid reeds ontvangen hebben. Gelijk de mensen doen, die tegenwoordig het wezen des geloofs hierin durven stellen. Want daar staat geschreven, het is niet des genen die wil, nog des genen die loopt, maar alleen des ontfermende Gods. en wederom, velen zullen zoeken in te gaan, maar zij zullen niet kunnen. Het geloof dat rust aan de ziel geeft; dat ons aan Christus en Zijn gerechtigheid deel doet hebben; en dit teweeg brengt, dat wij Zijn gerechtigheid aanmerken, als onze gerechtigheid; het geloof, dat ons de zaligheid doet genieten, hier in aanvang, hiernamaals in volmaaktheid, bestaat in een aannemen van Jezus, als onze Heiland, Zaligmaker, en Verlosser; in een omhelzing van Jezus, en Zijn gerechtigheid; bestaat in dit vertrouwen, dat Hij waarlijk, gelijk het Evangelie behelst, ons tot een Zaligmaker en Verlosser geworden is, dat Hij onze waarlijk, door zijn dood en lijden, met God verzoend en bevredigd heeft; en ons alzo geworden is, een oorzaak van volkomen zaligheid. Zolang als iemand daartoe niet geraakt, en van God gebracht wordt, dat hij dit kan zien; en dat hij dit bekend; en vertrouwd, en gelooft waarachtig te wezen, roemt hij tevergeefs op het geloof. Want het bestaat enkel hieruit, zeggen wij nogmaals, met onze Catechismus in vraag 21, in dat vertrouwen, dat niet alleen andere, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid, van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdiensten van Christus wille, als het enigste zijnde, waaruit de Gereformeerde Kerk altijd geleerd heeft, dat alles voorkomt, wat een christen maakt; wat ons van vrezende dood, en der verdoemenis ontslaat; wat ons God kan doen liefhebben; en ons, in de hoop des eeuwige levens, tot prijs der rijkdom Zijner genade; kan doen wandelen en ook waarlijk wandelen doet, overvloedig in dankzegging, en in alle goede woorden en werken. Ja, het is er wel zo ver vandaan, dat de Gereformeerde kerk, aan zulke mensen het waren en zaligmakende geloof toeschrijft, maar die toch niet meer hebben, als een honger en dorst naar Christus Jezus; en een begeerte, en een wens, en zucht, naar Zijn gerechtigheid; als een verlangen, om in Hem gevonden te worden, zonder dat ze weten, of zowel ooit daartoe geraakte zullen, dat ze een deel aan Christus Jezus hebben; en de uitdelging van hun zonden, in Zijn bloed verkrijgen zullen; of niet: dat ze zelfs niet prijzen kan diegenen, die Jezus al aangrijpen en aannemen als hun Zaligmaker, Heiland, en Verlosser; en op Hem als een zodanige, haar vertrouwen; stellen zolang als ze het niet volkomen doen; zo lang als ze het met een gedurige twijfel doen, of God wel met haar verzoend is, in het bloed van Zijn zoon. Want ze wil, dat wij ons zelf uitstrekken zullen, om te geraken, tot die volle zekerheid van het geloof, dat daar omtrent, of wel God ons God geworden is in Christus Jezus, niet meer de minste twijfel bij ons overblijft. want dan bracht ze ons eerst volkomen, en oprecht gelovigen te zijn, zoals het verwoordt, als wij door het Geloof durven roemen in de hoop der heerlijkheid Gods, *Rom 5.2*. Die niet zo gerust op de zekerheid van zijn zaligheid steunt, dat hij dood en duivel tarten durft, is geen oprecht gelovigen, zei de grote Calvijn, en wederom, het is geen gelovigen, die waarlijk deze naam verdient, die niet zo volkomen en ten volle, bij zichzelf overtuigd en verzekerd is, dat God hem geworden is, tot een verzoening en gunstig Vader, dat hij zichzelf alle goeds (beloften naar het woord) van Hem durft te beloven *Instit. lib 3. cap.2. Par.16*.

En hoe kan het ook anders zijn, als men maar acht geeft op de rechtvaardiging, of op de vrijspraak van zonden, en de toewijzing van het recht des eeuwige leven, welke God door het Geloof aan een zondaar geeft. Oordeelt u dan zelf eens, die meent, dat het geloof bestaat, in dit vertrouwen, dat er uit genade in Christus, voor een zondaar zaligheid te vinden, en te verkrijgen is; of, in een daaruit voorkomende toevlucht van het hart; in een hongeren en dorsten naar Christus gerechtigheid; in een begeerte om in Hem gevonden te worden. Kan een mens, door zulk een vertrouwen, schoon er al een toevlucht uit voortkwam, en een begeerte om in Christus gevonden te worden, ooit een vrijspraak van zonde hebben? Kan dat zijn hart geruststellen? Kan dat hem vrijmaken van de vrees des dood en der verdoemenis, dat hij vertrouwd dat er noch zaligheid en behoudenis is, en door zondaars kan verkregen worden? zolang hij ze niet verkregen heeft, noch weet, of hij zich verkrijgen zal, of niet?

Kan dat hem rust geven in zijn ziel, dat hij hongert en dorst naar Christus gerechtigheid? Of doen leven in een onfeilbare hoop des eeuwige levens. dat hij een begeerte tot de zaligheid heeft, en daarom graag in Christus gevonden wil worden? Neen: zulk een geloof, is geen rechtvaardigend geloof. Door zulk een geloof, is het te enenmale onmogelijk: dat kan de ziel die troost niet geven; noch die rust doen deelachtig zijn, die uit het ware geloof is, dat onze zonden ons, om Christi wille nooit gedacht zullen worden: maar dat wij, niettegenstaande dezelve, de zaligheid uit genade, hiernamaals beërven zullen. door zulk een geloof rechtvaardigt God geen mens. Maar het geloof, waardoor dat God de mens rechtvaardigt, is een geheel ander geloof. Het is dat geloof, en dat vertrouwen, waardoor wij geloven, dat wij waarlijk, gelijk het Evangelie behelst, met God verzoend zijn in het bloed van Zijn Zoon? Het is dat vertrouwen, waardoor wij het oprecht daarvoor houden, gelijk onze Catechismus leert dat niet alleen andere, maar ook mij vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid, van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdienste van Christus wille. Want als God dit geloof, en dit vertrouwen, onder het Evangelie, in onze harten werkt, door Zijn Geest, dan rechtvaardigt Hij ons door hetzelfde; dan geeft Hij ons, door ons dit te doen geloven, een vrijspraak van onze zonden; en doet ons daardoor in ons hart gevoelen, dat onze zonden ons van Hem nooit zullen worden toegerekend: maar dat wij uit Zijn genade, om de verdienste van Christus wille, erfgenamen zullen zijn van de eeuwige heerlijkheid, en gelukzaligheid. Zodat het rechtvaardigend geloof, niet bestaat in een vertrouwen, dat wij in Christus kunnen en moeten zalig worden, waardoor wij behouden zullen worden. Want dit maakt niet dat wij onszelf kunnen aanmerken als rechtvaardigen, nog dat God ons ook als zodanig aanmerkt; hoe begerig wij ook naar hetzelfde mogen zijn. Maar het rechtvaardigend Geloof, zeker nooit alleen gelegen is, in dat vertrouwen, dat Christus waarlijk voor al onze zonden heeft voldaan en betaald; en wij door Zijn mond en leiden, waarlijk en in tijd staat, met God Zijn verzoend geworden, uit loutere geladen. Want alleen dat geloof en vertrouwen maakt, dat wij ons kunnen aanmerken als rechtvaardigen; niet in ons zelf maar in Christus, ter oorzaak van Zijn voldoening voor onze zonden; gelijk God ons ook alleen, door die oorzaak, hoe zondig wij in ons leven wezen mogen, als rechtvaardig aanmerkt, en als gerechtigde ten eeuwige leven. Dienvolgens, moet het onweerspreekbaar zijn, dat God ons rechtvaardigt door het geloof, niet, wanneer in ons dat vertrouwen werkt, dat er geen zaligheid nog behoudenis is, dan alleen uit genade, om de verdienste van Christus wille; noch wanneer Hij ons begerig maakt om daar aan deel te hebben; of ons tot dien einde, een toevlucht doet nemen tot Jezus, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd en behouden te worden: maar dat Hij ons rechtvaardigt door het geloof, als Hij dat vertrouwen in ons werkt, dat Christus Jezus tot de laatste penning voor onze zonden heeft betaald. Want door ons dit te doen geloven, daardoor maakt Hij ons rechtvaardig; daardoor maakt Hij, dat wij een vrijspraak van zonden; ontvangen en genieten Ja, daardoor geeft Hijzelf die aan ons, als makende, door dit geloof en dit vertrouwen, in ons te werken, dat wij ons aanmerken als rechtvaardig; en dat wij zien, dat wij bij Hem ook gehouden worden voor rechtvaardig; en voor zulke, die uit louter genade, niet zullen verloren gaan, maar ter oorzaak van de genoegdoeningen van Jezus Christus, de eeuwige heerlijkheid hiernamaals beërven.

Dat deze mensen evenwel dit alzo niet aanmerken, maar gerechtvaardigd willen worden door een geloof, dat bestaande is, in een vertrouwen, dat er zaligheid bij God te vinden en te verkrijgen is; en door een daaruit voorkomende toevlucht tot Jezus; honger en dorst naar Zijn gerechtigheid; en begeerte om in Christus gevonden te worden, zulks komt naar ons oordeel, daar uit voort, dat ze niet weten, nog verstaan, wat rechtvaardigen is. Zij weten wel in het gemeen, dat rechtvaardigen zoveel is, als iemand vrij te spreken van zijn zonden en hem te verklaren gerechtigd te zijn ten Eeuwige leven, maar zij menen, dat God zoiets alleen doet boven in de Hemel; dat Hij het daar stilletjes en alleen bij Hem zelf doet; zonder dat de mens, dien het betreft enige kennis daarvan heeft. Maar is dat

rechtvaardigen? Of kan zoiets genoemd worden, iemand van zijn zonden vrij spreken, en hem te verklaren gerechtigd te zijn ten eeuwige leven? In geen geval. Want oordeelt u nu zelf eens, wanneer een rechter iemand vrijspreekt van een aanklacht, wanneer hij een gevangenen, of aangeklaagde, onschuldig bevindt, zal hij dan stilletjes de beschuldigde voorhouden, als iemand, die ten onrechte aangeklaagd is? en stilletjes bij zichzelf de beschuldigde, onschuldig verklaren, tot het geen, waarover twist tegen hem aangebracht wordt, en daar men hem van tracht te beroven en te ontzetten? Ik meen van niet. Maar een rechter wordt gezegd iemand te rechtvaardigen, wanneer hij zijn gedachten geopenbaard en bekendmaakt; wanneer hij openlijk in de vierschaar zijn oordeel uitspreekt; en met het vonnis, dat hij bij zichzelf geveld heeft, in het openbaar zal voorlezen, en de beklagde onschuldig verklaard, en rechtvaardigt tot hetgeen, waarover twist was. dat dit laatste rechtvaardigen is, en niet het eerste, kan niemand ontkennen. En zo is het dus ook met God. God wordt gezegd Zondaren te rechtvaardigen, niet dan, wanneer Hij hem bij zichzelf alleen, en in stilheid, om zo te spreken, voor een rechtvaardigen acht; wanneer Hij hem, zonder dat die zondaar het minste daarvan weet of verneemt, in het verborgene bij Hemzelf ontslaat van de schuld en de straf van zijn zonden, en gerechtigd oordeelt ten eeuwige leven. Neen: dan was een uitverkoren zondaar daar al gerechtvaardigd, eer hij geboren werd; eer hij het Evangelie nog gehoord had; Ja, en zelfs het geloof niet eens nodig zou hebben. Maar God wordt gezegd een zondaar te rechtvaardigen, dan, wanneer Hij hem niet alleen acht, of bij Zichzelf houdt voor een gerechtigde ten eeuwige leven, en voor een zulke, wiens zonden hem niet gedacht kunnen worden, ter oorzaak, vanwege de volkomen genoegdoening van Christus Jezus, voor dezelve; maar wel inzonderheid, wanneer Hij Zijn oordeel uitspreekt; het vonnis velt; en de zondaar dit getuigenis laat toekomen dat Hij rechtvaardig is; hem verklarende; gelijk een Rechter in de Vierschaar doet, vrij van de schuld en straf van zijn zonden, en in Christus gerechtigd tot het eeuwige leven. En dit geschiedt door het geloof, wanneer God het aan een zondaar schenkt; en wanneer Hij met dit vertrouwen in zijn hart werkt, dat Christus Jezus waarlijk voor alle zonden heeft voldaan en betaald, en de zondaar dit zal doen geloven, en geruststelt over zijn zonden; en hem daardoor doet verstaan en bemerken, dat hij bij God gehouden wordt voor een rechtvaardigen (*niet in zichzelf, maar uit genade, wegens de genoegdoeningen van Jezus Christus*) en voor gerechtvaardigde ten eeuwige leven.

Want als God dit doet, en daartoe een zondaar het geloof schenkt, dan wordt God gezegd een zondaar te rechtvaardigen door het geloof; hem door het geloof vrij te spreken, of een vrijspraak te geven van de schuld en straf van zijn zonden; en hem door het geloof te verklaren gerechtigd te zijn ten eeuwige en zalige leven. Maar dit bemerken deze mensen niet; en daarom, begrijpen zij niet wat Rechtvaardiging inhoud; en hoe dit geschiedt door het geloof; het is ook geen wonder, dat ze dit ook niet kunnen begrijpen, dat een mens gerechtvaardigd wordt door het geloof voordat hij het allerminste goede werk gedaan heeft. Want deze weg willen deze mensen ook helemaal niet in; en volgens haar beginsel, is het ook onmogelijk, dat ze dit kunnen toestaan. Want ontkennende, dat het geloof bestaat in dat vertrouwen, dat wij in Christus met God zijn verzoend en niet ziende, dat, dat geloven en vertrouwen, datgene is waardoor dat God de mens rechtvaardigt, en een vrijspraak van zonde doet ontvangen en genieten, maar het geloven stellen in een vertrouwen, dat er zaligheid in Christus te zoeken; en te verkrijgen is en in een daaruit voorkomende toevlucht nemen van het hart tot Christus Jezus; zo volgt dan vanzelf, dat het haar onmogelijk is, die toe te staan, dat ze het alleen door het geloof van Hem verkrijgen zullen eer nog dat zij het minste goede werk gedaan hebben. Maar moeten ze het noodzakelijk daarvoor houden, zoals ze ook doen, dat ze daartoe niet geraken, dat God haar vrijspreekt en rechtvaardigt, tenzij ze eerst, door dat geloof een toevlucht tot God genomen hebben, met een ware honger en dorst naar hetzelfde; tenzij ze eerst Hem daarop hebben aangeroepen, met een oprecht berouw en leedwezen over hun zonden; en tenzij ze eerst haar boze werken beginnen af te leggen, en enigermate een nieuw leven aanvangen; en wat dergelijke goede

werken er meer mogen zijn. Niet bedenkende dat de Gereformeerde Kerk altijd geleerd heeft, dat de Rechtvaardiging door het geloof iets is, dat voor de werken gaat: dienvolgens dat hij afwijkt van hun Leer, die niet langer erkend datgene wat in onze Nederlandse Belydenis uitdrukkelijk gemeld wordt, *artikel 24*. Dat het door het geloof in Christus is, dat wij gerechtvaardigd worden, eer wij goede werk doen. Want het geschiedt (*gelijk wij boven gemeld hebben, maar deze mensen ontkennen het*) door dat vertrouwen, dat God ons in Christus met Zichzelf verzoend heeft, in het bloed van Zijn Zoon; en dat werkt God in onze harten, onder het Evangelie, door Zijn Geest, als Hij ons op hetzelfde doet acht geven, en van die Zijn liefde, alzo overtuigd, dat wij zullen bekennen; al was het, dat wij tot op dat moment zelfs heidenen en afgodendienaars geweest waren. Want dan, als wij tot dat geloof zijn bewerkt, ontvangen wij aanstonds daardoor van God een vrijspraak van onze zonden en dat getuigenis in onze zielen, dat wij in Christus gerechtvaardigd zijn ten eeuwige leven.

Dit niet alleen, maar door de rechtvaardiging te begrijpen, als een vrijspraak niet in, maar buiten de mens, en zonder dat hij iets van hetzelfde weet. En als een zaak, welke verkregen wordt, door dit geloof, dat er zaligheid voor een zondaar in Christus te vinden en te verkrijgen is; en door een daaruit voorkomende toevlucht van het hart tot God en Christus Jezus, gelijk als deze mensen doen. Zo tonen ze daarmee openlijk, dat ze het in daad en waarheid ook niet langer daarvoor houden, gelijk de Gereformeerde Kerk doet, dat een mens gerechtvaardigd wordt door het geloof zonder de werken. Terwijl uit hun stelling noodzakelijk voortvloeit, dat het geloof gepaard moet gaan, met de werken van toevlucht, van zoeken, van begeren, van bidden, van haat en de verfoeiing van de zonde, van bekering, en een aanvang van een nieuw leven; en dat zonder die werken niemand door hetzelfde van God gerechtvaardigd wordt. Al waarom ze ook al die plaatsen van de Heilige Schrift, in welke de apostelen leren, dat wij van God gerechtvaardigd worden, uit het geloof, zonder de werken der wet, als Paulus spreekt *Rom 3.28*. Verklaren, en verstaan, niet zowel van de zedelijke als de ceremoniële werken, gelijk de Gereformeerde Kerk altijd gedaan heeft; maar in navolging van diegene, die buiten ons zijn, alleen van de ceremoniële werken van Mozes wet. Ja, om de rechtvaardiging en het geloof te begrijpen, zoals als deze mensen doen, is het onmogelijk dat ze dit oprecht kunnen herkennen, dat wij alleen door het geloof in Christus Jezus gerechtvaardigd worden, in zulke zin, als de Gereformeerde Kerk het altijd heeft verstaan. Want ze leert dat wij alleen door het geloof gerechtvaardigd worden, om daarmee te kennen te geven, dat het niet geschied door werken; niet door doen; maar enkel en alleen door geloven, en te vertrouwen dat wij waarlijk met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon; en dat wij waarlijk in Christus hebben de verlossing door Zijn bloed, namelijk de vergeving der misdaden, tot prijs der rijkdom Zijner genade, en dat wij gerechtvaardigd worden alleen door het geloof, omdat wij de gerechtigheid van Christus, die alleen onze gerechtigheid voor God is, niet anders dan door het geloven alleen, aannemen en ons toe-eigenen kunnen. Maar dat deze mensen, in deze zin erkennen zouden, dat wij gerechtvaardigd worden alleen door het geloof, die hetzelfde stellen in vertrouwen, dat er zaligheid in Christus te verkrijgen is, en in een daaruit voorkomende toevlucht van het hart tot Hem, is onmogelijk. Want dan, als het zo is zoals deze mensen willen, dan is het niet alleen uit het geloof, omdat het is met uitsluiting van alle werken; omdat het niet is door geloven en werken tezamen; omdat het niet is, dan door enkel en alleen de gerechtigheid van Christus, die onze gerechtigheid is, door het geloof aan te nemen, en ons toe te eigenen. Maar dan is het alleen uit het geloof, omdat het geloof alleen, het eerste beginsel is, waaruit onze rechtvaardiging voorkomt; en omdat dat vertrouwen, dat er in Christus zaligheid te vinden is, alleen datgene is, waaruit alles voorkomt, dat ons tot dat geluk brengt, en daartoe doet geraken, dat wij een vrijspraak van zonde ontvangen en verkrijgen. Maar zo heeft het de Gereformeerde Kerk nooit verstaan, en omdat daar mee te kennen te geven, als ze zegt, dat wij alleen door het geloof Gerechtvaardigd worden, is nooit haar mening geweest. Want ze heeft altijd het geloof aangemerkt als de naaste oorzaak, en als het naaste middel, waardoor wij een

vrijspraak van zonde van God ontvangen en genieten, maar nimmer, als deze lieden nu doen, als een verdere, en meer afgelegen oorzaak, of als een allereerst middel, waardoor men het verkrijgt. Wil men het toeschrijven aan de eerste oorzaak, en aan het eerste middel, dat daartoe leidt; wel, waarom schrijft men dan de rechtvaardiging niet toe aan dat geloof dat men een zondaar is; terwijl men zonder dat, ook daar toe nooit geraken zou?

Ja, waarom schrijft men dan de rechtvaardiging niet toe aan dat geloof dat er een God is; dat zelfs in de duivelen gevonden wordt; want zonder dat zal men niet eens om hetzelfde te begeren gedacht hebben? Nee, zo heeft de Gereformeerde Kerk het nooit opgevat; en zo wordt het ook nooit in de Heilige Schrift genomen. maar als ze zegt, wie gelooft zal hebben zal zalig worden, en wie niet gelooft zal hebben zal verdoemd zijn; zo werkt het geloof aan, als de naaste oorzaak, en als het naaste middel waardoor wij het verkrijgen; en niet als het eerste, waardoor wij daartoe komen. Want te vergeefs zouden ze zeggen, als het was, gelijk deze mensen begrijpen, en het geloven, gelijk ze willen, bestond in een vertrouwen dat er zaligheid in Christus te verkrijgen was, wie gelooft zal hebben zal zalig worden, en wie niet geloofd zou hebben zal verdoemd zijn; terwijl de verdoemenis dan niet voorkomt zozeer uit gebrek van geloof, want dat geloof is bij een ieder, die maar de naam van christen draagt, dat er voor een zondaar in Christus zaligheid te verkrijgen is, als wel alleen daaruit, dat hij, gelijk daarom ook dit woord gedurig in haar mond als bestorven lijkt, dat hij door het geloof zijn toevlucht niet genomen heeft tot Christus Jezus, om uit genade door Hem gerechtvaardigd, geheiligd, en gezaligd te worden. Daarom, om welke reden ter wereld? Zo het op die wijze alleen uit het geloof is, als deze lieden willen, om de zaligheid langer toe te schrijven aan het geloven, of de rampzaligheid aan het ongeloof? Schoon de Heilige Schrift het doet, en niet liever, gelijk om nauwkeurig te spreken naar haar gevoelen moeste geschieden, aan deze vrucht en uitwerking of aan dit gevolg des geloofs; omdat het dat in de ene gehad heeft, en in de andere niet. Doch tonen deze mensen openlijk dat ze te enenmale van de leer der Gereformeerde Kerk zijn afgeweken. Zij tonen door haar stelling ook, hoe groter meesters en onderwijzers ze voor anderen willen zijn; en hoe zeer dat ze zich ook mogelijk benaarstigen om haar naaste in de ware Gereformeerde religie te onderrichten, dat ze niet eens verstaan, hoe men achtereenvolgens dezelve, de vergeving zijner zonden zoeken moet door het geloof in Christus Jezus; noch hoe men, de vergeving van zijn zonden, achtereenvolgens dezelve, van God uit louter genade, in het bloed van Christus Jezus ontvangt door het geloof. Als niet beseffende, dat dit de leer der Gereformeerde Kerk is, dat men de vergeving zijner zonden zoeken moet, in het bloed van Christus Jezus, door het geloof, met daarna te trachten, dat men in dat geloof gevonden wordt, dat Jezus is geweest de Christus; met daarna te trachten dat men dit geloof en vertrouwen hebben en verkrijgen mag in zijn hart, dat wij waarlijk, gelijk het Evangelie behelst, met God verzoend en bevredigd zijn in het bloed van Christus Jezus; dat Hij waarlijk onze zonden verzoend, onze ongerechtigheden verzegeld, en een eeuwige gerechtigheid voor ons heeft aangebracht; gelijk van het begin der wereld beloofd was, en door de schaduwen der Wet verbeeldt, dat eens geschieden zou. Als aan de andere kant ook niet bespeuren, dat dit de leer der Gereformeerde Kerk is, dat men als dan, in het bloed van Christus Jezus, vergeving van zijn zonden, van God ontvangt uit genade, door het Geloof, als God onder het Evangelie, door Zijn Geest, dit geloof in ons hart werkt, dat men vertrouwd, dat God in Jezus, en in Zijn bloed voor ons te laten vergieten, waarlijk al Zijn belofte gemaakt heeft, ja, en amen; en dat die ons waarlijk geworden is, niet alleen tot een verzoening onzer zonden: maar ook tot een oorzaak van volkomen zaligheid.

Want God vergeeft de zonde, gelijk als Ursinus ons leert in de Catechismus, *vraag 56, Artikel 5*. Als hij het geloof in ons werkt, door welke wij dezelfde ontvangen. daarom zo wordt ze ook dan eerst gegeven, als ze door het geloof ontvangen wordt. Wederom, het besluit van de zonde te vergeven is wel eeuwig; maar de uitvoering van dat geschiedt, als wij de vergeving der zonden, in het Evangelie voorgedragen, door het geloof ons toe-eigenen. Ja, nogmaals: men moet waarnemen, dat de uitverkorene altijd vergeving van zonden hebben, wat aangaat het voornemen Gods, niet altijd, wat haarzelf aangaat, maar dat ze dan eerst ontvangt, als ze met het Geloof begaafd worden. want deze hebben alleen, en worden gezegd te hebben, vergeving van zonden, die Geloven dat zij ze hebben. Dat is te zeggen, die gelooft, dat ze om Christus wille, ter oorzaak van Zijn voldoening, vergeving van zonden; hebben die, in welks hart, dat God dit geloof werkt. Maar het voornaamste van dit alles bestaat hieruit, dat zulke mensen, die het geloof stellen, in een vertrouwen, dat er in Christus zaligheid te verkrijgen is; en in een daaruit voorkomende toevlucht van het hart; die, de rechtvaardiging aanmerkt, als iets, dat daardoor verkregen moet worden, en dat ze daarom dat Geloof zoeken; en dat zulke mensen nooit tot dat grote goed geraken, dat ze van God Gerechtvaardigd worden. Het brengt hen, na al het hongeren en dorsten, eigenlijk alleen maar tot wanhoop; of tot een enkel vertrouwen op haar werken; nadat ze zichzelf de genade tot rechtvaardiging waardig of onwaardig oordelen. En nooit zullen deze mensen, met vrijmoedigheid kunnen zeggen, dat ze een vrijspraak van zonden van God genieten, en een toewijzing van dat recht ten eeuwige leven, doordat geloof bezitten. En nog veel minder zullen ze ooit durven zeggen, dat ze gerechtvaardigd zijn, door het geloof, vrede bij God hebben, door onze Heere Christus Jezus, en roemen in de hoop van de heerlijkheid Gods, want dat ontvangt niemand, door een ander geloof, maar alleen door dit vertrouwen, dat wij, gelijk het Evangelie betuigt, waarlijk met God zijn verzoend door de dood van Zijn Zoon. Dat geloof is alleen een rechtvaardigend geloof. wanneer Hij het een mens schenkt: maar dat geloof verwerpen deze mensen. Zoeken is het enigste wat ze willen. En daarom zoeken zij ook onophoudelijk, zonder ooit te vinden. Zij hongeren en dorsten gedurig, zonder ooit verzadigd te worden. En schoon God haar al, in het Evangelie aanwijst, hetgeen dat zij zoeken, zij vinden het echter niet; en willen het niet vinden; terwijl Hij zegt, doe uw mond wijd open, Ik zal ze vervullen, en hiermee Christus en Zijn volkomen genoegdoening voorhoud, maar ze blijven des niettemin zoekers, ze blijven, als uitzinnige, hongerende, dorstende, begerende, zonder ooit toe te tasten, of te willen ontvangen. Want om te geloven, dat Jezus voor hun zonden heeft voldaan en betaald; en door dat geloof rust te vinden in haar ziel, daar willen ze niet aan. Zij schrikken voor zulk een geloof; en menen hiermee dat ze zichzelf bedriegen en verleiden, zulke zondige mensen, als zij zijn, en om dat dan aan te nemen? en haarzelf toe te eigenen? Terwijl, het van niemand als door dat geloof verkregen wordt.

En wat komt er nu uit dit alles voor? Niks anders dan, dat zij nooit ware verheerlijkers van God worden. en dat ze nooit werkzaam worden in het goede uit liefde tot God; en om Hem een ware dankbaarheid in het leven te betonen, tot prijs der rijkdom Zijner genade. en vervolgens dat hun werken niet beter zijn, als die van de heidenen. Niet dat wij hen van huichelarij of geveinsdheid beschuldigden willen, *dat zij verre*; wij geven haar graag het getuigenis, dat ze een ijver tot God hebben; maar wij moeten erbij zeggen, dat het niet met verstand is. De werken der Heidenen, en die van sommigen buiten ons, zijn vaak uiterlijk heel schoon, en overeenkomende met Gods Wet; maar ze zijn tevergeefs, omdat ze niet voorkomen uit het ware geloof; nog dienen om God voor de genade in Christus te verheerlijken; en zo is het ook met hen. Zolang hun werken niet voorkomen uit dit beginsel, dat God Zichzelf uit loutere genade, met ons verzoend heeft in het bloed van Zijn zoon (*welk geloof bij hen niet gevonden wordt*) en zolang ze niet dienen om God ware dankbaarheid daarvoor te betonen; om daardoor hun wederliefde tot Hem te bewijzen; en om, tot prijs der rijkdom Zijner genade, Hem daarvoor groot te maken, met woorden en met werken, in lichaam en ziel (*het is*

hen onmogelijk, zolang dat ze niet oprecht Geloven, dat Hij hen zo lief heeft gehad; en uit louter genade, in Christus die weldaad aan hen bewezen heeft, zoals zij niet doen) zo zijn al hun goede werker, als blinkende zonden; kunnen ze Gode niet behagen; en zullen ze geen nut hebben. Vervolgens, moeten wij uit dit alles noodzakelijk besluiten, dat er voor deze mensen, zolang als het dus met haar zo gesteld blijft, en zij in deze gevoelens volharden, er geen hoop van zaligheid wezen kan, zoals er voor de Papisten geen hoop is. Want uit het gemelde blijkt nu, dat ze niet alleen van de Gereformeerde Kerk afwijken met een gehele en volkomen afwijking; maar dat ze het de Papisten wederom gewonnen geven; en tot Babel, wat zoveel bloed gekost heeft, vrijwillig terugkeren. Want daar leert men hetzelfde, als wat deze mensen leren en bejiveren. namelijk, dat men om gerechtvaardigd te worden, eerst moet geloven wat ons God in Zijn woord geopenbaard heeft.

En wel in het bijzonder dit dat de goddeloze om niet gerechtvaardigd wordt, uit Zijn genade, door de verlossing welke is in Christus Jezus. Dat men om dit deelachtig te worden, nuttig verslagen wordt over zijn zonden. Dat men zich evenwel in hoop moet oprichten, dat God mogelijk ook ons zal genadig zijn. Dat men, met een haat en verfoeiing van zijn zonden, berouw en leedwezen tonen moet. Dat men een nieuw leven moet aanvangen, en naar Gods geboden moet beginnen te wandelen. Dat men dan gerechtvaardigd wordt, en niet alleen van de straf, maar ook van de smet van de zonde verder wordt gereinigd. Dat dit alles door het geloof is, als zijnde de wortel en het begin waar het uit voortkomt. Dat het alles genade is, omdat niets van hetgeen dat voor de rechtvaardiging gaat, noch het geloof, noch de werken, de genade der rechtvaardiging verdienen. dat de verdienende oorzaak van het lijden en sterven van Christus Jezus is. Het middel, waardoor het ons toegepast wordt, den Doop. Zie het *concilie van Thrente, sessio 6*.

Wat dunkt u lezer, scheelt dit nu veel van hetgeen, tegenwoordig in het midden van ons voorgesteld en geleerd wordt? Is dit nu dat grote hoofdstuk van de rechtvaardiging, waarom ze zich in het bijzonder van de Roomse kerk heeft afgezonderd? Is dit nu dat Evangelie, om welke te horen, onze vaders, hun goed, noch hun bloed gespaard hebben? *O tyden ! O zeden !* zei Calvijn eens, dat de volgende eeuwen zich verwonderen zouden, hoe de Leer der Rechtvaardiging zo verbasterd had kunnen worden in de Roomse kerk. Wat zou Calvijn nu zeggen? als hij nu eens mocht opzien, zou hij gewaar worden dat zijn navolgers, tenminste velen onder hen, genoegzaam weer tot hetzelfde zijn vervallen.

Einde van het tweede deel

DERDE DEEL

I. HOOFDSTUK

Van de aanvang, voortgang, en voltrekking van het leven,
uit en door het geloof

Gezien hebbende, hoe dat God een mens bewerkt tot het geloof; door het geloof rechtvaardigt: en hem gerechtvaardigd hebbende, door het zelve heiligt, en in nieuwigheid des levens, tot eer van Zijn Naam, doet wandelen in alle goede werken, overvloedig zijnde in dankzeggingen, zo moeten wij nu een nader bekijken, hoe dit nieuwe leven op en God welbehaaglijke wijze aanvangt, voortgaat, en voltrokken dient te worden.

Een ieder moeten weten, dat het begin van dit nieuwe leven genoemd wordt de wedergeboorte. Want wanneer een heilige en godvruchtige wandel ontstaat, voorkomende uit het geloof; wanneer een nieuw leven om God voor Zijn genade in Christus te verheerlijken begint, daar wordt een mens gezegd wedergeboren te worden. Het Evangelie, uit welke gehoor het geloof is, wordt daarom genoemd het zaad der wedergeboorte, *1 Pet 1.23.* en dit is het, niet ten opzichte van haar zedenlessen, want dan kon ook de Wet wel een zaad der wedergeboorte zijn: maar ten opzichte van deze leerstukken, die ons de rijkdom van Gods genade in Christus Jezus bekendmaken, van welke wij, zonder de prediking van het Evangelie, niets zouden weten; als ons hart, in overtuiging van die waarheid, beweegt tot het geloof; en alzo in ons voortbrengt ware bekering, en een oprechte verheerlijking van God voor die genade in Christus, met woorden en met werken. De voortgang in dit nieuwe leven, die wedergeboorte wordt genoemd, en alleen strekkende is, om God voor Zijn genade in Christus te verheerlijken, draagt de naam van heiligmaking, omdat de mens al heiliger en heiliger wordt, zoals ook God heilig is, en meer en meer naar Gods beeld wordt vernieuwd, naarmate dat hij voortgaat om de zonde af te leggen, en om God voor de genade in Christus te verheerlijken, toeneemt, aanwast, en overvloediger wordt, in alle goederen worden en werken. Met deze heiligmaking, of voortgang in dit nieuwe leven, wat in begin, de wedergeboorte is, is het hetzelfde als met het natuurlijke leven. God neemt menigmaal een mens tot Hem, als dat nieuwe leven pas in hem begonnen is. Want wat kan er meer geweest zijn, in de moordenaar, die aan het kruis eerst tot het geloof werd gebracht, als een hart vol vreugde, en een geopende mond, God prijzende en dankende, wegens Zijn oneindige barmhartigheid in Christus Jezus; gepaard met een oprecht berouw, dat hij zulk een weldoende God zolang onteerd had, door zijn boze en zondige wandel; en met een wens, dat hij in staat was, om uit erkentenis en dankbaarheid Hem daarvoor te verheerlijken, niet alleen met woorden maar ook met werken? Dit terwijl het gebruik van zijn ledematen hem al reeds afgenomen was, en de tijd te kort, om zijn voornemen bewerkstelligd te maken. En niets is zeker, als dat hij zalig geworden is. En daarom, dat niemand veracht het goede gebruik, om een predikant te halen bij een zieke, al was het zelfs, dat hij goddeloos geleefd heeft. Want wie weet, of hij nog door hetzelfde bewogen wordt tot het geloof; en zo behouden wordt. Maar niemand moet het daar op laten aankomen, maar nu, in deze tijd, op dit moment, bedenken, hetgeen vereist wordt, om

in vrede van hier te gaan, en wat tot zijn zaligheid nodig is. Anderen verlengd God dikwijls de dagen maar weinig. Want de ondervinding leert, dat Hij ze menigmaal in Zijn Heerlijkheid opneemt, als ze kort van tevoren gebracht zijn tot het geloof, maar enige weinige stappen in dat werk der heiligmaking, en van dadelijke verheerlijking Gods voor Zijn genade in Christus zijn voortgegaan; en tot dat weinigen, waar toe ze zullen geraakt zijn, nog niet gekomen zijn, als met zeer veel onvolmaaktheid, gedurige struikelingen, vallen en opstaan.

En daarom over zulke, moeten wij niet bedroefd zijn als de heidenen, die geen hoop hebben; en het verwerpen; maar ze aanmerken als lieden, die uitwonende uit dit lichaam, inwonende bij den Heere en Zijn zalige gemeenschap zekerlijk bezitten. Ja, het gebeurt wel, schoon een waar gelovigen altijd wedergeboren wordt en een nieuw leven ontvangt, strekkende, om uit erkenenis, God voor de genade in Christus te verheerlijken, dat hij echter, niettegenstaande dat God jaren tot zijn leven toe doet, maar zeer traag en langzaam in dat nieuwe leven toeneemt. Zodat zijn voortgang in de heiligmaking klein en gering blijft, en in vele jaren nauwelijks bespeurd wordt, dat hij enig meerdere kracht en sterkte, of aanwas in de inwendige mens verkregen heeft; blijvende, tot droefheid van zijn hart, omtrent al een en dezelfde, die hij tevoren was; even zwak, en even krachteloos, om dat goede werk, dat Hij begonnen heeft, graag zou voltooiën, te volmaken en voleinde in de vreze des Heere. En daarom moeten deze niet bezwijken, alsof hun arbeid ijdel in den Heere was, en geen zaligheid voor haar verwachten stond. Integendeel. Zij moeten alleen zien en opletten, of ze ook leven in zonden tegen de consciëntie, en met lust en genoegen in die zonden te plegen leven en volharden. want als dit waar is, dan is daar geen waar Geloof, en geen oprechte toeleg, om God voor Zijn genade in Christus te verheerlijken.

Maar als zij dit niet vinden, dat ze volharden te leven, in zonde tegen de consciëntie; maar dat de zonde, die haar aankleven, haar leed zijn; en dat ze geen groter volmaaktheid bezitten willen, dan om niet te zondigen; moeten ze zich verzekerd houden, dat geen zonden, noch onvolmaaktheid, welke tegen haar wil in, haar ooit zal scheiden van Gods gemeenschap; maar dat ze ondanks al haar zwakheid, ware gelovigen zijn; en als zodanig in haar vertrouwen op Jezus en zijn verdiensten; ook nooit beschaamd zullen worden. Sommigen gaan evenwel schielijk voort, en streven, zo snel het geloof in haar gepland is, in korte tijd anderen zeer ver voorbij toenemende in dit nieuwe leven, en de herstelling van het beeld van God in hun ziel, tot waren wijsheid, gerechtigheid, en heiligmaking wordt van dag tot dag meer openbaar. zodat ze in korte tijd geheel en al gereinigd lijken, van alle besmettingen van het vlees en van de geest, en ook waarlijk boven andere, zeer heerlijk uitmunten in liefde en deugd, matigheid, rechtvaardigheid, godzaligheid, ja, in alle goede woorden en werken; overvloedig zijn in dankzegging, en in de dadelijke verheerlijking van God, wegens Zijn genade in Christus. waardoor ze ook een overvloedige vertroosting genieten, en met zeer veel zekerheid, en haar geloof zeer helder uit haar werken ziende, op hun sterfbed uitroepen, ik weet [in] Wien ik geloofd heb, en dat Hij machtig is, mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot op die dag. En wederom: ik heb de goede strijd gestreden, ik heb het geloof behouden, voorts is voor mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke de Heere, de rechtvaardige Rechter mij geven zal op die dag, Ja, niet alleen mij, maar ook allen, die Zijn verschijning hebben liefgehad.

Maar hoe groot ook de voortgang van iemand mag zijn in dit nieuwe leven, of zijn heiligmaking is, het blijft echter altijd onvolkomen. De volmaaktheid wordt in dit leven niet bereikt. Ja, het is er wel zo ver vandaan, dat iemand in dit leven volmaakt zou zijn, en volkomen naar Gods beeld wordt

vernieuwd, dat zelfs de volmaaktste allerheiligste, die er te vinden is, zal moeten bekennen, als hij zijn wandel eens nauwkeurig met de eis der Wet vergelijkt, dat hij waarlijk nog maar een klein beginsel heeft, van die gehoorzaamheid en dadelijke verheerlijking, die hij God schuldig is; en Hem voor de genade in Christus vanaf zijn geboorte had moeten brengen en betonen. De volmaaktheid zal na dit leven zijn; dan zullen wij met Gods beeld verzadigd worden; dan zal het volkomen in ons hersteld zijn. Hier moeten wij wel de volkomenheid najagen, en met inspanning van al onze krachten, ons daar naar uitstrekken, dat God, wegens Zijn barmhartigheid in Christus, hoe langer hoe meer in en door ons verheerlijkt wordt en groot gemaakt maar, wij zullen altijd bevinden, hetgeen Calvijn zegt, *Instit: Lib 3 Caps S 9.10*. Dat de herstelling van Gods beeld in ons niet voltrokken wordt in een moment, of dag, of jaar: maar dat God zijn uitverkorenen reinigt, en ze zich tot tempelen heiligt, door haar gedurig, ja, soms ook wel langzaam te doen voortgaan. Dat dit een strijdperk is, waarin wij ons te oefenen hebben zolang als wij leven. jaar dat wij als laatste bevinden zullen, dat God Zijn uitverkorenen wel vrijmaken van de heerschappij der zonde; maar zodanig, dat ze alleen ophoudt in haar te regeren, maar niet ophoudt in haar te wonen. En daarom, daarbij de ene mens vergeleken bij de ander, zo zijn opzicht van de vastigheid des geloofs, als de opzicht van de dadelijke verheerlijking van God, in graden en trappen zeer ver voorbijgestreefd; zo moet men nooit de minder volmaakte veroordelen tegen over de meer gevorderde volmaakte mens, en zich nooit van deze minder volmaakte afzonderen integendeel, men moet deze mens vermanen en opwekken dat hij ijveren zal, om de meerdere volmaaktheid te verkrijgen. Ook moet zijn gebed voor hem zijn, dat God zelf dat goede werk, dat in hem begonnen is, eens meer en meer zal voleinden, en volmaken tot op de dag van Christus wederkomst. Zijt gij sterker in het geloof, en overvloediger daardoor in verheerlijking van God, dan u naaste; denk dan nooit, dat de zaligheid voor niemand anders is, dan voor diegenen die tot de trap van volmaaktheid gekomen zijn, op welke u zich nu bevindt. Mogelijk zijn anderen nog wel hoger geklommen. Zullen zij u veroordelen, omdat gij onder hen staat? En zult u andere veroordelen die onder u zijn? Zo zou er geen einde zijn, in elkander te veroordelen. Ja, zo kon elkeen veroordeeld worden, zolang als hij niet volmaakt en tot de bovenste trap geraakt was, en dat is geen mens op aarde. Want wij struikelen allen in vele, en zijn en blijven, zolang als wij in dit leven zijn, tot de allerheiligste en tot de aller volmaaktste toe, allemaal onvolmaakt, en bereiken hier de volkomenheid niet, welke in het hiernamaals zal zijn. Zie de *114e vraag* van onze Catechismus, veroordeel derhalve niemand, gelijk veel wel de gewoonte hebben, zolang als hij enigermate als een gelovig verheerlijken van God kan worden aangemerkt; al is zijn geloof zwak, en zijn verheerlijking van God nog gering.

II. HOOFDSTUK

Van de mondelinge belijdenis

Doch ofschoon dit nieuwe leven, wat de wedergeboorte is, moet worden aangevangen, en al reeds aangevangen zijnde, moet het ook worden voortgezet en voltrokken, zoveel als ons onder de bijstand van God, enigszins mogelijk en doenlijk is. Zo moet echter niemand menen, als hij maar zulk een nieuw leven, om God voor Zijn genade in Christus te verheerlijken, begint en aanvangt; dat het geen verschil maakt, hoe hij het begint. Of hij in het openbaar, of dat hij het in het verborgene doet, of hij Jezus, en die genade, welke hem door Jezus geworden is, met zijn mond erkend en beleid, dan of hij zich hetzelfde voor de mensen schaamt, en zulks voor de mensen verborgen houdt. Neen, o, Neen! Dat nieuwe leven om God voor Zijn genade in Christus te verheerlijken, dat moet niet in het verborgene zijn. Maar dat moet aanvangen met een openbare bekentenis en belijdenis van zijn geloof. En met een openbare overtuiging, van het voornemen van zijn hart, om niet meer voor zichzelf te leven, maar voor God, die hem zo uitnemend heeft liefgehad, en Hem Zijn Zoon gegeven heeft tot een verzoening voor zijn zonden. Die uiteindelijk voortaan in en door hem daarover mag worden grootgemaakt. want zo wie Mijns, en Mijner woorden zal geschaamd hebben, diens zal de Zoon des mensen Zich schamen, wanneer Hij komen zal in zijn heerlijkheid, en in de heerlijkheid des Vaders, en de heilige engelen, *Luc. 9.26.* en wederom: zo wie mij verloochend zal hebben voor de mensen, dien zal Ik ook verloochenen voor Mijnen Vader, die in de Hemelen is. Maar een iegelijk die Mij beleden zal hebben voor de mensen, die zal Ik ook belijden voor mijnen Vader, die in de Hemelen is, *Matth 10.32.* Met het hart, zegt daarom Paulus, gelooft men tot rechtvaardigheid, en met den mond belijdt men tot zaligheid, *Rom 10.10.*

III. HOOFDSTUK

Van den Heilige Doop

Een openbare belijdenis van Jezus, en een openbare getuigenis, om God voortaan te willen verheerlijken voor die genade, welke dat door Hem is, is echter nog niet genoeg. Maar het moet zelfs geschieden op een plechtige wijze door de Heilige Doop. En door deze te ontvangen, een begin gemaakt worden van dat nieuwe leven, dat wij God voor de verlossing in Christus Jezus schuldig zijn. En nu wij, tot het geloof gebracht zijn, moeten wij nu ook onszelf voornemen dit leven te leiden. Zodat Hij van ons in die weg verheerlijkt worde. Want wij moeten niet menen, dat het niets zou uitmaken, of wij ons laten dopen, dan of wij ons niet laten dopen. Integendeel. Die gelooft zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, *Markus 16.16*. Maar om dit nieuwe leven op een behoorlijke wijze aan te vangen en te beginnen, moeten wij ons laten dopen. Dit op een plechtige wijze in het Openbaar te doen, dit belijden, en te betuigen;

1. Dat wij Jezus aannemen en erkennen voor onze zaligmaker en Verlosser; en dat wij geloven dat Hij ons gewassen heeft van alle zonden in Zijn bloed, gelijk als wij daar uiterlijk naar het lichaam gezuiverd, en met water gewassen en gereinigd worden.
2. En ten tweede, dat wij gezind zijn, om, gelijkerwijs als wij daar, door die doop in het water, of die besprenkeling van het water, de vuiligheid van ons lichaam afleggen; en zo voortaan, uit erkentenis en dankbaarheid voor die genade, met aflegging van de zonde, de onreinheid van de ziel, als er reine, zuivere, en afgewassene, onder de bijstand van Gods Geweest, in eeuwigheid des levens, tot Zijn eer te wandelen. Want de doop is een teken, gelijk Calvijn leert in zijn *Inst: lib: 4 Cap 15 Num: 13.15*.

Waarmee wij ons geloof in het openbaar bevestigen; en betuigen dat wij ons vertrouwen stellen in Gods barmhartigheid, en onze reinheid in de vergeving der zonden, die ons verkregen is, door Christus Jezus. En waarmee wij openlijk belijden en te kennen geven, dat wij onder het volk van God geteld willen worden, en in de dienst van de enige God, en tot een ware verheerlijking van Hem, met de christenen wil samenleven. Dit is waarom ook de Gereformeerde Kerk geen volwassenen tot de doop toelaat, tenzij hij vooraf beleid, dat hij gelooft dat Christus Jezus hem tot een Zaligmaker van God geschonken is. En dat hij zich van harte inzet, en voorgenomen heeft, altijd christelijk te wandelen, de wereld met zijn kwade begeerlijkheden te verzaken. En dat ze hem dan, als hij dit gedaan heeft, vergund, om volgens zijn begeerte gedoopt te worden. Dat het hem een zegel wordt ter inlijving in de Kerke Gods; en dat het beleid dat hij niet alleen de Christelijke Religie aanneemt; maar ook zijn leven naar dezelve, door Gods genade wil aanstellen. Zie ons formulier van de Doop der volwassenen. Zoals men daarom ook al van ouds, in de eerste Christelijke Kerk gewoon was, de dopeling, voor hij gedoopt werd dit te vragen: gelooft gij in God de Vader, enz. gelooft gij in Christus Jezus zijn eniggeboren Zoon enz. Verzaakt gij den duivel en al zijn werken, machten, en dienst? Verzaakt gij de wereld, en al zijn pracht, en gemakelikheden? En, nadat hij daarop naar behoren geantwoord had, hem dan toe te laten tot de doop, om, door het ontvangen van dezelve, dit op een plechtige wijze te betonen. Dit is de reden, waarom alles zo vreemd voorkwam, dat onder de Corinthiërs, de één ging zeggen, ik ben van Paulus, en de andere, ik ben van Apollos, ik van Cefas, en ik van Christus; omdat ze allemaal tezamen gedoopt waren in de naam van Christus. En daardoor Hem beleden en aangenomen hadden voor hun enige Heere en Heiland, Zaligmaker en Verlosser. Is Christus, vraagt hij hen, gedeeld; is Paulus dan voor u gekruist, of zijt gij in de naam van Paulus

gedoopt? Ik dank God, dat ik niemand van u lieden gedoopt heb, dan Krispus en Gajus, opdat niemand zegge, dat ik in mijn naam gedoopt heb, *1 Kor 1.12*. En alzo wil hij zeggen, mijzelf daardoor van u hebbe doen aannemen, belijden en erkennen voor uwe Heere, Heiland, Zaligmaker, en Verlosser, omdat gij zegt dat ik ben Paulus. Want zoveel als gij in Christus Jezus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan, *Galat 3.27*. Dit is dan ook de reden, waarom het hem net zo zeer vreemd te voren kwam, dat men nu, nu men gedoopt was, nog in de zonde zou willen blijven liggen, als men, door deze te ontvangen, openlijk betuigd en beleden heeft, dat men Christus in Zijn dood, Zijn begrafenis en opstanding, zou willen navolgen, en Hem daarin trachten gelijkvormig te worden. Wat zullen wij dan zeggen? Vraagt hij, *Rom 6.1*. Zullen wij in de zonde blijven, opdat de genade te meerder worden? Dat zij verre. Wij die de zonde gestorven zijn, hoe zullen wij nog in dezelve leven? Of weet gij niet, dat zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in zijn dood gedoopt zijn?

Wij zijn dan met Hem begraven, door den doop in den dood, opdat, gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden. Houdt het daarvoor, zegt Paulus er daarom bij, in het volgende 11e vers, dat gij wel der zonde dood zijt, maar Gode levende zijt in Christus Jezus, onze Heere. Maar ofschoon een ieder verplicht is om op die wijze, gelijk wij zojuist gezegd hebben, dit nieuwe leven moet aanvangen; en zich tot dat doel moet laten dopen; denk echter daarom niet dat gij voldaan hebt, wanneer gij dus uzelf heeft laten dopen; neen, maar een ieder is verbonden, om nevens hemzelf, ook al de zijnen te laten dopen, tot zijn kleinste kinderen toe, en zoveel hem daarna nog mochten geboren worden, en alzo hen aan de Heere opdragen. Een ieder is schuldig, om ook zijn mond aan haar te lenen, als ook haar door den doop, deze dingen te laten aannemen, en zo met dezelve te verbinden, tot een beleid, dat hij het daar voor houdt, dat niet alleen hij, maar ook zijn kinderen, in dat bloed van Christus Jezus geheiligd zijn, en gereinigd uit genade van haar zonden; en dat God niet alleen zijn God, maar ook zijn zaad tot een God zal wezen tot in eeuwigheid; wanneer het hem in de voetstappen zijns geloofs komt na te volgen. En tot een blijk dat hij bezorgen zal, dat ook zij, zo veel hem doenlijk is tot dat geloof in Christus gebracht; en tot een betoning van een ware dankbaarheid aan God in Jezus Christus worden opgeleid. Opdat God niet alleen door hem, maar ook door zijn zaad en nakomelingschap voor die genade in Christus mag worden grootgemaakt. Gelijkerwijs dus het ganse huisgezin van Stefanus gedoopt is, *1 Kor. 1.16*. De stokbewaarder met al de zijnen, *Handel.16.33*. Lydia de Purperverkoopster en haar ganse huis, *Handel 16.15*. Maar hoe noodzakelijk de doop ook mag wezen, het is echter niet van zulk absolute en volstreckte noodzakelijkheid, dat er zonder dezelve geen zaligheid te hopen of te verwachten is. In geen geval: want zoals de belijdenis van de mond noodzakelijk is; maar niet zo noodzakelijk, hoewel er geschreven staat, die Mij beleden zal hebben voor de mensen, die zal Ik belijden voor mijn Hemelse Vader, maar dat men daaruit niet zou mogen besluiten, dat er niet de minste hoop van zaligheid kan zijn voor iemand, maar dat hij volstrekt verloren zou zijn, als hij door een oorzaak op een onbewoond eiland zou geraken zonder ooit weer onder de mensen te komen; al was het dat hij daar door het lezen van Gods Woord, onder de medewerking des Geestes, gebracht werd tot het geloof; en God voor die genade in Christus, in geest en in waarheid ging verheerlijken, alleen daarom, omdat hij nooit meer onder de mensen gekomen was, en vervolgens zijn geloof nooit had kunnen belijden. Evenzo moet men ook van de doop, en van de plechtige belijdenis, die daardoor geschied, hetzelfde vaststellen. Want ofschoon ze nodig is, zo is ze echter niet zo volstrekt van node, dat er gans geen zaligheid buiten dezelve zou zijn; en iemand, die geen tijd, of geen gelegenheid gehad zou hebben, om dezelve te ontvangen of te kunnen ontvangen, alleen daarom noodzakelijk verloren moest gaan. Het tegendeel blijkt uit de moordenaar aan het kruis, die zonder de doop te ontvangen, het Paradijs is ingegaan. Want niet het ontberen maar het verachten van de Sacramenten verdoemd, volgens de bekende spreuk van Augustinus en Bernardus. Denk ook niet, daar gij op deze wijze, door den doop, dat nieuwe leven moet aanvangen, en hetzelfde, dus aangevangen hebbende, ook moet trachten te voltrekken, dat iemand als hij

wederom komt tot zonden in dat nieuwe leven, en niet voortgaat zoals het behoort, dat hij het dan weer nodig heeft zich opnieuw te laten dopen, en voor de tweede maal laat herhalen. Neen, daar is maar één doop. Terwijl dit nieuwe leven maar een keer aangevangen en begonnen wordt, zoals het ook in het natuurlijke leven maar een keer aanvangt en begint. Het is genoeg, wanneer wij gezondigd hebben, dat wij met berouw en leedwezen hieruit weder opstaan. Want het opstaan uit de zonde met een wederkering tot God, wordt nooit aangemerkt als een tweede aanvang van een nieuw leven; maar alleen als een weder voortgang, en verdere voltrekking van dat nieuwe leven, dat eenmaal met de doop begonnen is; en van die tijd af haar openbare aanvang rekent.

Dat nu God op deze wijze door het ontvangen van de doop, dit nieuwe leven van ons wil aanvangen en beginnen, geschiedt opdat wij, door die te ontvangen te vuriger van geest zouden zijn; en door de doop deelachtig worden, en krachtiger zouden worden aangezet; om met verzakelijking van onze vorige wandel, in blijdschap van het hart, voortaan door het geloof te leven; en in het geloof een ware verheerlijking uit erkentenis en dankbaarheid voor die oneindige genade in Christus toe te brengen; met woorden en met werken. Want van de kant van God is de doop ons een teken en een zegel van Gods genade. Zij is ons een teken van die genade, welke God ons bewezen heeft in Christus Jezus, terwijl zij ons op een zichtbare wijze vertoon de ganse inhoud van het Evangelie; en als aan het oog verbeeldt, hoe God, gelijk als het Evangelie behelst, uit louter genade, Zich over ons, onreine zondaars, heeft ontfermd; dat God, toen wij nog zondaars waren, ja, zondaar zijn van de baarmoeder af, uit enkel genade en barmhartigheid, ons gewassen en gereinigt heeft in het bloed van Christus Jezus van al onze zonden, gelijk wij door het water uiterlijk gewassen, zoals bij het lichaam met het wassen geschiedt, gereinigt, en gezuiverd worden. Zij is ons een zegel van die genade, terwijl ze ons tevens ook een pand van verzekering is, namelijk, dat God ons waarlijk zo lief gehad heeft; en wij daardoor volkomen gerust op kunnen zijn, dat Hij ons waarlijk, gelijk het Evangelie behelst, zulk een oneindige goedertierenheid in Christus Jezus heeft betoond; Ja, dat Hij ons alzo zekerlijk in zijn bloed heeft gewassen van al onze zonden, en ons door Zijn Geest ook zal heiligen, hier in aanvang, hiernamaals in volkomenheid, zo waarachtig, als dat wij in het uiterlijk ons lichaam met water wassen en reinigen, daardoor gereinigt zijn. Want als Christus, Zijn apostelen uitzendt om het Evangelie te verkondigen onder al de volkeren, hen belast, degene, aan wie ze deze Blijde Boodschap verkondigd hadden, te dopen, zo snel, als zij dit Evangelie door het geloof hadden aangenomen. Zo wil Hij, dat de apostelen dit doen zullen. Om haar door die doop op een zichtbare wijze te vertonen en af te beelden de gehele inhoud van dat Woord dat ze haar gepredikt hadden.

Namelijk, dat God haar evenzo uit loutere genade, gewassen had in het bloed van Christus Jezus, van al haar zonden, als zij daar naar het lichaam met dat water gewassen, en gereinigt werden: en dat het haar plicht zou zijn, om uit erkentenis en dankbaarheid, evenzo haar vorige zondige wandel nu af te leggen, en in een nieuw leven, tot prijs der rijkdom Zijner genade, voortaan voor Zijn aangezicht te wandelen, als zij daar nu, de vuiligheid des lichaams afleggende, als gewassene en gereinigde uit het water wederom opstonden, en te voorschijn kwamen. Ja, zo wil hij, dat de apostelen het doen zullen. Ten tweede, om haar door die doop te verzekeren, dat ze waarlijk door het bloed van Christus gewassen waren en gereinigt waren van al hun zonden, (*bij aldien ze oprechtelijk en in waarheid geloofden, gelijk ze met die te ontvangen betuigden*) als ze daar met het water naar het lichaam gewassen waren. en al zo zekerlijk (*bij aldien ze Hem in het Geloof daarvoor trachten te verheerlijken, gelijk ze met die te ontvangen beloofde en betoonden voornemens te zijn*) ook de Geest der Heiligmaking van God daartoe ontvangen zouden, om het onder des zelfs beroep en bijstand te kunnen volbrengen, als ze daar uiterlijk het water tot haar reiniging, door de hand des dienaars ontvingen. dat haar Geloof, door zulk een zichtbare vertoning, en door zulk een krachtige

verzekering van deze dingen, versterkt mochten worden: alle twijfel in daar omtrent meer en meer verdwijnen en ophouden; en zij, omtrent de inhoud van het Evangelie, en de waarheid van deze, volkomen mochten worden gerustgesteld, en in dat geloof, dat door het gehoor van het Evangelie in haar ontstoken was, gebouwd, en bekrachtigd, en versterkt zou worden, en des te vuriger van geest mochten zijn, omdat nieuwe leven, dat ze wilde aanvangen, te voltrekken; om God in het geloof, wegens die barmhartigheid in Christus, te verheerlijken; om dit met blijdschap van haar hart te kunnen doen, en om daarin van dag tot dag, meer en meer overvloediger te worden, als wetende, overtuigd, en verzekerd zijnde, dat God haar waarlijk zo lief gehad heeft, en dit haar mededelende, zodat haar arbeid vervolgens niet ijdel zou zijn in den Heere. Want de Sacramenten dienen niet alleen tot verrichting van onze belijdenis, maar ook wel in het bijzonder, en voornamelijk ook tot versterking en bevestiging van ons geloof, als panden en zegelen, ons verzekeren de van Gods weldadigheid naar ons, dat Hij ons waarlijk, vanwege die slachtofferande Christi, aan het kruis volbracht, vergeving van zonden, en dat eeuwige leven uit genade schenkt.

Hoe wordt gij, vraagt daarom onze Catechismus in de 96e vraag, door den Heilige Doop vermaand en verzekerd, dat de enige offerande Christi aan het kruis geschiedt, u ten goede komt? En het antwoord is: alzo dat Christus dit uitwendige waterbad ingezet en daarbij toegezegd heeft, dat ik zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest van de onreinigheid van mijn zielen, dat is, van al mijn zonden gewassen ben, als ik uitwendig met het water, hetwelk de onreinheid van het vlees doet wegnemen, gewassen ben. Denk niet dat de doop, tenminste voor de kinderen in dit opzicht onnut en tevergeefs is. want gelijk ze de volwassenen en krachtige prikkel en spoor is, om, met inspanningen van al haar krachten, God voor de genade in Christus te verheerlijken: zo is ze ook hetzelfde ten opzichte van de kinderen.

Want zo snel die tot jaren van onderscheid beginnen te komen, en dit bedenken, dat ze niet alleen kort na hun geboorte door haar ouderen al verbonden en verplicht zijn geworden tot het geloof in Christus Jezus, en tot een ware verheerlijking van God voor die genade; maar dat God haar ook van die tijd af aan al verzekerd heeft, bij wanneer ze dit werkstellig maken dat hij haar tot God zal zijn, en Zijn Geest daartoe mededelen, zo drijft het haar om Christus te leren kennen; om Hem door het geloof te omhelzen; en maakt dat ze zich benaarstigen, om waarlijk naar het Evangelie te wandelen; opdat Hij haar tot een god mag zijn, en Zijn zalige gemeenschap van haar verkregen mogen worden. Ja, zo werkt God zelfs daardoor in haar beide willen en het volbrengen.

IV. HOOFDSTUK

Van zich te voegen tot de gemeente

Maar schoon dit nieuwe leven, om voor God Zijn genade in Christus te verheerlijken, op die wijze moet beginnen, en begonnen zijn, zoveel dat mogelijk is, daar dan ook op moet worden voortgezet en voltrokken; zo gaat echter niemand op een behoorlijke wijze daar in voor, zolang als hij zich afzonderlijk, alleen, en op zichzelf houdt, zonder zich te voegen bij anderen, die een even dierbaar geloof met hem verkregen hebben. Want God moet niet alleen in het bijzonder, maar ook in het openbaar verheerlijkt, en voor die genade in Christus Jezus worden groot gemaakt; Ja, van al degenen, die ze erkennen en belijden, gezamenlijk, als van een enige man, en als met één tong en hart, daarover genoemd en geprezen worden, met woorden en met werken. Daarom zeggen de opstellers van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis met recht, als ze spreken van de gemeenten, welk een verzameling is van degenen die zalig worden, en buiten welke dat geen zaligheid is, Artikel 28. Dat niemand van welke staat of afkomst hij is, Hem voor zichzelf houden moet, om op zijn eigen persoon te staan: maar dat ze zich zelve daarbij voegen, en daarmee te verenigen. En verder, dat het de plicht van alle gelovigen is haar af te scheiden van diegenen, die niet van de Kerk zijn, en haar te voegen tot deze vergadering, op welke laatst dat God ze gesteld heeft, al was het zo, dat de magistraten en plakkatens der prinsen daartegen waren, en dat de dood, of enige lichamelijke straffen, daar aan vast gingen. Ja, den laatste nog, daarom al diegenen, die haar van dezelve afscheiden, of zich daarbij niet toevoegen, die doen dit tegen de ordonnantie van God. Want wij moeten niet menen, dat het genoeg is, dat iemand maar bij zichzelf, zich in het geloof zoekt te reinigen van alle besmettingen van het vlees en van de geest; en dat hij God voor de genade in Christus maar bij zichzelf gaat verheerlijken. Neen; dit moet wel geschieden, en dit moet ook noodzakelijk geschieden: maar het is niet genoeg, zo het er niet mee samengaat tot een openbare verheerlijking van God; zo hij niet, om God ook in het openbaar voor de genade in Christus, met de ganse gemeente, te verheerlijken, zich gaat voegen en verenigen met de gemeente; en als een lid dezelve te samen met de anderen, zijn medegelovigen, gaat bijwonen in die openbare vergaderingen en samenkomsten der heiligen, welke daartoe, volgens onderlinge overeenstemming, op deze plaatsen, tijden, stonden, en uren gehouden worden.

V. HOOFDSTUK

Van de waarnemingen des openbaren godsdienst

Om dan dit te doen, erop niet alleen in het bijzonder, maar ook in het openbaar zijn erkentenis en dankbaarheid te betonen, en met de ganse gemeenten voor Zijn weldadigheid in Christus eer en eerlijkheid toe te brengen. Zo moeten ook de Gelovigen op iedere eerste dag van de week, op welke de Gereformeerde Kerk gewoon is een heilige samenroeping te laten geschieden, soms ook wel in de week, met alle andere gelovigen, welke zich op die plaats bevinden, deze bijwonen; de tijd daartoe uitkopen; en, zijn dagelijkse bezigheden zolang aan de kant zetten, en zich begeven, om gezamenlijk met het volk des Heere, God lof te zingen; Zijn grote goedertierenheid tot Zijn eer te vermelden; zingende Psalmen den Heere met vreugde, in aangenaam hij van zijn hart. De psalm, of een lofzang gezongen hebbende, moet hij zich met de ganse gemeente van God verootmoedigen in de gebeden; en met een berouw hebbend hart voor God zijn begane zonden en zwakheden belijden. Want wij struikelen allen in vele. Vuriglijk biddende dat God hem deze niet toerekene, dat Hij ze genadelijk wil voorbijgaan, en als een God, die zijn Vader geworden is in het bloed van Christus Jezus, zich in deze over hem ontfermen, zonder de roede Zijner tuchtigen, ofschoon hij het wel verdiende, daarover tegen hem in de hand te nemen: gelijkterwijs hij anders, als dit verzuimd wordt, doet. Want die de Heere lief heeft, dien kastijd Hij, en Hij geselt een iegelijk zoon, dien Hij aanneemt, haar bezoekende met allerhande tijdelijke plagen, rampen, en ellende, maar tot hare nutte, opdat ze Zijner heiligheid mogen deelachtig worden. Dit geschiedt zijnde, moet hij ook met een hart dat voorgenomen is om voor God te leven de Heere smeken, en gezamenlijk met de Gemeenten bidden, dat Hij hem voortaan door Zijn Geest wil leiden; zijn verstand meer en meer verlichten met de kennis van Christus; zijn geloof versterken en doen wassen; en zijn hart zodanig door het zelve reinigen, onder de bijstand van Zijn Geest, dat hij overvloediger wordt in de verheerlijking van Hem, en in de betoning van een ware wederliefde, en dankbaarheid voor de grote genade en weldaad in Christus aan ons bewezen.

Na het gebed, als de predicatie gedaan wordt, moet hij met aandacht naar dezelve luisteren. Hetzij dan, dat ze dienende is, om ook anderen die nog in de duisternis zijn te brengen tot de kennis, en het geloof in Christus Jezus. Hetzij dan, dat ze sterkend is, om ons, die alrede geloven, meer en meer in hetzelfde te versterken, en te doen wassen en voortgaan. Hetzij dan, dat ze gericht is, om ons bekend te maken, en nader open te leggen, welke daar zij, die goede, heilige, en behagende wille Gods, die wij te betrachten hebben, zo wij ware erkentenis dankbaarheid Gode, voor Zijn genade in Christus, bewijzen willen. Met een woord dat tot dit einde ook geschieden mag, wij mogen ons hiervan niet onttrekken, als het middel zijnde, door welke God met Zijn Geest werkt in de harten van zijn uitverkorenen, en haar meer en meer opleid tot een ware verheerlijking van Hem, en tot genieting van de zaligheid, hier in aanvang en hiernamaals in volmaaktheid. Als de predicatie gesloten en geëindigd is, moeten de gelovigen niet aanstonds scheiden, en uit de vergadering gaan; maar eerst met allen, die er tegenwoordig zijn, God wederom loven; Hem eer, heerlijkheid, en dankzegging toebrengende, en in het gemeen wegens Zijn grote weldadigheid in Christus; en in het bijzonder, wegens hetgeen Hij daar nu in die uren heeft mogen horen. God biddende, dat Hij dat Woord wil vruchtbaar maken, en hem, en de ganse gemeente, overeenkomende met hetzelfde, wil doen wandelen. Ja, dat Hij overal Zijn gemeenten wil zegenen, en Zijn Kerk uitbreiden. Alle boze ondernemingen raadslagen tegen Zijn volk en tegen zijn Woord, verijdelen.

Ondertussen in het tijdelijke Zich ook benevens ons niet onbetuigd laat. Maar, elk gevende het brood zijns bescheiden deel, ons dit vergunnende, dat wij onder de bescherming van een christelijke overheid Hem zonder vrees mogen dienen, al de dagen van ons leven, in ware gerechtigheid en heiligmaking. Dit alles besluitende met een lofzang tot eer van Zijne Naam, heengaande met een zegen. Moet nu dus zoals hierboven verhandeld? en God niet alleen in het bijzonder, maar op deze wijze ook in het openbaar verheerlijkt worden, van een ieder Gelovigen op elke eerste dag per week? Met een dubbele vijver moet hij dit doen, en tot de Vergadering der Heiligen opkomen, op die drie jaarlijkse feesten, of hoogtijden, welke de Gereformeerde Kerk onderhoudt en viert. Op welke ook daarom twee dagen na elkander een heilige samenroeping geschiedt. Als op:

1. Die tijd, op welke Christus Jezus geboren is, en om het werk onze Verlossing aan te vangen en te beginnen, vlees en bloed uit de maagd Maria heeft aangenomen.
2. Die tijd, op welke Christus Jezus het werk tot onze verlossing voleind, en met Zijn lijden en sterven aan het hout des kruisers volbracht hebbende, tot een blijk, dat Hij de dood overwonnen had, en tot de laatste planning voor al onze zonden betaald, uit de dood wederom is verwerkt, en opgestaan.
3. Die tijd, op welke Christus Jezus, ten Hemel gevaren is, Zijn Geest zodanig over de Apostelen heeft uitgestort; en haar zodanig vervuld heeft met de gave der verschillende talen, dat ze bekwaam waren om het Evangelie te prediken, Ja, om het te prediken onder alle volkeren die onder de Hemel zijn. Gelijk als door haar ook geschied is. Zonder dat wij, nog onze Vaderen, als van nature Heidenen, nooit kennis van dit grote werk der verlossing in Christus gehad hadden: maar zonder God, en zonder hoop geweest waren, in deze Wereld.

Op deze tijden, zeg ik, moet een ieder gelovige inzonderheid ook opgaan tot het huis des Heeren, om de uitnemende grootheid der weldadigheid, en de liefde Gods nevens ons, tot Zijn eer te horen vermelden en verkondigen; en om met de feest houdende menigten, ook God daarvoor op die tijd, op welke Hij het voormaals gedaan heeft, jaarlijks, op plechtige wijze, alle lof, prijs, en heerlijkheid toe te brengen, met dankzegging.

VI. HOOFDSTUK

Van het Heilig Avondmaal

Het voornaamste van alles is, dat hij ook zorgvuldig onderhoud en betracht de gedachtenis van de grote liefde van Christus nevens ons, die Christus Jezus zelf daartoe heeft ingesteld, in het laatste Avondmaal, dat hij met zijn discipelen hield, *Matt 26.26*. Want in die nacht in welke Jezus verraden werd, en hij nu op het punt stond om Zichzelf voor ons over te geven, tot een verzoening voor onze zonden, nam hij brood en wijn, en stelde ze tot een afbeelding van zijn Persoon, willende, dat men in het vervolg van de tijd evenzo zou doen, om Hem daarbij te gedenken, zeggende: doet dit tot Mijn gedachtenis. Hij brak het ene, en vergroot het andere, en stelde ze alzo, om ons te zijn tot een afbeelding van Zijn dood, waarbij wij ons, tot Zijn gedachtenis, zullen herinneren en te binnen brengen, hoe Hij Zijn Lichaam had laten verbreken aan het hout des kruises, en Zijn bloed daar in de dood had laten uitstorten. Zeggende van het Brood: dat is Mijn Lichaam dat verbroken wordt, dit is voor u een afbeelding van Mijn Lichaam, u vertonende hoe dat hetzelfde verbroken wordt, en van de Wijn, dat is Mijn Bloed, dat zij u een verbeelding van Mijn bloed, u vertonende hoe dat hetzelfde vergroten wordt. Ja, Hij deed erbij, dat is mijn Lichaam dat voor u verbroken wordt, en dat is mijn Bloed dat voor u, en voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden. En stelde het al zo tot een teken en verbeelding, waardoor men tot Zijn gedachtenis zich te binnenbrengen zou, die Zijn grote liefde en trouw benevens ons, dat Hij ons zo liefgehad heeft, dat Hij voor ons, daar wij anders de dood hadden moeten sterven, en vanwege onze zonden, voor eeuwig verloren gaan, dat Hij voor ons en om ons te behouden, Zich alzo heeft willen overgeven in de dood, als dat brood daar voor onze ogen gebroken wordt, en dat Hij om voor ons vergeving van zonden te verwerven Zijn bloed voor ons had willen laten uitstorten en vergieten, als de wijn daar voor onze ogen vergoten wordt. Deze gedachtenis nu, door Christus Jezus Zelf ingesteld, met een uitdrukkelijk bevel, doe dit tot Mijn gedachtenis, is dan ook een verplichting voor elke gelovige te onderhouden, en wel zo dikwijls als de gemeente hiertoe tezamen komt, om ook met haar op deze wijze, de gedachtenis van onze Heere Jezus Christus, en van Zijn liefde benevens ons te houden; en om aan den Tafel des Heeren, door het gebruik van het Heilig Avondmaal, zich op deze wijze de gedachtenis met haar te vernieuwen, van die grote liefde en weldadigheid, die Christus Jezus, met Zijn vlees en bloed voor ons gegeven, betoont, en bewezen heeft. Temeer, daar het een sacrament is, en een teken, waarmee hij in het openbaar voor de ganse wereld tonen moet, dat hij bekend een zondaar te zijn, die wegens zijn zonden een eeuwige dood en verdoemenis verdiend had, en waardig was. Maar dat hij gelooft dat Jezus hem tot een Zaligmaker geworden is, en dat Hij hem waarlijk zo lief heeft gehad, dat Hij, door Zichzelf voor hem over te geven in de dood, als dat brood dat daar gebroken wordt, hem van al zijn zonden heeft willen verlossen, en volkomen met God verzoend heeft, en dat hij vervolgens ook gezind is, om die dood des Heeren, en om die grote liefde en trouw van Jezus daar in ons bewezen, tot zijn geloof te verkondigen.

Dit is de reden, waarom Paulus van een dergelijke vraag, die aan den Tafel des Heeren gaan wil, dat hij zich vooraf beproefd en onderzoekt of hij ook in het geloof is, terwijl het zonder geloof onmogelijk is, gelijk een ieder lichtelijk ziet, totdat einde verricht kan worden; en God zulke die het onwaardig doen, dat is, niet tot dat einde en oogmerk waartoe het is ingesteld, maar alleen om van de mensen gezien te worden, of met enig ander verkeerd inzicht, met Zijn oordelen zal bezoeken, want God laat zich niet bespotten. Hierom is de reden dat de Gereformeerde Kerk, voor het houden van het Heilig Avondmaal, gebruikelijk een voorbereidingspredicatie houdt en laat geschieden; en in het

formulier van het Heilig Avondmaal dit vooraf laat voorlezen, dat een ieder zich van tevoren recht beproeven moet; en daarbij doet, waarin de waarachtige beproeving van onszelf bestaat, namelijk, in deze drie stukken, waartoe ze een iegelijk laat vermanen, zeggende in het Formulier:

- ❖ Ten eerste 1. Bedenke een iegelijk bij zichzelf zijn zonden, en vervloeking, opdat hij zichzelf mishagen, en voor God verootmoedigd: aangezien dat de toorn Gods tegen de zonde alzo groot is, dat hij die, eer hij ze ongestraft liet blijven, aan Zijn lieve Zoon Jezus Christus, met den bittere en smadelijke dood des kruises gestraft heeft.
- ❖ Ten tweede 2. Onderzoeke een iegelijk zijn hart of hij ook deze gewisse belofte Gods gelooft; dat hem al zijn zonden, alleen omwille van het lijden en sterven Jezus Christus vergeven zijn, en de volkomen gerechtigheid Christi hem als zijn eigen toegerekend, en geschonken zij, ja, zo volkomen, als of hij zelve in eigen persoon voor al zijne zonden en alle gerechtigheid volbracht had.
- ❖ Ten derde 3. Onderzoeke een iegelijk zijn consciëntie, of hij ook gezind is voortaan met zijn ganse leven waarachtige dankbaarheid jegens God den Heere te bewijzen, en voor het aangezicht Gods oprecht te wandelen. En of hij genegen is tot dat doeleinde, zonder enige geveinsdheid alle vijandschap, haat en nijd, van harte afleggende, een naarstig voornemen heeft, om van nu voortaan in waarachtige liefde, en enigheid met zijn naaste te leven.

Maar niet alleen dit, omdat de sacramenten niet alleen tekenen, maar ook zegelen zijn van Gods genade zijn, dienende om ons geloof door dezelve te versterken. Zo heeft Christus Jezus dit Heilig Avondmaal, ook niet alleen ingesteld om ons een teken en een afbeelding te zijn van Zijn grote liefde benevens ons; maar ook, opdat dit teken ons een zegel mocht zijn, dat Hij ons waarlijk deze weldaad heeft willen betonen. Want omdat Hij niet alleen zegt, dit is mijn Lichaam dat gebroken wordt, maar met verzekering dat het voor haar was, voor wie Hij dat brood brak, aan welke Hij het over gaf. En desgelijks de drinkbeker, dit is Mijn bloed, en daarbij, dat voor u, en voor velen, vergoten wordt, tot vergeving der zonden; zo bespeurt een iegelijk daaruit lichtelijk dat Hij het stelde en toereikte, om hen, die dit ontvingen, te verstrekken tot een zegel en onderpand, dat waarlijk, gelijk het brood voor hen werd gebroken, en gegeven werd; dat het waarlijk zoals die wijn hen daar werd vergoten, en die drinkbeker hen daar werd toeberaid, Hij alzo waarachtig Zijn Lichaam en Bloed ook voor hen in de dood gaf, om hun zonde weg te nemen, en hen een eeuwige verlossing in zijn bloed te verwerven. En als Hij haar beveelt dat gebroken brood, en die drinkbeker te nemen, te eten en te drinken, met verzekering, dat Zijn Lichaam en Bloed alzo voor haar is gegeven. Zo bespeurt een iegelijk ook daar lichtelijk, dat Hij het stelde om hen te zijn een pand van verzekering, dat zij dit door het geloof heeft aangenomen, ook alzo zekerlijk daardoor met Hem, en met elkander zo nauw zou verenigd worden tot een Lichaam, waarvan Hij het Hoofd en zij de leden zijn, als zij daar met dat Brood en die Wijn, die zij ontvingen, aten, en dronken, tot een Lichaam verenigd worden; en dat zulks metterdaad in waarheid blijken zou, hier in aanvang, en in het hiernamaals in volmaaktheid. Daarom heeft de Heere Jezus ook aldus zijn Heilig Avondmaal ingesteld tot een pand van verzekering; om alzo ons geloof door hetzelfde te versterken en te bevestigen. Zo mag nu geen gelovige zich daarvan onthouden, noch het gebruik daarvan verwaarlozen; maar hij moet ten alle tijden ook daarin ijverig zijn; teneinde, dat God alleszins en in alle van hem verheerlijkt worden voor Zijn genade in Christus; die weldaad aller weldaden, nimmer bij hem vergeten worden; maar altoos in een verse en levendige gedachte blijft; en dat hij door dit pand van verzekering, een begenadigde in Christus is om des te vuriger van geest te zijn, om de overvloedige lof des Heeren te verkondigen, en Hem met woorden en werken daarvoor groot maken, in het openbaar en in het verborgene.

VII. HOOFDSTUK

Van de aanneming tot kinderen

Moet God dan dus ook in het openbaar verheerlijkt worden? En is het niet genoeg, dat men het alleen afzonderlijk, en bij zichzelf alleen doet? Niemand moet denken, dat een gelovige in deze dingen aanstonds volmaakt is. Integendeel! De openbare en de bijzondere verheerlijking van God is in het begin gans onvolkomen; maar neemt allengskens, en mettertijd toe; in de ene sneller, en bij de andere trager. In de ene ook tot grotere volmaaktheid, als in de andere, hetzij men op de openbare, hetzij men op de bijzondere verheerlijking van God in deze acht geeft; ook als men ziet op de volkomenheid, of onvolkomenheid van de gesteldheid van het hart en het gemoed, met welk dat ze wordt verricht. Want gelijkerwijs als het zeer ongelijk is in het natuurlijke leven, en zoals er met de kracht en sterkte verschil is, dat met de natuurlijke geboorte begint; evenzo is het ook met dit nieuw geestelijk leven, dat met de wedergeboorte haar aanvang neemt ook ongelijk en verschillend. Maar hoe onvolmaakt en onvolkomen een gelovige verheerlijker Gods ook wezen mag, dit is zijn geluk, dat hij God echter mag aanmerken als zijn Vader, die hem om Christus wille tot Zijn kind heeft aangenomen, die gelijk een Vader met Zijn kinderen doet, alzo ook, als een Vader met hem zal handelen. Want zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven Kinderen Gods te worden, namelijk, die in Zijn Naam geloven, Joh 1.12. Ziet hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, namelijk, dat wij kinderen Gods genaamd zouden worden, zegt daarom Johannes, 1 Joh.3.

Want, dat hij God als zijn Vader aanmerkt, dat geschiedt niet door iets dat in hem is gemaakt. Neen. Hij weet dat hij van nature een kind des toorns is; maar dat geschiedt alleen door het geloof in Christus Jezus, het daarvoor houdende, dat Hij, door Zijn komst in de wereld, die verzoening en verlossing, welke dat hij door Hem heeft, het recht de aanneming tot Kinderen voor hem verkregen heeft, *Gal 4.5*. Achtereenvolgens dat eeuwige Raads Besluit, dat God al van tevoren bij Zichzelve had vastgesteld. Waarom ook Paulus eens aan de lieden van Efeze schreef, Die ons te voren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus, in Zichzelf, naar het welbehagen van Zijn Goddelijke wil. Daarom is het, dat hij nog in veel dingen struikelt; en in dat nieuwe leven, dat God door het geloof in hem heeft gewerkt, niet zodanig is voortgegaan als het behoorde, maar nog vele zwakheden en gebreken in hem over zijn; ja, nog dagelijks veel zonden bij hem gevonden worden; hij wandelt echter niet in een vreze des doods en verdoemenis, maar in die hoop en die verwachting dat God hem in deze genadig en een barmhartig Vader zal zijn, en hem zijn zwakheden en gebreken nimmer toerekent. Daar is wel vrees bij hem voor Gods toorn, maar geen knechtelijke of slaafse vrees. Hij vreest God niet, omdat hij tegemoet ziet dat God als een rechtvaardig rechter, eens wraak zal doen over zijn zonden, en hem wegens die zonden naar lichaam en ziel beide in de hel zal verdelen.

Neen, op die wijze vrezen de ongelovigen en goddelozen Hem. Maar hij gelooft dat God met hem verzoend is in het bloed van Zijn Zoon; en hij vreest God, gelijk een kind zijn Vader vreest; niets te willen doen wat Hem zou vertoornen; wandelende met die zorg en bekommernis dat hij niet vervalt of vervoert wordt tot verrichtingen van dingen, die God niet welbehaaglijk zijn; en zichzelf tracht te bewaren in de liefde Gods. Al is het zelfs zo, dat hij zich vergrepen heeft tegen God en Zijn geboden, en deze uit zorgeloosheid of achteloosheid niet bewaard heeft, en God hem daarvoor met plagen, rampen, en ellende bezoekt; met ziekten, krankheden, tegenspoeden, pijnen en benauwdheden, heeft hij de moed daarom niet verloren, noch bezwijkend als hij van Hem

geoordeeld wordt, *Hebr. 12.2*. Hij merkt het niet aan als een voorbode van Gods eeuwige toorn, denkende: ziet dit kwaad is van den Heere wat zou ik nog op Hem hopen; en hiernamaals van Hem anders kunnen verwachten als een eeuwige rampzaligheid? Neen; om zo te oordelen en te redeneren laat zijn geloof niet toe. Maar door zijn geloof dat hij met God verzoend is, in het bloed van Zijn Zoon, dat die hem in Christus geworden is een genadig God, en een bevredigd Vader, wordt hij door al deze dingen niet afgedreven van God, maar integendeel nader tot God gebracht. Zijn geschonken geloof maakt dat hij het aanmerkt, als een Vaderlijke tuchtiging; als iets dat zekerlijk tot zijn nut zal zijn, en alleen dient, om hem Gods heiligheid meer en meer te doen deelachtig worden. Want als wij van Hem geoordeeld worden, zegt Paulus, zo worden wij van den Heere getuchtigd, opdat wij met de wereld niet zouden veroordeeld worden, *1 Korinthe 11.32*

En wederom, alle kastijding als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn, maar daarna geeft zij van haar een vreedzame vrucht der gerechtigheid, degenen, die door dezelfde geoefend zijn, *Hebr.12.11*. Het is mij goed, zij ook daarom David, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uw inzettingen leerde. Eer ik verdrukt werd dwaalde ik: maar nu onderhoud ik Uw Woord. Ik weet Heere dat Hij mij uit getrouwheid verdrukt hebt, *Psalms. 119.71.75.76*. En daarom maakt zijn geloof, wat hem ook mag overkomen in deze wereld, ja, wat hem ook deze boze wereld, bij welke Gods kinderen gehaat zijn, mag aandoen, dat hij blijft roemen in de verdrukking in, *Rom. 5.3*. En uitroepen met Paulus, wie zal ons scheiden van de liefde Gods in Christus Jezus? Verdrukking of benauwdheid, vervolging, honger, naaktheid, gevaren, of zwaard? Wederom, ik ben verzekerd dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogten, noch diepten, noch enig ander schepsel, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods welke is in Christus Jezus onze Heere, *Rom 8.35* Maar dit niet alleen, want zijn geloof geeft hem zelfs vrijmoedigheid, om niettegenstaande al deze dingen, God nochtans aan te spreken met de Vadernaam. Overmits gij Kinderen zijt, zei Paulus, zo heeft God den Geest Zijns Zoons uitgestort in uw harten, die roept Abba, Vader, *Gal.4.6*. Want gij hebt niet ontvangen, zei hij, den Geest der dienstbaarheid, wederom tot vrezen, maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot Kinderen, door welke wij roepen, Abba Vader, *Rom.8.15*. Zijn geloof maakt, dat hij zijn wegen onderzoekt, en doorzoekt; zijn afwijking bespeurt herbeneemde, met een berouwhebbend hart, in het voornemen van bekering, zelfs nog met vrijmoedigheid, en in vertrouwen van verhoring tot God durft te gaan, om genade te zoeken, barmhartigheid te verkrijgen, en om geholpen te worden ter bekwamer tijd, wetende dat God zijn Vader geworden is in het bloed van Christus Jezus; en Zich daarom over hem zal ontfermen gelijk een Vader zich ontfermt over zijn kinderen, dat de Heere hem zal verschonen, gelijk een man zijn zoon verschoond, die hem dient; en zo voortaan zorgvuldiger wandelt, in een kinderlijke vrees, dat God zijn plagen en ellende zal aanzien; en hem daaruit wederom bevrijdend zal helpen. Gelijk God dan ook altijd doet, als het nuttig is voor Zijn kinderen; en dienstig tot hun zaligheid. Want God is nabij alle die Hem aanroepen in der waarheid; Hij doet het welbehagen degene die Hem vrezen, en Hij hoort haar roepen, en verlost ze, *Psalms 145.18*. Is het geen wonder, daar iemand die Jezus niet kent, of zo hij Hem reeds kende, die in Hem niet gelooft, niet denkt, dat God waarlijk met hem verzoend is in het bloed van Zijn Zoon, en daarom geen vrijmoedigheid heeft om tot God te gaan; en ook geen hoop nog grond van vertrouwen dat God hem horen zal; want waarop zou toch zijn vrijmoedigheid steunen? Op welke grond zou hij hopen om verhoord te zullen worden? Want God hoort de zondaars niet, en al vermenigvuldigen zij hun gebed, Hij verbergt Zijn aangezicht voor hen. Daar heeft een gelovige dit beide door zijn geloof, dat God met hem verzoend is in het bloed van Zijn Zoon, en hem hetzelfde geworden is, namelijk, een begenadigd God, en bevredigd Vader.

Want in Hem, zegt daarom Paulus, hebben wij de vrijmoedigheid, en de toegang met vertrouwen, door het geloof aan Hem *Efe.3.12*. Ja, dat geloof, dat hij in Christus met God verzoend is, en hem in een kinderlijke vreze ook voor God doet wandelen; dat geloof dat God hem tot een Vader geworden is in het bloed van Zijn Zoon, maakt zelfs dat hij in de Naam van Jezus, dat is, ten opzichte van hem, en ten opzichte van die verzoening welke door Hem is volbracht, van zijn Hemelse Vader vrijmoedig, en in vertrouwen van verhooring alles durft af te bidden wat hem ontbreekt. Wetende dat Zijn Hemelse Vader machtig is om meer als overvloedig te doen over alles wat hij bidden of denken kan. Wetende dat Zijn Vader hem van alle nooddrift des lichaams en ziel, niet alleen kan, maar ook wil verzorgen. Die Zijn Eigen Zoon niet gespaard heeft, maar Hem voor ons allen heeft overgegeven, hoe zal Hij ook met Hem niet alle dingen schenken? *Rom. 8.12*. En daarom, houdt hij zich verzekerd, dat die God, die hem eens verlost heeft van de dood, duivel, en hel, hem ook in Zijn kracht bewaren zal door het geloof, tot de zaligheid, die bereid is om geopenbaard geworden in de laatste tijd, *1 Pet.1.5*. Dat die God hem nimmer zal laten verloren gaan; ja, dat zonder Zijn wil, niet een haar van zijn hoofd zal vallen, maar dat wij, die Hij tot Zijn kinderen in Christus heeft aangenomen, ook zekerlijk Zijn erfgenamen zullen zijn, erfgenamen Gods en mede-erfgenamen Christi, *Rom.8.17*. Zodat onze Catechismus terecht leert in de eerste zondag, op de vraag: wat is uw enige troost beiden in leven en in sterven? Dat ik met lichaam en ziel, beide in leven en sterven, niet mijn, maar mijns getrouwen Zaligmaker Jezus Christus eigen ben; die met Zijn dierbare bloed voor al mijn zonden volkomen betaald heeft; en mij uit alle geweld des duivels heeft verlost; en alzo bewaart, dat zonder de wil van mijn Hemelse Vader, geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja, ook dat mij alle dingen tot mijn zaligheid moet dienen. Daarom dat Hij mij ook door Zijn Heilige Geest des eeuwige levens verzekert, en voortaan voor Hem te leven, van harte gewillig en bereid tot Zijn eer te leven; daarom is het ook, dat Hij ons door het Evangelie van het eeuwige leven verzekert; dat Hij het geloof in onze harten werkt; ja, dat Hij zelfs Zijn Geest, laat getuigen met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn; en in die ook zijn, kinderen en erfgenamen Gods, en mede-erfgenamen Christi, *Rom.8.16*. Want dit is het getuigenis, dat God getuigd heeft van Zijn Zoon, dat Hij ons het eeuwige leven gegeven heeft, en dat dit leven in Zijn Zoon is. Die in den Zoon Gods gelooft heeft, heeft het getuigenis in hemzelf, *1 Joh.5.9*. dat is zijn hart.

Verval van de Gereformeerde

LEER II

Deze dingen dan zo zijnde, bedenk wederom eens wat er te oordelen is van dat nieuwe leven, welk begin de wedergeboorte genoemd wordt, in zulks die het geloof niet stellen in een vast vertrouwen, dat wij uit vrije genade met God verzoend zijn, door de dood van Zijn lieve Zoon; maar wedergeboren menen te zijn, en een waar nieuw leven aangevangen hebben, voordat zij geloofd hebben dat ze in Christus met God verzoend zijn en in haar gevonden wordt, willende, [wensende en hopende], dat de wedergeboorte aan dit ware geloof vooraf gaat. Dat van haar wedergeboorte en haar nieuwe leven, dewelke aan het ware geloof voorafgaat, zich met God verzoend wanend, kan niet anders geoordeeld worden als een nietig ding dat de naam van wedergeboorte, of van een nieuw leven, niet verdiend. Die wedergeboorte en dat nieuwe leven, dat er bij haar is voor het ware geloof dat ze in Christus met God verzoend zijn; en waarop dit geloof moet volgen, gelijk zij hopen, komt immers noodzakelijk uit niets anders voort dan uit datgene, waaruit de Gereformeerde Kerk leert, dat al onze werkzaamheden in het goede dienen moet. Want, dan volgt dit geloof, dat wij met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, na de wedergeboorte, en bij de [valse] aanvang van het nieuwe leven, zo kan dit nieuwe leven, noch die wedergeboorte niet zijn uit het ware geloof; nog van ons worden aangevangen en begonnen om God daarvoor te verheerlijken, en een ware dankbaarheid te betonen, dat Hij om zulk een uitnemende weldaad, als de verzoening in Christus is, bewezen heeft; en vervolgens moet een ieder bekennen, dat de Gereformeerde Kerk, die alleen dit beginsel en dit einde eist, in deze dwaalt; of dat die wedergeboorte en dat nieuwe leven, uit dat beginsel en tot dat einde niet is, de naam van wedergeboorte of nieuw leven niet waardig is; gelijk ze in waarheid wezenlijk ook niet is. Zulk een wedergeboorte en zulk een nieuw leven na te jagen, is alleen een bewijs dat men voor de hel vreest; dat men graag de Hemel wil; dat men God aanmerkt als zijnde verzoenlijk geworden, en als een zulk een Die om Christi wille genadig wil zijn, en vergeven al degenen, die afstand van zonden doen, en zoveel mogelijk Zijn geboden onderhouden; maar dit is geen bewijs dat men het ware en zaligmakende geloof bezit; dat men God aanmerkt niet als verzoenlijk, maar als met ons verzoend; en als een zodanig, welke wij wegens Zijn Barmhartigheid trachtten te verheerlijken. Zulk een wedergeboorte en zulk nieuw leven is geen bewijs dat men het daarvoor houdt, dat de zaligheid alleen door het geloof uit genade is; maar een blijk, dat men met de Papisten gelijk is, dat het niet alleen door een waar geloof is, maar ook door de werken. En dat dit geloof hetgeen deze kettters drijven, zoals zij spreken in het concilie van Trente, een ijdel geloof is, en van alle ware Godsvrucht ontbloot. Want tussen een Paaps devotaris, en een zogenaamde "fijne" onder ons (die meent dat de wedergeboorte, en het nieuwe leven vooraf gaan aan het ware geloof in Jezus Christus waardoor men met God verzoend is, in het bloed van Zijn Zoon) is niet het minste onderscheid ten opzicht van het morele; (het ceremoniële en de plechtigheden van de Roomse Kerk, welke zij er bijvoegen), maar de wedergeboorte van een kwezel, in de grond wezenlijk hetzelfde, met de wedergeboorte en het nieuwe leven eens zodanig in het midden van ons.

De Gereformeerde Kerk erkent geen goede werken die aan het ware geloof in Hem vooraf gaan. Al waren de werken nog zo rein, zuiver, heilig, rechtvaardig, overeenkomende met de eis van Gods Wet, als ze niet voorkomen uit de wortel des geloofs, en uit dit vertrouwen, dat men met God verzoend is in Christus Jezus, zijn het geen werken der liefde [maar van dienstbaarheid]. Indien dit

beginsel er niet is, zo is dan alles tevergeefs. Gelijk ook alles tevergeefs is, als het niet geschiedt om God voor die genade in Christus te verheerlijken. Want al hetgeen daartoe niet strekkende is, is niet ter ere Gods, gelijk een werk om goed te zijn, ter ere Gods moet zijn. Al wat gij doet, zegt daarom Paulus; met woorden of met werken, doe het alles in de Naam des Heere Jezus, dankende God de Vader door Hem, *Kol.3.17*. Want hetgeen alzo niet geschiedt, is maar eigenwillige godsdienst. Want zonder het ware geloof in Jezus Christus is het onmogelijk Gode te behagen, *Hebr.11.6*. Zoals ook de opstellers van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis zeggen, in *NGB artikel 24*. De werken zijn goed en Gode aangenaam, als zij voorkomen, uit de goede wortel des geloofs. En wederom, anders zouden de werken niet goed kunnen zijn, gelijk een vrucht van een boom nooit goed kan zijn, voordat de boom zelf goed is. Daarom leren ze [namelijk de opstellers van de NGB] ook, dat het geloof niet volgt op de werken, maar dat de werken volgen op het geloof, dat het geloof voorgaat, zelfs de rechtvaardiging door het geloof, en dat daarop dan die werken volgen, die de naam van goede werken waardig zijn. Want het is, [zo belijden de opstellers van de NGB], dat wij door het geloof in Christus gerechtvaardigd worden, voordat wij goede werken kunnen doen. En daarom is het allemaal ijdel wat deze fijnen spreken omtrent hun wedergeboorte, ijdel roemen ze op dezelve, terwijl ze de ware wedergeboorte niet bezitten, ja, en zelfs niet eens kennen. En daarom, zei Paulus eens, *dit is mij het minste, dat ik van ulieden geoordeeld worde*, laat ook elk zo denken, als hij bespeurt, dat hij geoordeeld wordt van mensen, die de wedergeboorte voor het geloof stellen. Want die alzo spreken, tonen, dat ze niet eens het begin, noch de voortgang, noch het einde van de wedergeboorte verstaan; ja, de naam van Gereformeerde niet eens verdienen; maar dat zij Paaps zijn. Het is wel waar, dat geen gelovige is en blijft, zonder wedergeboorte; nog verzekerd is van de oprechtheid van zijn geloof, eer het hem wederbaard en een nieuw leven tot eer van God doet aanvangen. Maar gaat daarom de wedergeboorte voor het geloof? Wat is er nu eerst, de vrucht of de boom? Het is zeker de boom. De boom nu is het geloven in Jezus Christus, en de wedergeboorte de vrucht waaruit ze gekend wordt. En daarom zal deze vrucht van het geloof zijn, (*want alles wat goed werk genaamd wordt, en nieuw leven, dat geen vrucht des geloofs is, mag geen goed werk nog nieuw leven genoemd worden*) zo moet er noodzakelijk toch eerst de boom zijn; of het geloof dat men met God verzoend is, uit loutere genade, in het bloed van Zijn Zoon. Eer men dat geloof heeft, kan men geen vruchten van ware dankbaarheid en de verheerlijking Gods voortbrengen; en God daarvoor verheerlijken, kan men met aflegging van zijn zonden niet wedergeboren worden, en een nieuw leven, tot eer en eerlijkheid van God beginnen, overvloedig in dankzegging, en in alle goede woorden en werken. Want in die verheerlijking van God voor Zijn genade in Christus, door het geloof aangenomen en bekend, bestaat hierin, ja, daarin bestaat enkel en alleen het nieuwe leven, wat het begin en aanvang van de wedergeboorte genoemd wordt. Want ze is het begin van dit geestelijke en nieuwe leven; gelijk in de natuurlijke geboorte een begin is, van dit tijdelijke leven, in het lichaam, en van die stonde af aan gerekend wordt.

Wij hebben gemeld dat dit nieuwe leven moet aanvangen, en in het openbaar beginnen, (*want niemand moet zich zijn Heiland schamen*) met een belijdenis voor de mensen, dat men de genade Gods in Christus ons bewezen erkent, en dat men voorneemt, om uit erkentenis, en tot vertoning van zijn dankbaarheid, zijn zondige wandel af te leggen, en in alle goede werken voortaan te wandelen, tot prijs der rijkdom van Zijn genade. Het is zeker dat deze mensen, die belijdenis niet kunnen doen, zolang als ze in de gevoelens zijn, dat de wedergeboorte aan het ware geloof in Jezus Christus vooraf gaat; dat men eerst wedergeboren moet zijn, eer men mag geloven dat men met God verzoend is in het bloed van Zijn Zoon. Het genoeg achtende, dat men om het nieuwe leven aan te vangen, en een wedergeborene te worden, alleen maar gelooft dat er in Christus zaligheid te zoeken of te verkrijgen is, en dat men, om die Christus deelachtig te worden, zijn toevlucht [vanuit houdbare noden] tot Hem neemt. Neen! Dit is echter niet genoeg om het nieuwe leven uit Christus aan te

vangen. Maar men moet daarin geloven, de vergeving van zonden, de opstanding des vleses, en een eeuwig leven; zoals de drie laatste artikelen, van het algemene Christelijke en Apostolische Geloofsbelydenis luiden. Want, dit is nooit de mening van de Kerk geweest, dat wij door te zeggen, ik geloof de vergeving der zonden, alleen dit erkennen en belijden zullen, dat wij geloofden dat er vergeving van zonden te verkrijgen was; van God in Christus Jezus; maar dat de mening altijd geweest is, daarmee aan te wijzen, dat men geloofde dat er vergeving van zonden voor ons was verkregen, en dat wij dezelve hadden. Dit is dan ook waarom onze Catechismus, tot de verklaring van dit artikel, zegt: dat wij daarmee belijden, te geloven, dat God om de genoegdoening van Christus, de gedachtenis van al mijn zonden, en ook mijn zondige aard, waarmee ik al mijn leven lang te strijden heb, ganselijk heeft afgeleid; en mij de gerechtigheid van Christus schenkt, opdat ik nimmermeer in het gericht Gods komen. Zoals de Latijnse tekst luidt. Dat zo klaar en duidelijk is, als onze Nederlandse overzetting, *welke aldus hetzelfde heeft vertolkt. Dat God om de genoegdoeninge Christi wille, aller mijner zonden, en ook mijner zondige aard nimmermeer wil gedenken; maar mij uit genade de gerechtigheid; Christi schenkt; (niet wil schenken, wat een onlangs ingeslopen drukfout is)* opdat ik nimmermeer in het gericht Gods kome.

Het is ook nooit de mening van de kerk geweest, dat wij door te zeggen, *ik geloof de opstanding des vleses*, alleen belijden zouden te geloven dat er een opstanding der doden zou zijn, voor rechtvaardige en onrechtvaardige. Neen! Maar om daarmee te betuigen, dat wij geloofden, hetgeen onze Catechismus over dat artikel leert, dat niet alleen onze ziel na dit leven, van stonde af aan tot Christus haar hoofd zal worden opgenomen; maar dat ook ons lichaam, door de kracht van Christus is opgewekt, en wederom met onze ziel wordt verenigd, en het heerlijke lichaam van Christi gelijkvormig gemaakt zal worden. Gelijk het artikel over het eeuwige leven ook alleen stelt, om daar mee te belijden dat wij geloven, dat er een eeuwige heerlijkheid na dit leven van ons zal genoten worden. En niet om alleen daarmee te betuigen, dat er een eeuwig leven voor sommigen zijn zal. Want waarom wordt dan ook niet beleden, dat er een hel en eeuwige verdoemenis zal zijn voor anderen. Want het oogmerk van die geloofsbelydenis is alleen om aan te tonen, welke dingen, dat wij erkennen en geloven moeten, dat ons van de Drie-enige God geschonken is; en wat wij hiernamaals van Hem verwachten, en tegemoet mogen zien. Dat wij geloven moeten, niet alleen dat er een God is, die Hemel en Aarde geschapen heeft: maar dat wij in Hem geloven moeten, en vertrouwen, dat Hij die de Vader van onze Heere Jezus Christus is, om Zijne' wil ook onze God en onze Vader geworden is. En dat wij op Hem, als zodanig al ons vertrouwen moeten zetten, zie onze Catechismus, de 9e zondag. Dat wij geloven moeten, dat niet alleen Jezus als de Christus geleden heeft, gekruist, begraven en is opgestaan; maar ook dat wij in Hem geloven moeten, in dit vertrouwen, dat Hij met Zijn lijden, sterven, en opstanding, voor onze zonden volkomen voldaan en betaald heeft, en ons een Middel geworden is van volkomen zaligheid. Zie onze Catechismus in de zondagen welke handelen van God den Zoon. En dat wij geloven moeten, niet alleen dat er een Heilige Geest is, Die te samen met de Vader en de Zoon een eeuwig en waarachtig God is, maar dat wij ook geloven moeten in die Geest. En dit vertrouwen hebben, dat Hij het is, die ons geschonken is; en dat Hij het is, die ons door een waar geloof, Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt. Want een christen moet dat geloof, dat in hem is, niet aanmerken als iets, dat hij van zichzelf heeft; maar als iets, om welke in hem voort te brengen, God Zijn Heilige Geest aan hem gegeven heeft; maar zoals een Christen ook doet, vertrouwend dat God Zijn Heilige Geest daartoe aan hem geschonken heeft; en dat die dat Geloof dat hij in zich bevindt, en waardoor hij Christus, en al Zijn weldaden deelachtig is, dat in hem heeft gewerkt; en om dat te doen, van God geschonken is. En vervolgens, als een Christen zegt te Geloven, een Heilige algemene Christelijke Kerk; gemeenschap der Heiligen; vergeving der zonden; opstanding des vleses; en een eeuwig leven. Zo geeft hij daarmee niet alleen te kennen, dat hij gelooft en belijdt, dat er een Kerk is, dat elke gelovige aan de

Heere Christus Jezus, en aan al Zijn goederen en schatten gemeenschap heeft, en dat er vergeving van zonden, opstanding des vleses, en een eeuwige leven, voor al de zulke te verkrijgen, te hopen, en te verwachten is. Maar zo geeft een christen met die artikelen te belijden, dit te kennen, dat hij gelooft en vertrouwd, niet alleen dat er een Kerk is, maar dat ook hij, door te geloven dat de Heilige Geest in hem gewerkt heeft, van dezelve een levend Lidmaat is geworden; dat hij gelooft en vertrouwd, niet alleen de gemeenschap der Heiligen; maar dat hij het ook daarvoor houdt, dat hij zelf aan al de schatten en goederen van Christus Jezus gemeenschap heeft. Derhalve dat hij niet alleen gelooft, dat er vergeving van zonden is, maar met betrekking tot hemzelf, dat God om de genoegdoening van Christus, al zijn zonden, ook zijn zondige aard, waarmee hij zijn leven lang te strijden heeft, nimmermeer wil gedenken; maar hem uit genade de gerechtigheid van Christus schenkt, opdat hij nimmermeer in het gericht Gods komt. Dat hij het niet alleen daarvoor houdt, dat er een opstanding des vleses zijn zal; maar dat hij gelooft en vertrouwd, dat niet alleen zijn ziel na dit leven van stonden aan tot Christus haar Hoofd zal opgenomen worden; maar ook dat zijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt wordt, wederom met Zijn Ziel verenigd, en het heerlijke Lichaam van Christus gelijkvormig zal worden. Ja, ten laatste, dat hij het ook niet alleen daarvoor houdt, dat er eens een eeuwige leven, van sommige zal genoten worden; maar dat hij gelooft en vertrouwd, en met betrekking tot zichzelf dit tegemoet ziet en verwacht, dat hij, hier, door zijn geloof, het beginsel der eeuwige vreugde in zijn hart voelt, dat hij na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal, welk geen oog gezien, en geen woord gehoord heeft, nog in een menschen hart opgekomen is, en dat om God daarin eeuwig te prijzen. Zie onze *Catechismus, in de 20e, 21e en 22e zondagen*. Zodat sommige gecommiteerden op de Dordtse Synode, onder andere ook die van Drenthe, tot weerlegging van de Remonstranten, over de volharding der Heiligen, met recht toch wel mochten zeggen, zie haar advies op pagina 380. In het kort: *Die daar twijfelt, of hij, zij bij diegene die zalig zullen worden deelachtig is, dezelve gelooft de vergeving der zonden niet, nog het eeuwige leven. En vervolgens, is hij ook niet met het zaligmakende geloof begaafd*. Want bij wie dat geloof niet is, die kan God nooit verheerlijken wegens zijn barmhartigheid in Christus Jezus; tot dat einde ook nooit een nieuw leven aanvangen tot prijs der rijkdom van Zijn genade; nooit met waarheid belijdenis des geloofs doen, welke die naam waardig is en verdiend; ja, hij is en blijft van het ware en zaligmakende geloof ontbloot; heeft ook geen eerlijkheid hiernamaals te verwachten, want dit is niet als voor ware gelovigen, die de genade Gods in waarheid bekennen, en daarvoor God een ware dankbaarheid betonen.

Kan dan zulk een mens die niet meer als dit geloof bezit, dat er zaligheid in Christus te vinden en te verkrijgen is, schoon hij al een toevlucht tot God mocht nemen door hetzelfde, geen behoorlijke belijdenis des geloofs doen, en nog veel minder door zich te laten dopen, deze plechtige belijdenis doen; dat hij gelooft, dat God uit loutere genade Zichzelf met hem verzoend heeft in het bloed van Zijn Zoon; en dat hij voornemens, om uit erkentenis en dankbaarheid in een rein en zuiver leven voortaan te wandelen, opdat God wegens zijn barmhartigheid door hem verheerlijkt wordt, en zo dat nieuwe leven aanvangt, op zulk een wijze als God gewild heeft, door den doop; het spreekt vanzelf, dat de Gereformeerde Kerk met recht de zodanige tot den doop ook niet toelaat, waar dit vertrouwen niet gevonden wordt, dat ze met God in en door Christus Jezus verzoend zijn geworden. Want de Gereformeerde Kerk duldt niet, dat een volwassene gedoopt wordt, tenzij hij vooraf bekend en belijdt, dat hij gelooft en vertrouwd dat Christus Jezus hem tot een Zaligmaker van God geschonken is; en dat hij door dit geloof ontvangt de vergeving van zonden in Zijn bloed. Zie de *3e vraag van het doopformulier der volwassenen*. Want noch het ene, noch het andere wordt bij haar gevonden, welke het geloof stelt in een vertrouwen dat er zaligheid in Christus te vinden is, en in een toevlucht van het hart om het eens deelachtig te worden. Zij geloven immers niet, dat Jezus haar tot een Zaligmaker van God **geschonken is**, en dat hij haar met God verzoend. Nog ook, dat het dit geloof is, waardoor men vergeving van zonden ontvangt in Zijn bloed. Maar dat men vergeving van zonden

ontvangt door dingen te verrichten, welke voortkomen uit dit geloof, dat er zaligheid in Christus te verkrijgen is. En dienvolgens, dat de vergeving der zonden niet uit het geloof is, waardoor men vertrouwd, dat Hij ons waarlijk met God verzoend heeft; maar uit een geloof, dat hij de verzoening en zaligheid, voor ons te verkrijgen en mogelijk heeft gemaakt. Maar, gelijk deze mensen voor zichzelf niet gerechtigd zijn tot den doop, zo kunnen ook haar kinderen, als kinderen van gelovigen tot dezelve niet worden toegelaten. Want hoe kunnen zij, die zelf nooit geloofd hebben dat ze in het bloed van Christus Jezus gewassen zijn, en gereinigd van alle haar zonden, in oprechtheid verklaren en bekennen, dat zij het daarvoor wel durven houden, dat haar kinderen in het bloed van Christus Jezus geheiligd zijn, dat is, gereinigd van haar zonden. En dat ze waarlijk voornemens zijn, haar kinderen in het opwassen daarvan te onderrichten, teneinde, dat ze die grote barmhartigheid van God bekennen mogen; en God alzo, niet alleen, door haar, maar ook door haar zaad en nakomelingschap daarvoor mag worden verheerlijkt en grootgemaakt. Zie het formulier van de kinderdoop. Ja, hoe kunnen ze in het gebed na den Doop, in waarheid zeggen. *Barmhartige God en Vader, wij danken en loven U dat gij ons en onze kinderen, door het bloed van Uw lieve Zoon Jezus Christus, al onze zonden vergeven hebt.* Terwijl dat dit geloof bij haar niet gevonden wordt, dat God haar en haar kinderen, waarlijk deze liefde en weldadigheid zou bewezen hebben. Ofschoon de doop daarvan zelfs een teken en een zegel is. Dit is de reden, waarom dat sommigen, onder dit soort van mensen, tegenwoordig ook bezwaren beginnen te maken, omtrent deze vraag, in het formulier voor de kinderdoop, of gij niet bekend dat ze in Christus geheiligd zijn, en daarom als lidmaten Zijner gemeente gedoopt behoren te wezen? Zo willen zij dat men lezen zal, of gij niet bekend dat ze in Christus kunnen, of moeten, of behoren geheiligd te worden, en wat dergelijke uitdrukkingen er meer mogen zijn. Want dit komt nergens anders uit voort, als uit die verkeerde stelling, dat het Geloof niet gelegen is in dat vertrouwen, waar in onze *Catechismus, vraag 21.* en de Gereformeerde kerk het altijd heeft gesteld, namelijk dat niet alleen andere, maar ook mij vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en Zaligheid van God geschonken zij, uit louter genade, alleen om de verdienste van Christus.

Maar dat het geloof bestaat, gelijk als men tegenwoordig met geweld probeert door te drijven, namelijk, in dit vertrouwen, dat er in Christus uit genade voor een zondaar zaligheid te zoeken, te vinden, en te verkrijgen is; en in een daaruit voorkomende toevlucht van het hart tot Christus Jezus; honger en dorst naar Zijn gerechtigheid; en begeerte om in Hem gevonden te worden. En daarom dit geloof verwerpende, of in zicht niet vindende, dat men in het bloed van Christus Jezus is geheiligd, gelijk Paulus dat woord gebruikt, *Hebr.13.12.* Of dat men in het bloed van Christus Jezus is gereinigd van al zijn zonden, gelijk Johannes dat woord gebruikt, *1Joh1.7.* (*Want door het bloed van Christus Jezus geheiligd, of daardoor gereinigd te zijn is hetzelfde*) Zo vindt men zich ook bezwaard omdat openlijk te bekennen, als men een kind van zich ten doop brengt, dat men gelooft, en het daarvoor houdt, dat het in Christus geheiligd is. Want dit gelooft men niet meer van zichzelf, veel minder nog van zijn kind. Daarom het geloof nu stellende, in een vertrouwen, niet dat men met God verzoend is, uit loutere genade, in het bloed van Christus Jezus, waarin een vertrouwen dat God verzoenend geworden is door Hem, en uit loutere genade, zaligheid voor ons verkrijgbaar heeft gemaakt; in een vertrouwen, dat er zaligheid in Christus te zoeken, te vinden en te verkrijgen is, en in een daaruit voorkomende toevlucht tot Hem; zo wil men nu ook die vraag van het geloof veranderd hebben, dat er in plaats daarvan gelezen zal worde, *of gij niet bekend dat ze in Christus kunnen of moeten gaan heilig worden?* Want hierop kunnen zij wel ja zeggen. Dit geloven zij, maar meer ook niet. Eveneens, alsof dat nu genoeg was om een ware gelovige te zijn, dat men gelooft, hetgeen een Papist, en Remonstrant wel gelooft; met verwerping van hetgeen onze Catechismus, en de opstellers van deze, het wezen des geloofs altijd geleerd, en verondersteld hebben. Want zulk een geloof, waardoor men niet meer als die dingen erkent en gelooft, hebben wij al aangewezen, dat de naam van geloof, tenminste van rechtvaardigend geloof, en veel minder nog van zaligmakende

geloof, verdiend. Oh, lieve toch! Wat is dan de doop? Is ze een teken en zegel dat wij in Christus kunnen worden, of in Christus geheiligd **zijn**? Behoorden de kinderen daarom gedoopt te worden, omdat ze in Christus kunnen en moeten heilig worden? Wie heeft zulk een taal in zijn leven gehoord? Waarom dan niet alle kinderen maar slechts zonder onderscheid gedoopt? En echter zo wil men het formulier gelezen hebben: *of gij niet bekend dat ze in Christus kunnen, of moeten geheiligd worden, en daarom als Lidmaten Zijner Gemeente horen gedoopt te wezen?* Men zal onze dorpen als lidmaten van Zijn Gemeente, niet omdat ze in Christus geheiligd zijn, niet omdat ze in zijn bloed gereinigd zijn van haar zonden, en daarom als Lidmaten der Gemeente moeten worden aangemerkt, maar omdat ze het in Christus kunnen en moeten worden. Ik verwonder mij meerdere malen, hoe wijze en verstandige mensen dit kunnen inschikken, en een toegevendheid in deze gebruiken, welke waarlijk veel te ver gaat. Veel meer nog, hoe sommigen dit zelfs kunnen voorstaan, en dat artikel niet graag anders zouden lezen. Men maakt geen zwaarigheid om de doop aan het kind te geven, tot een teken en een zegel, dat het alzo waarachtig in het bloed van Christus Jezus gewassen en gereinigd is, als het daar uiterlijk met het water gewassen en gereinigd is. Want de doop is geen teken nog zegel, dat het in Christus moet of kan gereinigd worden; maar een teken en zegel, dat het in het bloed van Christus Jezus is geheiligd, gezuiverd, of gereinigd van de zonden.

En men zal zwaarigheid maken, om te zeggen met zijn mond, dat het in Christus geheiligd is, terwijl men daarvan zelfs een Pand van Verzekering, van Gods wegen en uit Zijn naam, aan hetzelfde mededeelt. Hoe kan men dan, na de Doop, God dankende, en met een goede Consciëntie zeggen: *Almachtige, Barmhartige God en Vader, wij danken en loven U, dat Gij ons en onze kinderen, door het bloed van Uwen Lieven Zoon Jezus Christus, al onze zonden vergeven, en ons door Uwen Heilige Geest, tot lidmaten Uwes enig geboren Zoons, en al zo tot Uwe Kinderen aangenomen hebt, en ons datzelve met den Heilige Doop verzegeld en bekrachtigd:* Ik beken dat hier niet zien. Maar wel, hoe de ene dwaling de andere voortbrengt, en van tijd tot tijd, nog meer zal voortbrengen. Waarlijk, het zal geschieden, dat als wij niet deze onwankelbare belijdenis vasthouden, dat het wezen des geloofs bestaat in een vast vertrouwen, dat wij in Christus, uit louter genade, met God zijn verzoend; en dat onze werken alleen dienen moeten om Hem in dat geloof, wegens Zijn barmhartigheid, te verheerlijken, en een waren dankbaarheid te bewijzen, dat onder de Gereformeerde naam, de Gereformeerde Godsdienst bij weinigen zal gevonden worden. Want als datgene wat de spil en de as is, waarop alles draait, daaruit zal worden weggenomen, moet noodzakelijk alle ware verheerlijking van God ophouden, en zal een ieder zich van het geloof wederom afwenden, en keren tot de werken, om uit en door dezelve zijn zaligheid te zoeken, en trachten te verkrijgen, en alzo zal Christus niet meer blijven, als een, door wie de Zaligheid mogelijk, en voor ons verkrijgbaar geworden is; als één, die God maar verzoenlijk heeft gemaakt.

En waarlijk, men zal zich reeds verwonderen, waarom dat zulke mensen, bij wie die gevoelens zijn, leden van de Kerk worden, zich met het Lichaam der gelovigen verenigen, om samen met haar de openbare godsdienst waar te nemen, want die is alleen strekkende, gelijk wij hebben aangewezen, om God te verheerlijken voor de grote weldaad Christus Jezus; en om Hem openlijk daarvoor groot maken, niet dat Hij onze verlossing mogelijk gemaakt heeft, en de zaligheid verkrijgbaar wordt; maar omdat Hij ons inderdaad heeft zalig gemaakt, en verlost in Zijn bloed, van al onze zonden. Daar ze dit niet erkennen en geloven; en haar werkzaamheid niet voorkomt uit dat beginsel; noch strekkende is om God voor zijn genade een ware dankbaarheid te betonen. Want haar geloof is alleen, dat er zaligheid in Christus te zoeken en te verkrijgen is; en haar werkzaamheid, om door berouw door bekering, en wedergeboorte, in Christus vergeving van zonden te verkrijgen, en alzo tot genade te komen. Nog meer is het te verwonderen, dat ze zelfs soms tot den Tafel des Heere gaan, daar ze bij zichzelf overtuigd moeten zijn, dat ze volgens de leer der Gereformeerde Kerk, daartoe niet gerechtigd zijn. Want de Gereformeerde Kerk laat niemand tot de Tafel des Heeren toe, tenzij hij zich vooraf beproeve, en ziet of hij wel deze gewisse belofte Gods gelooft, dat hem al zijn

zonden, alleen om het lijden en sterven van Jezus Christus vergeven zijn, en de volkomen gerechtigheid Christi, hem als zijn eigen toegerekend en geschonken is. Ja, zo volkomen, alsof hij zelf in eigen persoon, voor al zijn zonden betaald had. En of hij welgezend is voortaan met zijn ganse leven, ware dankbaarheid tegen God den Heere te bewijzen, enz. Maar hoe kunnen deze mensen een voornemen in zich bevinden om Hem ware dankbaarheid te bewijzen? daar ze zelfs niet eens erkende, nog geloven, dat God haar zo liefgehad heeft, en haar waarlijk in Christus van al haar zonden heeft verlost, en zo Zijn Zoon voor haar overgegeven in de dood, als dat brood daar voor haar ogen gebroken, en die wijn vergoten werd, en zij dezelve daar ter gedachtenis, van die oneindige liefde Gods benevens haar, eten en drinken. Zij mogen het doen ter gedachtenis, dat Hij zaligheid daardoor voor haar verkrijgbaar gemaakt heeft; maar dat ze doen zouden, ter gedachtenis, dat Hij de zaligheid al zo daardoor voor haar heeft gekregen, zulks is onmogelijk. En daarom is het er ver vandaan, dat deze mensen waar begenadigde zouden zijn; dat ze waren verheerlijkers van God zouden wezen; en Hem ware eer, en heerlijkheid met dankzeggingen, zouden toebrengen, en in het openbaar, en in het bijzonder, door woorden en doorwerken, zolang ze niet dit erkennen, en tot een Fundament van alles stellen, dat God Zichzelf met ons verzoend heeft, uit nauwkeurige genade, gelijkheid Evangelie behelst, in het beroep van Zijn Zoon.

Man niemand kan een ander Fundament leggen, dan hetgeen gelegd is in Jezus Christus, *1.Kor.3.11*. Christus Jezus en zijn voldoening van onze zonden is de uiterste Hoeksteen op welke het gehele gebouw van het Gereformeerde Christendom berust een steun, en opwast tot een heilige Tempel in den Heere. Het is ook onmogelijk, dat ze zonder dit een ware blijdschap, troost, en vrede, met een hoop des eeuwige leven, zonder vrees de dood, en verdoemenis kunnen deelachtig zijn, welke dat uit God is. Want geen van deze dingen geeft God, dan alleen doordat geloof in ons te werken, dat Christus Jezus voor al onze zonden heeft betaald. Vervolgens, dat alles, wat ze in deze opzichten hebben, nietig is, en uit haarzelf; dat haar vertrouwen enkel op haar werken steunt; en haar hoop; naar dat elk zich de genade der rechtvaardiging waardig, of onwaardig acht. Want zo is het ook met de Papisten, die tot een spreekwoord hebben.

Drie dingen bezwaren mijn gemoed,

Het eerste is, dat ik sterven moet,

Het tweede bezwaart mij nog veel meer,

Dat ik niet weet de tijd wanneer,

Het derde bezwaart mij bovenal,

Dat ik niet weet, waarheen ik varen zal.

Zo is het ook met deze mensen, als zij deze vaste troost niet hebben in het leven en in het sterven, welk een Gereformeerd christen heeft dat Christus Jezus voor al zijn zonden heeft voldaan en betaald, en vervolgens, dat er geen verdoemenis voor hem bewezen kan; maar dat sterven hem gewin zal zijn, en een doorgang tot een eeuwige Heerlijkheid. Want wij weten dat wij uitwonende uit het lichaam, inwonende bij den Heere; en als dit aardse huis deze tabernakel gebroken wordt, wij een gebouw bij God hebben, eeuwig in de Hemelen, *2 Kor.5.1*. Waarom ook Paulus zelfs een begeerte had om ontbonden te zijn, en met Christus te wezen, als verre het beste, *Fil.1.23*.

Want zalig zijn de doden die in den Heere sterven, *Openb 14,13*. Ja, welke vrijmoedigheid kunnen deze mensen hebben, om God aan te spreken met de naam van Vader, en om te denken dat ze

kinderen Gods zijn? Daar ze haar kindschap gronden, niet in dat vertrouwen, dat God haar in Christus tot een Vader geworden is; en zekerlijk, om Zijnent' wille, uit genade, tot Zijn kinderen heeft aangenomen; Hem aanmerkende als een God, die Zichzelf met haar verzoend heeft, in het bloed van Zijn Zoon, en vervolgens, als een zulke, die nu zekerlijk, niet als een vertoornt God, maar als een barmhartig Vader, voortaan met haar zal handelen; maar daar ze haar kindschap gronden, alleen in dat nieuwe leven, en in die wedergeboorte, die ze menen deelachtig te zijn, schoon die niet minder dan een valse wedergeboorte is. Want zij achten haar geen kinderen, omdat zij het zijn zouden door aanneming, maar omdat ze het zijn door geboorte; niet door haar eerste geboorte, uit vlees en bloed, maar door haar tweede of wedergeboorte, uit Water en Geest. Vervolgens is het, omdat God haar die genade gegeven heeft, dat Hij haar een nieuw leven heeft ingestort om Christus wille, waarom ze zich ook kinderen Gods achten, en zo kinderen, ook erfgenamen, erfgenamen Gods, en mede erfgenamen Jezus Christus. Maar neen, zo heeft het de Gereformeerde Kerk nooit verstaan. Geen geboorte vindt hier plaats; het is alleen een genadige aanneming tot kinderen, een aanneming, sluit alle rechten van geboorte uit. God heeft ons gesteld tot Zijn kinderen, en hij is ons een Vader geworden, door Zijn zoon aan ons te geven door een verzoening voor onze zonden. En door dit te geloven, dat hij ons zo'n brief gehad heeft, is het, dat wij Hem aanmerken als een, die voortaan, niet als een streng Rechter, al is het dat wij eens komen te struikelen. Door dit te geloven, is het, dat wij roepen Abba, Vader; dat wij het durven doen, zelfs wanneer wij gezondigd hebben; zelfs, schoon Zijn hand zwaar op ons is, wegens onze zonden. Ja, door dit geloof is het, dat wij niet bezwijken, maar het zelfs met vrijmoedigheid doen, en met vertrouwen, dat Hij ons horen en verhoren zal. Want in Hem hebben wij de vrijmoedigheid, en de toegang met vertrouwen, door het geloof aan Hem *Efe 3.12*. Maar het is niet, omdat wij in nieuwigheid des levens wandelen. Want ofschoon God haar, die geloven, door het geloof wederbaart, en haar door het geloof in nieuwigheid des levens doet wandelen, zo is het nochtans dat nieuwe leven, nog haar gehoorzaamheid niet hetgeen, waarom God haar woord, en waarom Hij zich als een vader over haar ontfermd. Onze gehoorzaamheid, als geen noemenswaardig, kan ons geen verwoording waardig maken; ook weinig vrijmoedigheid geven; hetgeen wij van Hem begeren. Maar het enigste, waardoor wij Hem durven aanspreken als onze Vader, is het geloof; dat geloof, dat Hij onze Vader is geworden, in het bloed van Zijn Zoon; dat Hij ons om Zijnent' wille, tot Zijn kinderen heeft aangenomen, en daarom horen zal, zoals een Vader zijn kinderen hoort. Want die ons Zijn Zoon gegeven heeft, hoe zal Hij ons met Hem niet alle andere dingen schenken? *Rom.8.32*. en daarom, zeggen de opstellers van de Nederlandse Geloofsbelijdenis terecht in *Artikel 24*.

Voorts, al is het dat wij goede werken doen, zo gronden wij toch onze zaligheid niet daarop; want wij kunnen geen goed werk doen, of het is besmet door ons vlees en ook strafwaardig; en al konden wij er ,één voortbrengen, zo is het toch de gedachtenis van één zonde genoeg, dat het van God zou verworpen worden. Alzo dan zouden wij altijd in twijfel staan, herwaarts en derwaarts drijvende, zonder enige zekerheid, en onze armen consciënties zouden altijd gekweld worden, indien zij niet steunden op de verdiensten van het lijden en sterven onzes Zaligmakers.

En nogmaals in het voorgaande *23e Artikel*:

En daarom houden wij dit fundament altijd vast, Gode al de eer gevende ons vernederende en bekennende zodanigen als wij zijn, zonder iets van onszelf op van onze verdiensten te vermeten, steunende en rustende op de gehoorzaamheid des gekruisigden Christus alleen, dewelke onze is, wanneer wij in Hem geloven. Die is genoegzaam, om al onze ongerechtigheden te bedekken, en ons vrijmoedigheid te geven, de consciëntie vrij makende van vrees, verbaasdheid en verschrikking om tot God te gaan, zonder te doen gelijk onze eerste vader Adam, dewelke al bevende zich met vijgenbladeren bedekken wilde. En voorwaar, indien wij voor God verschijnen moesten, steunende

op onszelf of op enige andere schepselen, hoe weinig het ook ware, wij moesten (helaas) verslonden worden.

Vervolgens, het moet vast en zeker blijven, dat het zaligmakende geloof, niet bestaat in het vertrouwen, dat er zaligheid Christus te zoeken en te vinden is; nog in een daaruit voorkomende toevlucht van het hart, om door het geloof met Hem verenigd te worden, om alzo in Zijn gemeenschap die zaligheid te verkrijgen. Maar dat het zaligmakende geloof bestaat, gelijk onze Catechismus leert, in dat vertrouwen, dat niet alleen andere, maar ook mij, vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid, en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om de verdiensten Christi wille. Dat de Catechismus daarbij doet, en zeker weten, en zeker vertrouwen, is om aan te wijzen, dat het geloof, als het wezen zal, zo het behoorde, zelfs moet wezen een vertrouwen, dat met geen twijfel meer vermengd is: maar zo vast en zeker, en zo volkomen, dat daar omtrent, of God ons wel of zo hoe liefgehad heeft, niet de allerminste twijfelingen meer over is. Wil iemand inbrengen, dat er in het geloof twee daden zijn, een uitgaande, en een wederkerende daad.

Gelijk sommige beginnen te spreken, in navolging van *P. du Moulin de Jonge*, achter zijn vrede der zielen, anderszins een schoon werkje. Wij antwoorden, gelijk een iegelijk uit het verhandelde klaarlijk gezien zou hebben, dat de uitgaande daad geen geloof is, maar slechts een gevolg en vrucht van dat Historisch en algemeen geloof, dat er in Christus zaligheid te vinden is. Veel minder nog, dat hij uitgaande daad, het zaligmakende geloof zelf zou wezen. Want niet het zoeken, maar het vinden geeft troost; geeft blijdschap; geeft rust; en hoop des eeuwige levens; zoeken zonder vinden is tevergeefs, en kan geen mens in een ware dankbaarheid voor God doen leven.

En daarom, is het niet de uitgaande, maar de vindende daad, waardoor men ziet dat Jezus zijn Zaligmaker is; dat Hij voor onze zonden voldaan en betaald heeft; en dat om Zijnent' wille, nu niet zal verloren gaan tot in eeuwigheid, waardoor men al die dingen ontvangt, geniet, en bezit, die een Christen uit en door zijn geloof heeft. Wil iemand spreken van een uitgaande, en wederkerende daad; zo moet hij niet twee, maar drie daden stellen, een uitgaande, en vindende, en een wederkerende daad. En zo zal het wezen des geloofs, niet de uitgaande, maar wederom de vindende daad zijn, en de wederkerende daad die blijdschap; die troost; en vrede; en rust der Ziele; die hij door dat geloof bezit, dat hij gevonden heeft Jezus, welke is de Christus; en dat hij ziet, dat die onze zonden verzoend, onze ongerechtigheden verzegeld, en een eeuwige gerechtigheid voor ons heeft aangebracht; en dat God waarlijk in hem, al Zijn belofte gemaakt heeft, Ja, en amen. Want dit alles, en wat verder een Christen maakt, wordt niet toegeschreven in de Heilige Schrift, aan een geloof welke daarvan een afgelegen en verre oorzaak is, gelijk de Roomse kerk wil. Maar aan een geloof, dat daar van de naaste oorzaak is, gelijk de Gereformeerde Kerk probeert. Welke daarom al deze dingen aan dat vertrouwen toeschrijft, dat men met God is verzoend, uit louter genade, in het bloed van Christus Jezus; en welke daarom dat vertrouwen alleen aanmerkt als dat ene waar in het rechtvaardigend en zaligmakend geloof gelegen is. Want hoe kan het anders waarheid zijn hetgeen wij lezen in *Markus.16.16*. Die geloofd zal hebben, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd zijn. Zegt iemand ten laatste, dat er trappen in het geloof zijn, wij hebben daar niets tegen, en bekennen dat graag, dat dit geloof of vertrouwen, dat men met God verzoend is, uit loutere genade, in het bloed van Zijn Zoon, in de ene sterker, en in anderen zwakker is, naarmate dat de twijfeling daaromtrent in hem meerder of minder is; maar dat men als trappen des geloofs zal aanmerken datgene, waardoor iemand tot het geloof gebracht wordt, als de kennis van zijn ellende, angst, benauwdheid, verlegenheid over zijn zielenstaat, een wenden van zich tot Jezus, het ontvangen van de kennis Christi, een honger en dorst naar Zijn gerechtigheid, een begeerte om in Hem gevonden te worden, en wat dergelijke dingen meer mogen wezen, is te enenmale ongerijmd.

Het zijn wel trappen tot het geloof, maar geen trappen van het geloof. Tot het geloven op te klimmen, is iets anders, als in hetzelfde voort te gaan. Als men door die dingen tot het geloof allengskens komt en opklimt, heeft men het geloof nog niet, en is men tot hetzelfde nog niet geraakt. Maar als men door die dingen tot het geloof is geraakt, en tot dat vertrouwen, dat men waarlijk, uit loutere genade, met God is verzoend in het bloed van Zijn Zoon, dan gaat men in dat geloof en vertrouwen voort, naarmate dat men in dat geloof versterkt en bekrachtigd wordt, en allengskens tot de volle verzekerdheid daarvan geraakt, en alle twijfeling te boven komt. En deze trappen waardoor men meer en meer in dat vertrouwen, aanwast en toeneemt, en al zo mettertijd volkomener en volmaakter wordt in dat geloof, dat zich met ons verzoend heeft in het bloed van Zijn Zoon, zijn eigenlijk trappen van het geloof, en in Gods kinderen zeer verscheiden, en ongelijk, terwijl de ene de andere daar in zeer ver te boven gaat. Maar trappen van het geloof aan te merken, als zijnde dingen, die maar trappen tot het geloof zijn, maakt dat men de mensen misleid, en haar doet denken, dat het geloof al in haar is, eer ze niet eens tot hetzelfde zijn geraakt.

VIERDE DEEL

I. HOOFDSTUK

Dat een gelovige verheerlijker Gods schuldig is,
God van alles, wat hij is, de eer te geven

Wanneer nu zulk een gelovig verheerlijken van God eens gaat nederzitten, en bij zichzelf overweegt, waar het vandaan komt, dat hij is, hetgeen dat hij is. dat daar zoveel mensen in de duisternis zijn, de ene maal ontbloot van de kennis van Jezus Christus; dat, daar er zoveel zijn, bij wie het waren geloof in Christus Jezus niet gevonden wordt; en dat, daar er zoveel zijn, die te ene maal verslaafd aan de zonde, de wereld, het vlees, en haar begeerlijkheid, God ganselijk voor de genade in Christus, niet verheerlijken, maar daarheen wandelen naar het goed doen kunnen van hun harten, totdat de dood haar eindelijk wegsleept, en de verdere voortgang in hun boze wandel stremt; dat hij daarentegen is verlicht geworden in het verstand; dat hij geraakt is tot het geloof in Christus Jezus; en dat hij zo verre is veranderd dat hij met aflegging van zijn vorige zondige wandel, een nieuwe leven, tot eer en eerlijkheid van God, heeft aangevangen, en om Hem voor de genade in Christus groot te maken, daar in dagelijks meer en meer tracht voort te gaan, en overvloediger te worden. Wanneer zulk een gelovig verheerlijken van God, zeg ik, die eens overweegt, en bedenkt waar dit vandaan komt, of hij het van zichzelf heeft, of hij daarover in zich zelve roemen mag, zo leert de Gereformeerde Kerk, dat alle eigen roem in deze boos is; maar dat hij verplicht is, om te bekennen, dat hij alles wat hij is, aan God verschuldigd is; dat God het is, uit wie, en door wie, en tot wie, dat al deze dingen zijn; opdat hetzij, gelijk geschreven is, zo wie roemt, die roeme in den Heere, *1 Kor.1.31*. Want let nu zulk een gelovigen verheerlijker Gods op de kennis Jezus Christus, dat ze bij hem wel aanwezig is, en bij andere niet, dan moet hij bekennen, dat hij het aan God verschuldigd is; dat die God, die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis schijnen zou, ook diegene is, die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis, der heerlijkheid Gods, in het aangezicht Jezus Christus, *2 Kor.4.6*.

Want had God Zijn Apostelen niet willen uitzenden, om onder de Heidenen door het Evangelie te verkondigen de onnaspeurlijke rijkdom in Christus, *Efe.3.8*. had Hij niet door haar de reuk Zijner kennis, openbaar willen maken, *2 Kor 4.14* dan hadden wij nooit de minste kennis gehad van de verborgenheid Gods in Christus Jezus, die van de tijden der eeuwen verzwegen is geweest, *Rom.16.25*. Ja, dan had God zelfs Zijn Geest niet willen verenigen met het woord van het Evangelie, om die aan ons te geven, opdat wij weten zouden de dingen die ons van God geschonken zijn, *1 Kor.2.12*. Wij waren dan altijd gebleven in een verduisterd verstand, en vervreemd van het leven Gods, door de onwetendheid, die in ons is, *Efe.4.18*. Want de natuurlijke mens die begrijpt de dingen van de Geest Gods niet, zij zijn voor hem een dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, *1 Kor.2.14*. En daarom, let hij op de kennis van Jezus Christus die bij hem is, en bij andere niet, hij moet bekennen, dat hij niet de roem heeft in hemzelf, maar dat God daarvan de eer toekomt. Al waarom Paulus zegt,

1 Kor.12.8. Deze wordt door den Geest gegeven het woord der Wijsheid, en een ander het woord der kennis, door dezelfde Geest. En die voor die van Efeze bidt: dat de God van onze Heere Jezus Christus, de Dader der Heerlijkheid, haar wilde geven de Geest der Wijsheid, en der Openbaring in Zijn kennis, namelijk verlichtende ogen des verstands, *Efeze1.17.* Merkt zulk een gelovig verheerlijker van God vervolgens eens op het geloof in Christus Jezus, dat het wel bij hem aanwezig is, en bij vele anderen niet gevonden wordt, dan moet hij desgelijks bekennen dat hij het ook aan God, ja alleen aan God verschuldigd is. Want het Geloof is een gave Gods, *Efeze2.8.* Dit is het werk Gods, dat gij gelooft in Hem, dien Hij gezonden heeft, *Joh.6.29.* Want zolang God het hart van een mens niet opent en hem doet acht geven op het woord van het Evangelie, *Hand.16.14.* Wordt niemand door hetzelfde bewogen tot het geloof; zolang is en blijft het den Joden een ergernis, en de Grieken een dwaasheid. Maar als Hij Zijn Geest met hetzelfde verenigd, is het en krachtig Gods, om beide, Jood en Heiden, te overtuigen van die waarheid, welke daardoor verkondigd wordt, en om haar te brengen tot het Geloof, *1 Kor.1.18.* Wie is Paulus? Vroeg daarom de apostel eens, *1 Kor.3.6.* En wie is Appolos? Anders dan dienaren door welke gij gelooft hebt, en dat, gelijk de Heere een iegelijk gegeven heeft. Want gelijk als Paulus zeer overvloedig gearbeid heeft in de verkondiging van het Evangelie, zo heeft ook Apollos veel toegebracht degenen, die geloofden door de genade, staat er, *Hand.18.27.* En daarom, merkt een gelovige verheerlijker Gods eens op zijn geloof, om te zien waar het vandaan komt, waardoor het bij hem gevonden wordt, en in het hart van anderen niet is, hij moet dan bekennen dat hij in zichzelf niet roemen heeft, maar dat God het is, die het onder de prediking van het Evangelie in hem gewerkt heeft door Zijn Geest, en dat het een loutere genadegave van Hem is. Want deze wordt door de Geest gegeven het woord der wijsheid, en een ander het woord der kennis door dezelfde Geest, en een ander het Geloof door dezelfde geest: al deze dingen werkt een en dezelfde Geest, delende een iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil, *1 Kor.12.9.* Zodat Jezus wel terecht mocht zeggen: niemand kan tot Mij komen, het zij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke, *Joh.6.44.* En wederom: daarom heb ik u gezegd, dat niemand tot Mij komen kan, tenzij dat het hem gegeven zij van Mijn Vader, *Joh.6.65.*

En Paulus niet zonder oorzaak eens bad, dat God haar geven wilde verlichtende ogen des verstands, opdat ze mochten weten, welke de uitnemende grootheid Zijner kracht zij, aan ons die geloven, na werkingen der sterkte Zijner macht, *Efeze1.19.* Ja, overweegt zulk een gelovig verheerlijker van God ook nogmaals eens, waar dit vandaan komt, dat hij zo veranderd is geworden, dat hij met aflegging van zijn vorige zondige wandel, een nieuw leven tot eer en heerlijkheid van God heeft aangevangen, terwijl er zovelen zijn die onbekeerd blijven, en onberouwlijk in haar boosheid en zondige wandel, voortgaan. In deze moet hij ook al wederom bekennen, dat hij het Gode schuldig is, en niet de minste stof van roem hier over in zichzelf heeft. Want zo God niet de bekering ten leven geeft, *Hand.13.18.* Zo God degene niet levendig maakt, die dood zijn door de misdaden, en de zonden, in welke ze wandelen naar de eeuw dezer Wereld, *Efeze2.1.* Zo God niet tewerk gaat, volgens hetgeen dat er is, *Ezech.36.26.* Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwe Geest geven in het binnenste van u; en zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vlezen hart geven, en ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u, en ik zal maken dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen. Nooit is het te verwachten, dat hij veranderd zal worden in den Geest van zijn gemoed, en Gode een ware verheerlijking, met woorden en met werken, toebrengen. Want uit zichzelf is hij niet bekwaam goed te denken, alle bekwaamheid is uit God, *2 Kor.3.5.* Zonder Mij, zegt Jezus, kunt gij niets doen, *Joh 15.5.* Want het bedenken des vlees is vijandschap tegen God, het onderwerpt zich de wet van God niet, en het kan ook niet, *Rom.8.7.* God is het die in u werkt, beide, het willen en het volbrengen, naar Zijn welbehagen, *Fil.2.13.* En daarom overweegt een gelovig verheerlijker van God eens, waar dit vandaan komt, dat hij zo veranderd is geworden, dat hij met aflegging van zijn vorige zondige wandel, om God voor de genade in Christus te

verheerlijken, een nieuwe leven in alle goede werken begonnen heeft, daar er zoveel onberouwlijk in haar zonden voortgaan, en aan hetzelfde niet eens denken, hij moet dan bekennen, dat hij het aan God verschuldigd is; en dat het een loutere genadegave is, door God aan hem gegeven. Zodat Paulus wel terecht aan die van Thessalonica schrijven mocht: de God nu des vredes Zelve heilige geheel en al, *1 Thess.5.23*. En aan de Hebreëën; de God nu des vredes volmake u in allen goede werken, opdat gij Zijn wil moogt doen, werkende in u, hetgeen voor Hem welbehaglijk is door Jezus Christus, *Hebr.13.12*. Maar moet een iegelijk gelovigen verheerlijker van God dit bekennen, als hij bij zich zelve gaat neerzitten en overdenken, vanwaar het gekomen is, dat hij is, hetgeen dat hij is, opdat hij niet opgeblazen wordt, en in zichzelf roeme.

Want al zodanige roem is boos. Want wie onderscheidt u? En wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? En zo gij het ook ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof gij het niet ontvangen had? *1Kor 4.7*. Maar op dat het zij; gelijk geschreven is, zo wie roemt, dat hij roeme in den Heere, *1Kor.1.31*. Het is evenwel niet noodzakelijk, dat men breed van deze dingen spreekt tegen zulke, die nog eerst onderwezen worden in het woord.

Maar voorzichtiger dezelve alleen in het algemeen aan te roeren, totdat men ze eerst gebracht heeft tot de kennis in Jezus Christus; tot het geloof in Hem; en tot een ware verheerlijking van God voor Zijn genade in Christus. Zo handelde Paulus meermalen, niet alles tegelijk voorstellende, maar allengskens, naar dat ze het horen konden, van het ene tot het andere voorgaande, *1Kor.3.2.1. Kor.9.20*. Maar wanneer men ze nu tot de kennis en het Geloof in Christus Jezus heeft gebracht; en zij metterdaad, Gode een ware dankbaarheid bewijzen; dan is het tijd, en ook ten hoogste nodig, dat men tot haar van deze dingen spreekt; dan zijn ze ook recht bekwaam om dit te kunnen horen; ja dan moet men haar aanwijzen, dat ze alles, wat ze zijn, alleen uit en door God zijn. Opdat ze niet te dwaselijk in haar zelve roemen; nog menen dat ze het zelf zijn, die haar onderscheiden heeft: maar opdat ze met Paulus belijden en bekennen, door de genade Gods ben ik, dat ik ben, *1Kor.15.10*. Ten einde zij alzo, door dit te weten, en te bekennen, meer en meer mogen worden aangeprikkeld, om steeds de onbedenklijke rijkdom van Gods genade nevens haar te overwegen, en om Hem daarvoor nog te overvloediger te verheerlijken, met woorden en met werken.

II. HOOFDSTUK

Van Gods besluiten en de predestinatie

Wil een gelovig verheerlijken Gods nog hoger opklimmen, en eens overdenken, wanneer God mag besloten hebben, hem te maken, hetgeen hij nu door Zijn genade geworden is; en wat God daartoe mag bewogen hebben. De Gereformeerde Kerk leert, dat elk gelovig verheerlijker van God, het dan daarvoor houden moet, dat God niet van gisteren of eergisteren, maar al van eerlijkheid dit bij Zichzelf heeft voorgenomen; en dat Hij het gedaan heeft, met voorbijgang van anderen, enkel en alleen, omdat het Hem alzo behaagde. Want had Hij ons willen verwerpen, Hij had het kunnen doen; en had Hij anderen, die nu verworpen zijn, daartoe willen verkiezen, en die genade willen deelachtig maken, die wij nu ontvangen hebben, Hij had het desgelijks kunnen doen. Immers, dat God ons daartoe verkoren heeft, leert Petrus, zeggende: Gij zijt een uitverkoren geslacht, opdat gij zou verkondigen de deugden des genen, die u uit de duisternis, geroepen heeft tot zijn wonderbaarlijk licht, *1Pet.2.9*. En Paulus, *Efe.1.5*. Zeggende: dat God ons tevoren verordineert heeft tot prijs der Heerlijkheid Zijner genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in den geliefden, En nogmaals: In welke wij ook een erfdeel geworden zijn, wij die tevoren verordineert waren, naar het voornemen des genen die alle dingen werkt, naar de Raad van Zijn wil, opdat wij zouden zijn tot prijs Zijner Heerlijkheid, *Efe.1.11*.

Want die Hij tevoren verordineert heeft, die heeft Hij ook geroepen, *Rom.8.30*. Namelijk, tot geloof, en tot bekering, om Hem voor de genade in Christus te verheerlijken. Ter welke oorzaak ook gezegd wordt: en daar geloofden zovelen, als er geordineert waren tot het eeuwige leven, *Hand.13.48*. Het Geloof wordt daarom genoemd, het Geloof der Uitverkorenen Gods, *Tit.1.1*. En de werken die wij bezitten, hebben daarom de naam van werken, welke God heeft voorbereid. Want wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, welke God voorbereid heeft, opdat wij in dezelve zouden wandelen, *Efe.2.10*. Ja dat het niet van gisteren, nog van eergisteren is, dat God ons, met voorbijgang van anderen, daartoe verkoren heeft, maar dat Hij het al gedaan heeft van eeuwigheid, en van voor de grondlegging der Wereld, zien wij uit hetgeen Paulus leert, *Efeze1.4*. Hij heeft ons uitverkoren voor de grondlegging der Wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk voor Hem zijn in de liefde. Wij zijn schuldig, zegt hij daarom ook, altijd God te danken over u, broeders, die van den Heere bemind zijt, dat u God van den beginnen verkoren heeft tot Zaligheid, in Heiligmaking des Geestes, en Geloof der waarheid, waartoe Hij u geroepen heeft door ons Evangelie, *2 Tess.2.13*. Want het is een voornemen Gods, en een genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, voor de tijden der eeuwen, *2 Timoth.1.9*. En geen wonder, want Gode zijn alle Zijne werken van eeuwig hij bekend, *Hand.15.18*. Zijn ze Hem van eeuwig hij bekend? Zo heeft Hij ook zekerlijk van eeuwigheid al besloten en vastgesteld, wat Hij in de tijd zou doen; en vervolgens, van toen af aan al voorgenomen, om deze genade, met voorbijgang van andere, ons te bewijzen, welke wij nu uit Hem, en door Hem, verkregen hebben. Dat God ook in deze niet gezien heeft op enige waardigheid die bij ons was; of door iets, dat bij ons was, of bij ons gekomen zou, en van Hem voorzien werd, is bewogen geworden, om met voorbijgang van anderen, ons hiertoe te verkiezen: maar dat Hij het gedaan heeft, enkel en alleen uit Zijn vrijmachtig welbehagen; en naar Zijn volstreckte en onbepaalde macht, om met het Zijne te doen, zo als het Hem behaagde, verkiezing de ene, en verwerpende den ander, zoals Hij het goed vond, zien wij uit hetgeen Paulus leert, *Rom.9.20*.

Want daar toont Hij, dat God in deze met de mens gehandeld heeft, als een Pottenbakker doet met het leem. Dat, gelijk als die daar mee doet naar zijn vrije welbehagen, makende uit den zelven klomp het ene een vat ter ere, en het andere, een vat ter oneer, God alzo ook naar Zijn vrije welbehagen van dezelve klomp des menselijke geslacht gemaakt heeft, de ene een vat des toorns, tot het verderf toebereid; en de andere bevat der barmhartigheid, tevoren bereid tot heerlijkheid. Want, gelijke wijs als Hij gedaan heeft met Jacob en met Ezau, kinderen van dezelfde ouders, tweelingen eender dracht, zeggende van haar, en dat, eer zij nog geboren waren, en eer ze nog iets goeds of kwaads gedaan hadden, de meerdere zal de mindere dienen. Wederom, Jacobskerk liefgehad en wederom, Jacob heb Ik liefgehad, en Ezau heb Ik gehaat. Evenzo heeft God ook in deze met ons gehandeld, opdat het voornemen Gods, dat na de Verkiezing is, vast blijft, en elk bekennen mag, dat het niet uit de werken is, maar uit loutere genade, naar Zijn vrije welbehagen, *Rom.9.10*. Want God ontfermt hem diens Hij wil, en Hij verhardt dien Hij wil, *Rom.9.18*.

Volgens hetgeen Hij gezegd heeft: Ik zal mij ontfermen diens Ik mij ontferme, en zal barmhartig zijn dien ik barmhartig ben. Want het is niet degene die wil, noch degene die loopt, maar des ontfermenden Gods, *Rom.9.15*. En daarom, wil een gelovig verheerlijker Gods eens overdenken, wanneer dan God besloten mag hebben, hem te maken, hetgeen hij nu door Zijn genade geworden is; en wat God toch daartoe mag bewogen hebben; terecht leert de Gereformeerde Kerk, dat elke gelovig verheerlijker Gods het daarvoor houden moet, dat God niet van gisteren of eergisteren, maar al van eeuwigheid, dit, bij Zichzelf heeft voorgenomen. En dat Hij het gedaan heeft, met voorbijgang van anderen, enkel en alleen, omdat het Hem zo behaagde. Dat Hij het daarvoor houden moet, dat het uit Gods vrije verkiezing is, en zonder de minste verdienste, uit loutere genade, dat hij geworden is, hetgeen dat hij is. Teneinde, dat hij zich met ontzetting mag verwonderen over de onnaspeurlijke rijkdom, van Gods liefde en goedertierenheid nevens hem; en te krachtiger daardoor gedreven worden, om ter oorzaak van de ontferming Gods zichzelf geheel en al aan God op te dragen tot een levendige, heilige, en Gode welbehaaglijke dankofferande, die welke is, onze redelijke Godsdienst, *Rom.12.1*. Uitroepende: Oh diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! Hoe ondoorgrondelijk zijn Zijne oordelen, en onnaspeurlijke Zijne wegen. Want wie heeft den zin des Heere gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal Hem weder vergolden worden? Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem, zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen. *Rom11.33*. Dit nog niet alleen, maar terwijl deze dingen alzo zijn, zo ziet ook een ieder gelovig verheerlijker Gods daaruit, dat de Gereformeerde Kerk met recht leert, dat onze verkiezing de reden is, waardoor het is toegekomen, dat wij geraakt zijn tot de kennis, en het geloof in Christus Jezus; en waardoor wij hiertoe gekomen zijn, dat wij ons bekeerd hebben, en verheerlijkers van God, voor Zijn genade, geworden zijn. En waarom de Gereformeerde Kerk ook vaststelt, dat wij, en al degenen die hiertoe geraakt zijn, zeker welke volharden zullen tot den einde toe, en nimmer geheel en al van het geloof wederom afvallen. Dat wij dit te verwachten hebben, dat wij niet zullen verloren gaan tot in eeuwigheid. Want daar is geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest, *Rom.8.1*. Maar dat wij in de kracht Gods bewaard zullen worden, door het Geloof tot zaligheid, die bereid is om geopenbaard te worden in den laatste tijd, *1 Petr.1.5*.

Want het vaste fundament Gods staat, hebbende deze zegel, God kent degenen die de Zijne zijn, *2Tim.2.19*. De genade gaven Gods zijn onberouwlijk. Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, zegt Jezus, dat al wat Hij Mij gegeven heeft, ik daar uit niet verlies. En dit is de wil desgene, die Mij gezonden heeft, dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige

leven hebbe, en Ik zal hem opwekken ten uiterste dage, *Joh.6.29*. En wederom *Joh.10.27*. Mijner schapen horen Mijn stem, en Ik ken dezelve, en zij volgen Mij; En ik geef haar het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit Mijn hand rukken. Mijn Vader die ze Mij gegeven heeft is meerder dan alle, en niemand kan zorgelijke uit de hand Mijns Vaders, *Joh.10.27*. Zodat onfeilbaar eens tot ons, en alle gelovigen den Jongste Dage gezegd zal worden; komt gij gezegende Mijns Vaders, en beërft dat koninkrijk, dat u bereid is, van de grondlegging der wereld, *Matth.25.34*. Behalve dit, zo ziet er een gelovige verheerlijker Gods ook nog boven uit, met hoe groten reden de Gereformeerde Kerk het dan daarvoor houdt, dat het ganse werk der verlossing, door het lijden en sterven van Christus Jezus volbracht, niet is geweest voor alle mensen, hoofd voor hoofd, maar alleen voor alle die geloven, van wat volk, tongen, talen, en natiën zij ook mag wezen; voor ons, en alle zodanige, die een even dierbaar geloof met ons ontvangen hebben, en geenszins voor enige anderen. En derhalve, dat dit erfdeel, dat maakt de verkiezing is; alleen dat volk is, voor welke Jezus Zijn leven gesteld heeft; dat volk is, welke de Vader aan den Zoon gegeven heeft om zalig te maken. Ik heb Uwe Naam geopenbaard den mensen, zij daarom Jezus, die Gij Mij uit de Wereld gegeven hebt. *Joh.17.6.9*. Ik ben niet in de wereld gekomen, zei Hij daarom, om gediend te worden, maar om te dienen, en om Mijn Ziel te geven tot een rantsoen voor velen, *Matth.26.28*. En nogmaals; dat is Mijn bloed, het bloed des Nieuwe Testaments, dat voor velen vergroten wordt tot vergeving der zonden, *Matth.26.28*. Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn enig geboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe, *Joh.3.16*. Die gelooft zou hebben die zal zalig worden, maar die niet geloofd zou hebben, zal verdoemd zijn, *Mark.16.16*. Ja terwijl deze dingen alzo zijn, zo merkte een gelovig verheerlijker Gods ook ten laatsten dit er uit, dat de Gereformeerde Kerk het niet onterecht daarvoor houdt, dat de verborgen reden, waardoor het toe komt, dat zovelen van de kennis, en het Geloof in Christus Jezus ontbloot blijven, en zonder bekering in haar zondige wandel onberouwlijk voortgaan, geen ander is, als welke Jezus zelve geeft: velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren, *Matth.20.16*. Gelijk Hij daarom ook eens zeide: u is het gegeven de verborgenheden des Koninkrijks der Hemelen te weten, maar dien is het niet gegeven, *Matth.13.11*. En wederom: maar gijlieden gelooft niet, want gij zijt niet van Mijn schapen, *Joh.10.26*. En Petrus zegt van de ongehoorzame: Dat ze haar aan het woord stoten, ongehoorzaam zijnde, waartoe zij ook gezet zijn, *1Pet.2.9*.

Dat het echter dingen zijn, waarvan men niet breed heeft dan handelen met zulke, die nog eerst onderwezen worden in het woord; maar dient men haar als dan heeft voor te stellen, als ze tot de kennis en het geloof in Christus Jezus zijn gebracht, en alrede verheerlijkers van Hem geworden zijn. Opdat ze daarover niet in haar zelve roemen, want alle zodanige roem is boos; maar opdat hetzij, gelijk geschreven is, zo iemand roemt, dat hij roeme in den Heere. Evenzo is het ook gelegen met deze leer der verkiezing, en verwerping en alle aankleef van dien. Zolang als een mens Christus Jezus nog niet kent; zolang als hij nog niet in Hem gelooft; en zolang als hij nog geen nieuw leven, tot verheerlijking van God voor Zijn genade in Christus, begonnen heeft; zolang is het goed om hiervan voorzichtig te zwijgen, of zulks maar ter loops, en als uit het voorbijgaan aan te roeren. Want dan is het haar maar tot een steen des aanstoets, dan kunnen ze toch dit woord niet horen. Maar integendeel dan, als ze tot de kennis Jezus Christus en tot een ware verheerlijking van God, door het geloof in Hem gebracht zijn, dan is het de rechte tijd om van deze verkiezing en verwerping met haar te handelen; dan is het een woord dat ze vermogen zijn te horen; dat tevoren al te hard voor haar was, en haar maar tot een steen des aanstoets zou geweest zijn, is haar dat zoet en lieflijk; ja dat kan het niet alleen, maar dan moet het ook haar worden voorgesteld, opdat ze bij zichzelf neerzitten, en overwegende wanneer toch God mag besloten hebben haar te maken, dat ze nu, met voorbijgang van zoveel anderen, door Gods genade geworden zijn; en wat Hem toch daartoe mag verhogen

hebben; dit te mogen zien, te bekennen dat het enkel en alleen Gods vrije welbehagen geweest is, dat Hij haar hiertoe verkoren heeft, zelfs eer ze geboren waren; ja al van voor de grondlegging van der wereld heeft liefgehad; en dat deze liefde, haar bewezen van voor de tijden der eeuwen, de oorzaak is, dat Christus Jezus, niet alleen voor haar zonden geleden heeft aan het hout des kruises; maar dat zij ook in de tijd geworden zijn, hetgeen dat ze nu zijn, en onfeilbaar blijven zullen, door Zijn krachtige bewaring, totdat ze gesteld worden in de heerlijkheid en gelukzaligheid, die haar bereid is van voor de grondlegging der wereld. Teneinde dat Gods goedheid temeer van haar bedacht; en de onnaspeurlijke rijkdom van Zijn genade, te overvloediger van haar verkondigd mag worden, tot Zijn eer; ziende dat ze niet alleen haar zaligheid, maar alles zelfs, waardoor ze daartoe worden opgeleid, in geen deel aan haar zelve, maar alleen aan God, die alles en in alle werkt, hebben toe te schrijven, en Hem alleen een ware dankbaarheid en erkentenis daarvoor schuldig zijn. Met vermaning en nochtans, dat ze in deze niet moeten trachten wijs te zijn, maar dat ze in deze wijs moeten zijn tot matigheid. Terwijl het ons alleen van God geopenbaard is, niet opdat wij ons van voren hiermede zouden ophouden, en stilzittende we maar afwachten, wat Hij over ons besloten heeft, maar dat wij, onze plicht gedaan hebbende, en van achter terugdenkende, vanwaar het is, dat wij geworden zijn hetgeen dat wij zijn, weten zouden, dat God het is, uit Wien, door Wien, en tot Wien al deze dingen zijn, dat het uit Zijn genade verkiezing is, dat wij hebben ontvangen genade voor de genade, den einde Hij des te groter lof, prijs, en heerlijkheid, met dankzeggingen, van ons ontvangen mag. Amen.

BLADWIJZER DER HOOFDSTUKKEN

Hoofdstuk

I. DEEL

- I. Van God en de Heilige Schrift [pag. 1]
- II. Van de mens, zijn schepping, van zijn zonde en ellende [pag. 2]
- III. Van het Evangelie [pag. 3]
- IV. Van het Geloven [pag. 4]
- V. Van de Bekering [pag. 7]
- VI. Van de Zaligheid [pag. 11]
- Verval van de Gereformeerde Leer [pag. 13]

II. DEEL

Hoofdstuk

- I. Hoe een mens tot het geloof wordt [pag. 50]
- II. Van de rechtvaardiging door het geloof [pag. 57]
- III. Dat uit en door de Werken geen vlees zal gerechtvaardigd worden voor God [pag. 65]
- IV. Over de Wet van Mozes [pag. 77]
- V. Dat de rechtvaardiging door het geloof alleen is [pag. 82]
- VI. Hoe een mens gerechtvaardigd zijnde door het geloof, God voor zijn genade in Christus gaat verheerlijken [pag. 87]
- VII. Dat de weg der Zaligheid altijd één en dezelfde is geweest
- Verval van de Gereformeerde Leer [pag. 104]

III. DEEL

Hoofdstuk

- I. Van den aanvang, voortgang, en voltrekking van het nieuwe leven, uit en door het geloof [pag. 133]
- II. Van de Belijdenis des monds [pag. 140]
- III. Van de Heilige Doop [pag. 141]
- IV. Van zich te voegen tot de Gemeente [pag. 151]
- V. Van de waarneming des openbare Godsdienst [pag. 152]
- VI. Van het Heilig Avondmaal [pag. 156]
- VII. Van de aanneming tot Kinderen [pag. 162]
- Verval van de Gereformeerde Leer [pag. 169]

IV. DEEL

Hoofdstuk

- I. Dat een gelovig verheerlijker Gods schuldig is, God van alles wat hij is, de eer te geven [pag. 202]
- II. Van Gods besluiten, en van de predestinatie [pag. 209]

EINDE

98% voltooid.....i.v.m. met nakijkwerk!